

Nieuwsbrief Rechtspraak Europa

Aflevering 11 – 2024

dinsdag 5 november 2024

Inhoud

In deze nieuwsbrief vindt u de volgende onderwerpen:
(Door op het onderwerp te klikken komt u direct bij de uitspraken op het betreffende rechtsgebied.)

INHOUD.....	1
LEESWIJZER.....	3
DEEL I – RECHTSpraak.....	4
Aanbesteding en overheidsopdrachten.....	4
Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers.....	7
Asiel, migratie en Unieburgerschap	12
Beginnelen EU-recht	22
Belastingen.....	22
Belastingen, accijns.....	22
Belastingen, btw	22
Belastingen, vennootschapsbelasting	25
Bescherming van oorsprongsbenamingen en geografische aanduidingen.....	26
Bestuursrecht	26
Consumenten	27
COVID-19	31
Detentie, politiebehandeling en politieonderzoek	32
Diensten, elektronische communicatiediensten	35
Digitalisering, social media, AI en databanken	37
Discriminatie en gelijke behandeling	38
Douane, tariefindeling, handel en antidumping.....	41
Eigendomsrecht	41
Energiemarkt	43
Erfrecht.....	43
Europese subsidies en bescherming financiële belangen EU	43
Familieleven en familierecht.....	44
Financiële markt en diensten, EMU, Bankenuunie	45
Geneesmiddelen	45
Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid.....	46
Gewasbeschermingsmiddelen en biociden	48
Gezondheid, levensmiddelen en etikettering	49
Godsdienstvrijheid	51
Grondrechten (Handvest), EVRM, Raad van Europa	51
Handel, gemeenschappelijke handelspolitiek en antidumping	52
IE - Intellectuele eigendom.....	54

Maandelijks overzicht van de rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU).

De Nieuwsbrief Rechtspraak Europa is een samenvoeging van de Nieuwsbrief Rechtspraak Europa (Marc de Werd/Hof Amsterdam) en de GCE-nieuwsbrief (Joanne Bik/LBVr).

Met het **navigatievenster** (in Edge staat het icoontje “inhoudsopgave” helemaal links in de bovenbalk) is een aanklikbare lijst met rubrieken te vinden.

Kernredactie: Lizette van Bergen, Joanne Bik, Caroline ten Dam, Doeke Kingma, Mariëlle Leenaers en Marc de Werd. Vaste medewerkers: Anouk Biersteker, Anne-Marie ten Bosch, Cleo Dermout, Stefan Flipse, Maartje Fritsche, Nicolien Keereweere, Nadine Laatsch, Suus Pesch, Charlotte Roseboom, Chris Sillen en Nynke Veenstra.

Rechtspraak Europa komt tot stand door een samenwerkingsverband tussen het Gerechtshof Amsterdam en het Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak (LBVr), en wordt gepubliceerd op de website van de rechtspraak en op MKO (alleen intern). Het archief is te raadplegen op rechtspraak.nl.

Rechtspraak Europa rechtstreeks ontvangen? Stuur een mail naar RechtspraakEuropa@rechtspraak.nl om te worden toegevoegd aan de verzendlijst.

Afmelden kan via deze [link](#).

IPR.....	57
Kansspelen.....	59
Landbouw en visserij.....	59
LHBTI-rechten.....	62
Luchtvaart.....	63
Mededinging en oneerlijke handelspraktijken.....	64
Mensenhandel.....	68
Milieu, natuur, duurzame energie.....	68
Oneerlijke handelspraktijken.....	71
Overlevering en uitlevering.....	71
Prejudiciële procedure HvJ.....	71
Privacy en persoonsgegevens.....	73
Procesrecht en recht op eerlijk proces.....	81
Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel.....	81
Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht.....	82
Recht op effectieve rechtsbescherming en toegang tot de rechter.....	87
Recht op leven en verbod op foltering en onmenselijke behandeling.....	88
Rechtsstaat en rechterlijke macht.....	90
Sport.....	93
Staatssteun.....	93
Strafrecht.....	95
Toegang tot documenten.....	97
Vennootschapsrecht.....	97
Vervoer, reizen en rijbewijs.....	98
Vrij verkeer.....	99
Vrijheid van meningsuiting, persvrijheid en smaad.....	99
Vrijheid van vereniging en demonstratierecht.....	102
 DEEL II – ALGEMEEN.....	 103
Cursus en opleiding.....	103
Nieuwsbrieven.....	104
NL zaken bij het HvJEU.....	105
NL prejudiciële verwijzingen.....	106
NL zaken bij het EHRM.....	106
Verzoeken Protocol no. 16 EVRM.....	107

Leeswijzer

De redactie heeft ervoor gekozen om de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) en het Gerecht per rubriek gezamenlijk aan te bieden. De toenemende vervlechting van het EU recht en het EVRM sinds het Verdrag van Lissabon (2009) is met name zichtbaar op het terrein van de grondrechtenbescherming. Deze ontwikkeling naar een Europees *ius commune* maakt dat beide kenbronnen in een juridische casus gelijktijdig relevant kunnen zijn. De redactie wil aldus recht doen aan die Europese realiteit.

- De nieuwsbrief is ingedeeld in alfabetisch gerangschikte onderwerpen.
- Om de lengte van de nieuwsbrief in te perken worden voortaan van de prejudiciële verwijzingen geen samenvattingen meer opgenomen. De signaleringen van nieuwe prejudiciële verwijzingen bevatten een link naar de verwijzingsuitspraak op de website van Curia en een link naar de samenvatting op ECER (indien beschikbaar). Bij de Nederlandstalige verwijzingsuitspraken (afkomstig van Nederlandse en Belgische rechters) wordt daarnaast ook een samenvatting opgenomen.

Het is overigens eenvoudig een prejudiciële verwijzing terug te vinden op Curia met zaaknummer of, indien dat zaaknummer niet bekend is, door bijvoorbeeld te zoeken op onderwerp of herkomst van de prejudiciële vraag. De snelste manier is door te klikken op de drie puntjes bij het vak “documenten” en aldaar te klikken op “verzoeken om een prejudiciële beslissing”.

Volledigheid en selectiecriteria

- Voor wat betreft de Europese uitspraken streeft de redactie ernaar een volledig overzicht te geven van de voor Nederland relevante uitspraken.
- Alle prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten worden opgenomen in de nieuwsbrief.
- De Nederlandse uitspraken die in de nieuwsbrief staan, worden opgenomen omdat er een blog over is of omdat iemand de redactie heeft gewezen op een bepaalde uitspraak. Het overzicht van de Nederlandse jurisprudentie is dus niet volledig. Signalering van een relevante Nederlandse uitspraak wordt zeer op prijs gesteld.
- De redactie houdt ontwikkelingen bij via Twitter, Legal Intelligence etc. Uiteraard is dit overzicht niet volledig. Datzelfde geldt voor opleidingen, literatuur en noten bij arresten. Ook hiervoor geldt dat signalering door lezers op prijs wordt gesteld.

Deel I – Rechtspraak

Aanbesteding en overheidsopdrachten

HvJ – ARREST – C-721/22 P (Commissie/PB) – 4 oktober 2024 – ECLI:EU:C:2024:836 – geen conclusie – arrest

Verordening (EG) nr. 2988/95 – Verordening nr. 1605/2002 – Overheidsopdrachten voor diensten – Onregelmatigheden in de aanbestedingsprocedure – Terugvordering – Mogelijkheid tot terugvordering bij de bestuurder van de marktdeelnemer die middelen van de Europese

Met haar hogere voorziening verzoekt de Europese Commissie om vernietiging van het arrest van het Gerecht in zaak T-775/20 waarbij nietig is verklaard besluit C(2020) 7151 final van de Commissie van 22 oktober 2020 betreffende de toepassing van een administratieve maatregel jegens de bestuurder van de vennootschap tot intrekking van de bedragen die ten onrechte zijn ontvangen uit hoofde van de overeenkomsten met de referentienummers TACIS/2006/101-510 en CARDS/2008/166-429.

Volgens het Hof heeft het Gerecht in het bestreden arrest ten onrechte geoordeeld dat er geen administratieve maatregel ten aanzien van PB kon worden vastgesteld op grond van de gezamenlijke toepassing van de artikelen 4 en 7 van die verordening en artikel 103 van het Financieel Reglement van 2002.

Hof: Het arrest van het Gerecht van de Europese Unie van 14 september 2022, PB/Commissie (T-775/20, EU:T:2022:542), wordt vernietigd.

HvJ – ARREST – C-175/23 (Obshtina Svishtov) – 4 oktober 2024 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2024:853 – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) nr. 1303/2013 – Eigen middelen van de Europese Unie – Bescherming van de financiële belangen van de Unie – EFRO – Overheidsopdrachten – Begrip ‘onregelmatigheid’ – Schaal van forfaitaire correctiepercentages – Evenredigheidsbeginsel

Samenvatting onder: Europese subsidies

HvJ – ARREST – C-28/23 (NFŠ) – 17 oktober 2024 – Slowakije – ECLI:EU:C:2024:893 – conclusie – arrest

Richtlijn 2004/18/EG – Richtlijn 2014/24/EU – Richtlijn 89/665/EEG – Begrip ‘overheidsopdrachten voor werken’ – Contractuele constructie bestaande uit een subsidieovereenkomst en een aankoopbelofte – Rechtstreeks economisch belang voor de aanbestedende dienst – Subsidie en aankoopbelofte die met de interne markt verenigbare staatssteun vormen – Gevolgen onverbindendverklaring overheidsopdracht – Absolute nietigheid ex tunc

Voor de bouw van het Slowaakse nationale voetbalstadion heeft de Slowaakse regering bepaald dat het ministerie zonder oproep tot mededinging een memorandum zou sluiten met de rechtsvoorganger van NFŠ. In dit memorandum, zijn de voorwaarden vastgelegd voor een subsidie voor de bouw van dit stadion alsook de voorwaarden voor deze bouw.

Het ministerie verbond zich ertoe om aan NFŠ een subsidie van 27 200 000 EUR te betalen, gefinancierd uit de staatsbegroting, voor de bouw van het genoemde stadion (hierna: „subsidieovereenkomst”). Deze onderneming verbond zich ertoe om ten minste 60 % van de bouwkosten te financieren.

De Commissie heeft vastgesteld dat de subsidie en de aankoopbelofte staatssteun vormden die verenigbaar was met de interne markt in de zin van artikel 107, lid 3, onder c), VWEU.

Er zijn verschillende gerechtelijke geschillen aanhangig met betrekking tot de subsidieovereenkomst en de aankoopbelofte. De vraag van de verwijzende rechter is o.a. of het hier gaat om een „overheidsopdracht voor werken”. Verzetten richtlijn 89/665 en richtlijn 2014/24 zich tegen de toepassing, ingevolge een door de aanbestedende dienst opgeworpen exceptie van nietigheid, van een nationale regeling op grond waarvan een in strijd met de regels inzake het plaatsen van overheidsopdrachten gesloten overeenkomst absoluut en ex tunc nietig is?

Hof: Artikel 1, lid 2, onder b), van richtlijn 2004/18/EG moet aldus worden uitgelegd dat een contractuele constructie tussen een lidstaat en een marktdeelnemer die een subsidieovereenkomst en een aankoopbelofte voor de bouw van een voetbalstadion bevat, een „overheidsopdracht voor werken” in de zin van deze bepaling vormt, wanneer die contractuele constructie tussen de staat en de marktdeelnemer wederzijdse verplichtingen schept – waaronder de verplichting om dat stadion te bouwen overeenkomstig de door die staat vastgestelde voorwaarden, alsook een eenzijdige optie ten gunste van de marktdeelnemer die overeenkomt met een verplichting voor de staat om dit stadion te aan te kopen – en aan de marktdeelnemer staatssteun verleent die door de Commissie als verenigbaar met de interne markt is erkend.

Richtlijn 89/665/EEG en richtlijn 2014/24/EU verzetten zich niet tegen de toepassing, ingevolge een door de aanbestedende dienst opgeworpen exceptie van nietigheid, van een nationale regeling op grond waarvan een in strijd met de regels inzake het plaatsen van overheidsopdrachten gesloten overeenkomst absoluut en ex tunc nietig is, mits in het geval van een binnen de materiële werkingssfeer van richtlijn 2014/24 vallende overheidsopdracht de regeling die in deze nietigheid voorziet, in overeenstemming is met het recht van de Unie, met inbegrip van de algemene beginselen ervan.

- B A missed opportunity to provide meaningful clarification on state aid analysis of procurement compliance and some problematic ‘obiter dicta’ (C-28/23) ([how to crack a nut](#))

HvJ – ARREST – C-652/22 (Kolin İnşaat Turizm Sanayi ve Ticaret AŞ) – 22 oktober 2024 – Grote Kamer – Kroatië – ECLI:EU:C:2024:910 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Richtlijn 2014/25/EU – Overheidsopdrachten – Ondernemers uit derde landen die geen internationale overeenkomst met de Unie hebben gesloten ter waarborging van wederzijdse en gelijke toegang tot overheidsopdrachten – Geen recht van die ondernemers op een ,niet minder gunstige behandeling’

Een van de geselecteerde inschrijvingen is ingediend door een in Turkije gevestigde onderneming. Zijn ondernemers die gevestigd zijn in derde landen waarmee de EU geen internationale overeenkomst inzake overheidsopdrachten heeft gesloten, gerechtigd tot deelname aan procedures voor het plaatsen van overheidsopdrachten in de Unie? Zo ja, kunnen de lidstaten dan de voorwaarden vaststellen waaronder die ondernemers mogen deelnemen, of staat het uitsluitend aan de Unie om dit te doen?

Zeven lidstaten hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Het hof overweegt dat ondernemers uit derde landen die, zoals Turkije, geen dergelijke internationale overeenkomst met de Unie hebben gesloten, niet kunnen deelnemen aan een aanbestedingsprocedure in de Unie door aan te voeren dat zij gelijk moeten worden behandeld als inschrijvers uit lidstaten of derde landen die door een dergelijke overeenkomst zijn gebonden.

Zij kunnen zich evenmin beroepen op de bepalingen van de relevante richtlijn inzake overheidsopdrachten om het besluit tot gunning van de betrokken opdracht aan te vechten.

Ten slotte is het Hof van oordeel dat de kwestie van de toegang van ondernemers uit derde landen tot aanbestedingsprocedures in de lidstaten behoort tot een gebied waarop de Unie exclusief bevoegd is. Bijgevolg zijn de lidstaten met betrekking tot die toegang niet bevoegd om wetgeving of juridisch bindende handelingen van algemene strekking vast te stellen, ook niet wanneer de Unie geen handelingen op dit gebied heeft vastgesteld.

Hof: Het verzoek om een prejudiciële beslissing is niet-ontvankelijk.

- Ondernemers uit een derde land dat geen internationale overeenkomst inzake overheidsopdrachten met de Unie heeft gesloten, kunnen zich niet beroepen op gelijke behandeling op dit gebied (persbericht)

HvJ – CONCLUSIE – C-452/23 (Fastned Deutschland) – 17 oktober 2024 – A-G Campos Sánchez-Bordona – Duitsland – ECLI:EU:C:2024:894 – conclusie

Richtlijn 2014/23/EU – Overheidsopdrachten – Concessieovereenkomst – Wijziging van een concessie gedurende de looptijd ervan – Inhouse geplaatste overheidsopdracht – Later wegvallen van de voorwaarden voor inhousegunning

Het geschil dat aanleiding geeft tot het verzoek om een prejudiciële beslissing betreft de rechtmatigheid van een besluit van de vennootschap die belast is met het beheer van de Duitse federale autosnelwegen (Autobahn GmbH des Bundes) waarbij zonder aanbestedingsprocedure bepaalde concessieovereenkomsten voor verzorgingsplaatsen langs autosnelwegen werden uitgebreid zodat de respectieve concessiehouders er elektrische oplaadpunten konden installeren.

Dit besluit werd aangevochten door twee bedrijven die zich bezighouden met de installatie en exploitatie van oplaadinfrastructuur voor elektrische voertuigen. Zij zijn van mening dat de installatie van nieuwe elektrische oplaadpunten op de verzorgingsplaatsen langs de Duitse autosnelwegen die door de huidige concessiehouders worden geëxploiteerd, moet worden opengesteld voor concurrentie en er niet aan mag worden onttrokken.

Het Hof zal zich in dit geding moeten uitspreken over de toepassing van richtlijn 2014/23/EU op wijzigingen van concessies wanneer die concessies zelf niet het voorwerp zijn geweest van een aanbestedingsprocedure.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 43, lid 1, onder c), van richtlijn 2014/23/EU moet aldus worden uitgelegd dat het niet van toepassing is op wezenlijke wijzigingen van inhouse gegunde concessies zolang deze als zodanig van kracht blijven, dat wil zeggen zolang zij de aard behouden die rechtvaardigde dat zij niet binnen de werkingssfeer van richtlijn 2014/23 vielen.

Het is daarentegen wel van toepassing op wezenlijke wijzigingen van dergelijke concessies indien deze wijzigingen zijn doorgevoerd nadat de voorwaarden voor een inhousegunning zijn weggevallen, doordat de oorspronkelijke opdrachtnemer is vervangen door een andere opdrachtnemer, die niet onder de zeggenschap van de aanbestedende dienst staat.

De toepasselijkheid van artikel 43, lid 1, onder c), van richtlijn 2014/23 op de wezenlijke wijziging van een concessie is niet afhankelijk van de regelmatigheid van de oorspronkelijke gunning van die concessie.

GERECHT – ARREST – T-126/23 (VC / Europees Agentschap voor de veiligheid en de gezondheid op het werk EU-OSHA) – 2 oktober 2024 – ECLI:EU:T:2024:666

Overheidsopdrachten – Financieel Reglement – Uitsluiting van de procedures voor het plaatsen van opdrachten en het verlenen van subsidies die worden gefinancierd uit de algemene Uniebegroting en het EOF – Ernstige beroepsfout – Besluit van een nationale mededingingsautoriteit

Verzoekster vordert nietigverklaring van het besluit van het Europees Agentschap voor de veiligheid en de gezondheid op het werk (EU-OSHA) van 13 januari 2023 waarbij is gelast haar voor een periode van twee jaar met ingang van 18 januari 2023 uit te sluiten van deelname aan procedures voor het plaatsen van overheidsopdrachten die vallen onder de algemene Uniebegroting, alsook procedures voor gunningen in verband met het Europees Ontwikkelingsfonds (EOF) die vallen onder verordening (EU) 2018/1877. Verzoekster verzoekt het Gerecht het bestreden besluit nietig te verklaren.

Gerecht: Het beroep wordt verworpen.

OVERIG

Analysing the potential pitfalls of “AI-judication” in Public Procurement -- guest post by Paris & Esmail ([how to crack a nut](#))

Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers

HvJ – ARREST – C-650/22 (FIFA) – 4 oktober 2024 – België – ECLI:EU:C:2024:824 – persbericht – conclusie – arrest (Engelse taalversie)

Artikel 45 VWEU (vrij verkeer van werknemers) – Artikel 101 VWEU – Transfer van profvoetballers – Door FIFA vastgestelde regels – Voortijdige beëindiging van arbeidsovereenkomst door speler – Aan speler opgelegde vergoeding – Hoofdelijke aansprakelijkheid nieuwe club

Het betreft een geding van een voetballer en de FIFA over de schade die de speler zegt te hebben geleden als gevolg van bepaalde FIFA-regels inzake de contractuele betrekkingen tussen spelers en clubs.

Hof: Artikel 45 VWEU staat in de weg aan een regeling die is vastgesteld door een privaatrechtelijke vereniging die onder meer tot doel heeft het voetbal op wereldniveau te reglementeren, te organiseren en te controleren, en die bepaalt:

- enerzijds, dat een beroepsspeler die partij is bij een arbeidsovereenkomst en die deze overeenkomst zonder geldige reden zou hebben beëindigd, en de nieuwe club die hem na deze beëindiging in dienst neemt, hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de betaling van een vergoeding die verschuldigd is aan de vorige club waarvoor deze speler heeft gewerkt en die moet worden vastgesteld op basis van criteria die soms onnauwkeurig of discretionair zijn, soms elk objectief verband met de betrokken arbeidsverhouding ontberen en soms onevenredig zijn ;

- ten tweede, wanneer de beroepsspeler wordt aangenomen tijdens een beschermde periode onder de arbeidsovereenkomst die is beëindigd, de nieuwe club wordt onderworpen aan een sportieve sanctie bestaande in een verbod om nieuwe spelers in te schrijven voor een bepaalde periode, tenzij de club

kan aantonen dat zij de speler er niet toe heeft aangezet om die arbeidsovereenkomst te beëindigen; en

- ten derde, dat het bestaan van een geschil over deze contractbreuk belet dat de nationale voetbalbond waarvan de voormalige club lid is, het internationale transfercertificaat afgeeft dat nodig is om de speler bij de nieuwe club in te schrijven, met als gevolg dat de speler niet kan deelnemen aan voetbalcompetities voor de nieuwe club,

tenzij wordt vastgesteld dat deze regels, zoals uitgelegd en toegepast op het grondgebied van de Europese Unie, niet verder gaan dan noodzakelijk is ter verwezenlijking van het doel, de regelmatigheid van de voetbalcompetities tussen clubs te verzekeren door een zekere stabiliteit in het lidmaatschap van betaaldvoetbalclubs te handhaven.

Artikel 101 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat een dergelijke regeling een besluit vormt tot oprichting van een ondernemersvereniging dat bij lid 1 van dit artikel is verboden en dat slechts voor de in lid 3 van dit artikel bedoelde vrijstelling in aanmerking komt indien met overtuigende argumenten en bewijzen wordt aangetoond dat aan alle daartoe gestelde voorwaarden is voldaan.

- Football: some FIFA rules on international transfers of professional footballers are contrary to EU law ([persbericht](#))
- Is this the end of football's transfer system? An immediate reaction to the Court's ruling in Diarra (C-650/22) ([EU law analysis](#))
- Football at a Crossroads: Why the Diarra Ruling Marks a Crucial Turning Point for Football ([Verfassungsblog](#))

HvJ – ARREST – [C-314/23 \(Air Nostrum\)](#) – 4 oktober 2024 – Spanje – [ECLI:EU:C:2024:842](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Richtlijn 2006/54/EG – Gelijke behandeling van mannen en vrouwen in arbeid en beroep – Begrip vergoeding – Verbod van indirecte discriminatie op grond van geslacht – Collectieve arbeidsovereenkomsten – Verschillende bedragen van de dagvergoedingen

Samenvatting onder: [discriminatie en gelijke behandeling](#)

HvJ – ARREST – [gevoegde zaken C-541/20 t/m C-555/20 \(Litouwen e.a./ Europees Parlement en Raad\)](#) – 4 oktober 2024 – **Grote Kamer – [ECLI:EU:C:2024:818](#) – [conclusie](#) – [arrest](#) (Engelse taalversie)**

Verordening (EU) 2020/1054 – Verordening (EU) 2020/1055 – Richtlijn (EU) 2020/1057 – Artikelen 11, 91 en 94 VWEU – Artikel 37 Handvest EU – Mobility pack – Rijtijden – Rusttijden – Cabotagevervoer – Termijn voor de installatie van slimme tachografen van de tweede generatie (V2) – Voorwaarden voor de uitoefening van het beroep van wegvervoerondernemer – Vestigingseis – Vereiste inzake de terugkeer van voertuigen naar de exploitatievestiging in de lidstaat van vestiging – Detachering bestuurders in wegvervoersector – Evenredigheidsbeginsel – Effectbeoordeling – Non-discriminatiebeginsel – Milieubescherming – Rechtszekerheidsbeginsel – Inaanmerkingneming economische toestand van vervoerondernemers

Samenvatting onder: [Vervoer](#)

HvJ – ARREST – C-322/23 (Lufoni) – 17 oktober 2024 – Italië – ECLI:EU:C:2024:900 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 1999/70/EG – Raamovereenkomst EVV, Unice en CEEP inzake arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd – Docenten – Bepaling van de anciënniteit – Gedeeltelijke inaanmerkingneming van diensttijdvakken die zijn vervuld in het kader van arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd

Verzoeker heeft gedurende de schooljaren 1996/1997 tot en met 1998/1999, 2000/2001 tot en met 2009/2010 en 2011/2012 tot en met 2014/2015 als docent in het hoger secundair onderwijs gewerkt in het kader van verschillende overeenkomsten voor bepaalde tijd. Met ingang van 1 september 2015 is hij als statutair docent in vaste dienst aangesteld door middel van een procedure van aanwerving op de grondslag van schriftelijke bewijsstukken. Bij deze aanstelling in vaste dienst is verzoeker op grond van de overeenkomsten voor bepaalde tijd een anciënniteit toegekend van 10 jaar, 5 maanden en 10 werkdagen dienst. Verzoeker is van mening dat de berekening van deze anciënniteit in strijd was met clausule 4 van de raamovereenkomst, aangezien daarbij geen rekening werd gehouden met de volledige duur van de diensten die hij vóór zijn aanstelling had verricht.

De vraag is of clausule 4 van de raamovereenkomst aldus moet worden uitgelegd dat zij zich verzet tegen een nationale regeling die met het oog op de erkenning van de anciënniteit van een werknemer bij zijn aanstelling in vaste dienst als statutair ambtenaar de inaanmerkingneming van de op basis van arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd vervulde diensttijdvakken boven vier jaar tot twee derde beperkt, ook wanneer het resterende derde na een bepaald aantal dienstjaren alsnog in aanmerking wordt genomen voor uitsluitend financiële doeleinden.

Hof: Clausule 4 raamovereenkomst inzake arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd, die is opgenomen in de bijlage bij richtlijn 1999/70/EG moet aldus worden uitgelegd dat zij zich verzet tegen een nationale regeling die met het oog op de erkenning van de anciënniteit van een werknemer bij zijn aanstelling in vaste dienst als statutair ambtenaar de inaanmerkingneming van de op basis van arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd vervulde diensttijdvakken boven vier jaar tot twee derde beperkt, ook wanneer het resterende derde na een bepaald aantal dienstjaren alsnog in aanmerking wordt genomen voor uitsluitend financiële doeleinden.

HvJ – ARREST – C-441/23 (Omnitel Comunicaciones) – 24 oktober 2024 – ECLI:EU:C:2024:916 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2008/104/EG – Richtlijn 2006/54/EG – Uitzendarbeid – Overeenkomst voor het verrichten van diensten – Artikel 5, lid 1 – Beginsel van gelijke behandeling – Zwangerschaps- en bevallingsverlof – Nietig of onrechtmatig ontslag – Hoofdelijke veroordeling van uitzendbureau en inlenende onderneming

L.M. heeft na een stage bij Microsoft tussen 24 augustus 2011 en 1 augustus 2017 opeenvolgende arbeidsovereenkomsten gesloten met drie andere ondernemingen, te weten Omnitel Comunicaciones, Indi Marketers en Leadmarket. Deze drie ondernemingen hadden achtereenvolgens dienstverleningsovereenkomsten met Microsoft gesloten. Op 29 april 2021 heeft L.M. van Leadmarket een brief ontvangen waarin haar werd meegedeeld dat haar arbeidsovereenkomst met ingang van 27 april 2021 was beëindigd. De werkgever beriep zich op objectieve redenen voor dit ontslag, die waren gebaseerd op een daling van de vraag als gevolg van de stopzetting van bepaalde geplande projecten.

L.M. heeft bij de rechter beroep ingesteld strekkende tot vaststelling dat haar ontslag nietig is, of zelfs dat er daarbij sprake is van misbruik, en tot hoofdelijke veroordeling van Leadmarket en Microsoft om de daaruit voortvloeiende gevolgen te dragen.

De verwijzende rechter vraagt zich allereerst af of richtlijn 2008/104 van toepassing is op het bij hem aanhangige geding. Hij vraagt zich namelijk af of deze richtlijn van toepassing is op een onderneming die, zonder naar nationaal recht als uitzendbureau te zijn erkend, een werknemer ter beschikking stelt van een andere onderneming. Hij merkt in dit verband op dat een uitzendbureau naar Spaans recht in het bezit moet zijn van een voorafgaande administratieve vergunning om zijn activiteit uit te oefenen, hetgeen deze richtlijn echter niet lijkt te vereisen.

Voor het geval richtlijn 2008/104 moet worden geacht van toepassing te zijn op dit geding, vraagt de verwijzende rechter zich vervolgens af of L.M. in casu ter beschikking is gesteld van Microsoft.

Hof: Artikel 3, lid 1, onder b), van richtlijn 2008/104/EG moet aldus worden uitgelegd dat deze richtlijn van toepassing is op iedere natuurlijke of rechtspersoon die met een werknemer een arbeidsovereenkomst of arbeidsverhouding aangaat teneinde hem ter beschikking te stellen van een inlenende onderneming om daar onder toezicht en leiding van laatstgenoemde tijdelijk te werken, en die deze werknemer ter beschikking stelt van die onderneming, ook al wordt deze natuurlijke of rechtspersoon door de nationale wettelijke regeling niet als uitzendbureau erkend op grond dat hij niet over een administratieve vergunning daartoe beschikt.

Artikel 3, lid 1, onder b) tot en met d), van richtlijn 2008/104 moet aldus worden uitgelegd dat

de situatie waarin een werknemer ter beschikking van een inlenende onderneming wordt gesteld door een onderneming die zich bezighoudt met het sluiten van arbeidsovereenkomsten of het aangaan van arbeidsverhoudingen met werknemers teneinde deze voor een bepaalde tijd ter beschikking te stellen van een inlenende onderneming, onder het begrip „uitzendarbeid” in de zin van deze bepaling valt, indien deze werknemer onder toezicht en leiding van laatstgenoemde onderneming staat en deze, ten eerste, hem oplegt welke prestaties hij moet verrichten en op welke wijze, alsmede hem verplicht haar instructies en interne regels na te leven, en, ten tweede, toezicht en controle uitoefent op de wijze waarop die werknemer zijn taken uitvoert.

Artikel 5, lid 1, van richtlijn 2008/104 moet aldus worden uitgelegd dat een uitzendkracht die ter beschikking is gesteld van een inlenende onderneming, in de zin van die bepaling, voor de duur van zijn opdracht bij deze onderneming een salaris moet ontvangen dat ten minste gelijk is aan het salaris dat hij zou hebben ontvangen als hij rechtstreeks door die onderneming in dienst was genomen.

HvJ – CONCLUSIE – C-431/23 (Wibra België) – 24 oktober 2024 – A-G Rantos – België – ECLI:EU:C:2024:922 – [conclusie](#)

Richtlijn 2001/23/EG – Insolventieprocedure – Overgang van ondernemingen – Behoud van de rechten van de werknemers

In 2020, naar aanleiding van de pandemie, werd Wibra failliet verklaard, maar het maakte een nieuwe start in 2021. Niet alle werknemers werden echter weer aangeworven en de vraag van een rechter in Luik is of een en ander strookt met de Europese regels ter zake van het doorstarten van een onderneming en de rechten van werknemers.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 5, lid 1, van richtlijn 2001/23/EG moet aldus worden uitgelegd dat de daarin gestelde voorwaarde, volgens welke de artikelen 3 en 4 van deze richtlijn niet van toepassing zijn op de overgang van een onderneming „wanneer de vervreemder verwikkeld is in een faillissementsprocedure of in een soortgelijke procedure met het oog op de liquidatie van het vermogen van de vervreemder”, niet is vervuld wanneer de overgang van een onderneming of een deel ervan vóór de inleiding van de faillissementsprocedure is voorbereid in het kader van een op de voortzetting van de onderneming gerichte procedure die is afgesloten met een overdrachtsakkoord dat niet is gehomologeerd door de bevoegde rechterlijke instantie en die overgang onmiddellijk is uitgevoerd na de faillietverklaring.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-597/24 \(Zirvatta\)](#), verwijzing uit Italië over **gelijke behandeling in arbeid en beroep, mobiliteit en voorrang voor werknemers met handicap**

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 27 september 2024 – [ECLI:NL:HR:2024:1303](#)

Richtlijn 2008/104/EG (Uitzendrichtlijn) – Gelijke behandeling uitzendkrachten en werknemers – Richtlijn conforme interpretatie

Eiser heeft op grond van een uitzendovereenkomst met Dosign werkzaamheden verricht voor AkzoNobel Projects & Engineering. In deze procedure vordert eiser veroordeling van Dosign tot betaling van achterstallig loon, eenmalige uitkering, resultaatafhankelijke beloning, prestatieverhoging en bonus. De kantonrechter heeft de vorderingen van eiser integraal toegewezen. Het hof heeft een drietal emolumenten waarop eiser aanspraak maakt, waaronder bonussen, niet toegewezen omdat zij niet behoren tot 'het loon en overige vergoedingen' in de zin van art. 8 lid 1 Waadi.

De Hoge Raad overweegt dat uit het arrest Randstad Empleo volgt dat het begrip 'bezoldiging' in de Uitzendrichtlijn ruim moet worden uitgelegd en alle huidige of toekomstige voordelen in geld of in natura omvat, mits deze, zij het ook indirect, door de werkgever aan de werknemer uit hoofde van zijn dienstbetrekking worden toegekend.

Het begrip 'loon' in art. 8 lid 1 (oud) Waadi moet in overeenstemming met het begrip 'bezoldiging' in de Uitzendrichtlijn worden uitgelegd, zodat daaronder ook alle huidige of toekomstige voordelen in geld of natura vallen die door de werkgever aan de werknemer uit hoofde van zijn dienstbetrekking worden toegekend (bijvoorbeeld een resultaatafhankelijke bonus en een prestatievergoeding). De opvatting van het hof dat 'loon' alleen de tegenprestatie voor de bedongen arbeid is, is niet richtlijnconform en dus rechtens onjuist, zo oordeelt de Hoge Raad.

- 📌 Richtlijnconforme uitleg van het begrip 'loon' (art. 8 Waadi) ([Cassatieblog](#))

OVERIG

Current Pitfalls of Addressing Intersectional Discrimination in the Workplace in EU Law: Hope for the Future? ([European law blog](#))

EHRM factsheets en case-law guide

- [Trade union rights](#)
- [Legal professional privilege](#)
- [Slavery, servitude and forced labour](#)
- [Surveillance at workplace](#)
- [Guide on Article 4 ECHR on prohibition of slavery and forced labour](#)

WIKI

- [Wiki Coördinatieverordeningen 1408 71 en 883 2004 en de bijbehorende toepassingsverordeningen](#)

Asiel, migratie en Unieburgerschap

EHRM – ARREST – M.A. t. Griekenland – 3 oktober 2024 – 15192/20 – 15728/20 – 16094/20 – 16511/20 – ECLI:CE:ECHR:2024:1003JUD001519220 – persbericht – arrest

Artikel 3 EVRM – Leefomstandigheden Griekenland – Schending

Het betreft klachten van verschillende klagers, waaronder enkele alleenstaande minderjarigen, over schending van artikel 3 EVRM in het bijzonder over de leefomstandigheden in Griekenland. Het hof stelt een schending van deze bepaling vast.

- ⓔ Whatever happened to Greek hotspots? The routine handling of routine violations in M.A. and others v. Greece ([Strasbourg observers](#)).

EHRM – ARREST – M.A. en Z.R. t. Cyprus – 8 oktober 2024 – 39090/20 – ECLI:CE:ECHR:2024:1008JUD003909020 – persbericht – arrest

Artikel 3 EVRM – Artikel 4, Vierde Protocol bij EVRM – Uitzetting naar Libanon – Beginsel van non-refoulement – Collectieve uitzetting – Schending

Klagers in deze zaak zijn twee Syrische burgers, die vanwege de oorlog in Syrië naar Libanon zijn gevlucht. Toen de situatie ook in Libanon verslechterde, hebben zij geprobeerd om verder te vluchten naar Cyprus. De Cypriotische autoriteiten hebben hun asielaanvraag niet behandeld. In plaats daarvan, zijn klagers op een boot terug naar Libanon gezet. Volgens Cyprus was dit geoorloofd op grond van een bilaterale afspraak met Libanon. Het hof oordeelt dat er voldoende aanwijzingen waren dat het Libanese asielsysteem tekortschoot, en dat Cyprus daarvan op de hoogte was of had moeten zijn. Klagers konden dus niet worden teruggestuurd, zonder dat een onderzoek naar het risico op *refoulement*, ofwel onmenselijke of vernederende behandeling, was ingesteld. Daarmee heeft Cyprus artikel 3 van het EVRM geschonden.

Daarnaast oordeelt het hof dat het terugsturen van klagers van een collectieve aard was, hetgeen verboden is volgens art. 4 van het vierde protocol van het EVRM. De reden hiervoor is dat Cyprus geen specifieke gegevens ten aanzien van de migranten heeft overgelegd, zoals transcripten van interviews, of kopieën van de formulieren die wel ingevuld zouden moeten zijn. Er was geen verslag van het feit dat klagers waren geïnformeerd over hun rechten, terwijl wel duidelijk is dat klagers op de boot werden gehouden met als doel te voorkomen dat zij zouden aankomen op het vasteland van Cyprus.

- ⓔ Demandeurs d'asile : les reconduites collectives sous contrôle de la CEDH ([libertés chéries](#))
- ⓔ Evidently unlawful, yet difficult to evidence: M.A. and Z.R. v. Cyprus advances Strasbourg's case law on pushbacks ([Strasbourg observers](#))

EHRM – ARREST – H.T. t. Duitsland en Griekenland – 15 oktober 2024 – [13337/19](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:1015JUD001333719](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikelen 3 en 5 EVRM – Non-refoulement – Detentieomstandigheden – Recht op inhoudelijke beoordelingen uitzettingsdetentie

Klager is een Syrische man die in juli 2018 in Griekenland asiel heeft aangevraagd. Kort daarna - op 4 september 2018 is hij aangehouden door de Duitse politie bij de Duits-Oostenrijkse grens, nadat hij zich met een niet op naam gesteld Bulgaars identiteitsbewijs had gelegitimeerd. Tijdens het verhoor door de politie heeft hij zijn intentie kenbaar gemaakt om in Duitsland asiel aan te vragen. Hij is diezelfde dag teruggebracht naar Griekenland op grond van een administratieve regeling tussen Griekenland en Duitsland. Klager stelt dat (de procedurele waarborg van) artikel 3 EVRM door Duitsland is geschonden omdat de Duitse autoriteiten zijn asielaanvraag niet hebben geregistreerd, in verband met het verbod op refoulement en het risico dat hij door de overdracht in Griekenland zou worden blootgesteld aan detentieomstandigheden die strijdig waren met artikel 3 EVRM. Verder heeft klager betoogd dat de daaropvolgende detentie in Griekenland in strijd was met (de materiële waarborgen van) artikel 3 EVRM en artikel 5 EVRM.

Voor wat betreft Duitsland: Het Hof oordeelt dat er sprake is van een schending van artikel 3 EVRM. Er was allereerst onvoldoende basis om aan te nemen dat klager in Griekenland toegang zou hebben tot een adequate asielprocedure die hem tegen refoulement (via Turkije naar Syrië) zou beschermen en dat zijn rechten onder artikel 3 EVRM niet zou worden geschonden door de detentieomstandigheden in Griekenland. De administratieve regeling die aan de verwijdering van klager uit Duitsland ten grondslag lag bood deze garanties evenmin. De Duitse autoriteiten hebben bovendien niet aangetoond dat zij deze risico's voorafgaand aan de overdracht van klager aan Griekenland hadden onderzocht. Tot slot is klager haastig overgedragen zonder dat hij voorafgaand toegang heeft gekregen tot een advocaat. De omstandigheid dat klager uiteindelijk een effectieve asielprocedure in Griekenland heeft doorlopen (die hem beschermde tegen *refoulement* naar Syrië), maakt dit niet anders omdat dit voor de Duitse autoriteiten niet gegarandeerd noch voorzienbaar was. Schending artikel 3 EVRM.

Eerder heeft het Hof al geoordeeld dat de detentieomstandigheden op Griekse politiebureaus regelmatig schendingen van artikel 3 EVRM opleveren. Het gaat hierbij om overbevolking, een gebrek aan buitenruimte, slechte sanitaire omstandigheden en slecht eten. Klager is gedurende een periode van twee maanden en 17 dagen gedetineerd geweest in een politiebureau, terwijl deze locatie geen voorzieningen voor langdurige detentie heeft. Naar het oordeel van Hof is door de Griekse autoriteiten niets naar voren gebracht dat tot een andere conclusie zou moeten leiden. Er is sprake van een schending van artikel 3 EVRM.

Het Hof stelt geen schending van artikel 5, lid 1 onder f) EVRM vast. Het Hof overweegt hiertoe kort gezegd dat er een wettelijke basis was voor de detentie, dat niet is gebleken dat de nationale autoriteiten niet te goeder trouw zouden hebben gehandeld en dat de detentie nauw verband hield met de gronden waarop de nationale autoriteiten zich hebben beroepen. De duur van de detentie was daarnaast niet excessief.

Ten aanzien van artikel 5, lid 4 EVRM stelt het Hof vast dat de nationale wetgeving bepaalt dat personen die in afwachting van uitzetting gedetineerd zijn, het recht hebben om de detentie te laten toetsen. In de onderhavige zaak zijn de bezwaren van klager twee keer afgewezen zonder dat de detentieomstandigheden inhoudelijk zijn beoordeeld. De nationale rechter oordeelde dat klager zijn stellingen niet had onderbouwd, terwijl het Hof vaststelt dat hij de omstandigheden van zijn detentie uitvoerig heeft omschreven, heeft gesteld dat dit in strijd was met artikel 3 EVRM en daarbij heeft verwezen naar jurisprudentie van het Hof. Naar het oordeel van het Hof had klager hierop een inhoudelijke reactie moeten krijgen. Er is aldus sprake van een schending van artikel 5 lid 4 EVRM.

EHRM – ARREST – J.B. e.a. t. Malta – 22 oktober 2024 – 1766/23 – ECLI:CE:ECHR:2024:1022JUD000176623 – persbericht – arrest

Artikelen 3 en 5 EVRM – Vreemdelingenbewaring minderjarigen

De klagers zijn zes Bengaalse staatsburgers, op één na allemaal minderjarig, die op 18 november 2022 in Malta arriveerden na een reddingsoperatie op zee. Zij zijn overgebracht naar het Hal Far Initial Reception Centre (HIRC), dat ongeschikt en overbevolkt was. Zij zouden zijn vastgehouden om hun identiteit te checken en om te voorkomen dat zij zouden vluchten. Verschillende rapporten gaven aan dat de klagers enorme angst en stress ervoeren tijdens de detentie. Klagers hebben verzocht om vrijlating, maar zij kregen informeel te horen dat er geen alternatieven voor detentie werden overwogen.

Artikel 3 EVRM - Het hof oordeelt dat hoewel er onvoldoende bewijs is voor overbevolking, een rapport uit 2021 van de Europees Comité ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing de overige klachten wel ondersteunt, zoals slechte sanitaire voorzieningen en gebrek aan activiteiten. Bovendien kregen de minderjarigen geen passende begeleiding of onderwijs.

Gezien hun leeftijd, kwetsbaarheid en de impact op hun mentale gezondheid, oordeelt het hof dat de vijf minderjarigen onmenselijke en vernederende behandeling hadden ondergaan, in strijd met artikel 3 EVRM. Voor de volwassen klager acht het hof de drempel voor een schending van 3 EVRM niet gehaald.

Artikel 5 EVRM - Het hof erkent dat het tijdelijk vasthouden van migranten gerechtvaardigd kan zijn, maar in dit geval gebeurde de detentie van de klagers zonder wettelijke basis of juridische waarborgen. Zij wisten niet waarom, hoe lang, of op welke basis ze werden vastgehouden. Hierdoor was de detentie van 18-30 november 2022 onrechtmatig volgens artikel 5 EVRM. Na 30 november had hun detentie wel een wettelijke basis, maar was het onduidelijk waarom de vijf minderjarige klagers tijdens hun beroep nog vastgehouden moesten worden. Schending artikel 5 EVRM voor de vijf minderjarige klagers, geen schending voor de volwassen klager omdat zijn detentie aan de wettelijke vereisten voldeed.

HvJ – ARREST – C-406/22 (Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor azylové a migrační politiky) – 4 oktober 2024 – Grote Kamer – Tsjechië – ECLI:EU:C:2024:841 – persbericht – conclusie – arrest (Engelse taalversie)

Richtlijn 2013/32/EU – Internationale bescherming – Begrip “veilig land van herkomst” – Recht op een doeltreffende voorziening in rechte – Toetsing rechter derde land als veilig land van herkomst

In 2022 heeft een Moldavisch staatsburger (CV) in Tsjechië een verzoek om internationale bescherming ingediend. Ter ondersteuning van zijn verzoek voerde hij aan dat hij in Moldavië was bedreigd door mensen die hem in het verleden hadden aangevallen en dat de politie deze mensen niet had kunnen identificeren. Hij heeft ook aangegeven niet naar de streek waar hij vandaan komt terug te willen keren vanwege de Russische invasie in Oekraïne. De Tsjechische autoriteiten hebben zijn verzoek afgewezen en zich daarbij vooral gebaseerd op het feit dat Moldavië, met uitzondering van Transnistrië, als veilig herkomstland geldt. CV is er niet in geslaagd om aan te tonen dat die aanwijzing in zijn specifieke geval niet op gaat.

Het HvJ licht toe onder welke voorwaarden derde landen door een lidstaat als veilig herkomstland kunnen worden aangewezen volgens de richtlijn. Het oordeelt dat het feit dat een derde land afwijkt van de verplichtingen die voortvloeien uit het EVRM, niet impliceert dat dit land niet als zodanig kan worden aangemerkt. De autoriteiten van de lidstaten moeten echter beoordelen of de voorwaarden waaronder het recht om af te wijken wordt uitgeoefend tot gevolg kunnen hebben dat de aanwijzing als veilig herkomstland ter discussie komt te staan. Daarnaast is het Hof van oordeel dat het Unierecht zich ertegen verzet dat een lidstaat een derde land slechts voor een deel van zijn grondgebied als veilig

herkomstland aanwijst. Bovendien moet de nationale rechter het besluit volledig toetsen en ambtshalve een schending van de Unierechtelijke voorschriften voor het aanwijzen van veilige herkomstlanden aan de orde stellen.

Hof (Grote Kamer): Artikel 37 van richtlijn 2013/32/EU, gelezen in samenhang met bijlage I daarbij, moet aldus worden uitgelegd dat een derde land niet ophoudt te voldoen aan de criteria op grond waarvan het als veilig land van herkomst kan worden aangemerkt op de enkele grond dat het zich krachtens artikel 15 van het op 4 november 1950 te Rome ondertekende Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden beroept op het recht om af te wijken van de verplichtingen die zijn neergelegd in dat Verdrag; de bevoegde autoriteiten van de lidstaat die een dergelijke aanwijzing heeft gedaan, moeten evenwel beoordelen of de voorwaarden voor de uitoefening van dat recht van dien aard zijn dat deze aanwijzing in het geding komt.

Artikel 37 van richtlijn 2013/32 staat eraan in de weg dat een derde land als veilig land van herkomst wordt aangemerkt wanneer bepaalde delen van zijn grondgebied niet voldoen aan de materiële voorwaarden voor een dergelijke aanmerking als bedoeld in bijlage I bij die richtlijn.

Artikel 46, lid 3, van richtlijn 2013/32, gelezen tegen de achtergrond van artikel Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat wanneer bij een rechterlijke instantie beroep wordt ingesteld tegen een beslissing tot afwijzing van een verzoek om internationale bescherming, dat is onderzocht in het kader van de bijzondere regeling voor verzoeken van verzoekers uit derde landen die overeenkomstig artikel 37 van deze richtlijn als veilig land van herkomst zijn aangemerkt, deze rechterlijke instantie, in het kader van het krachtens artikel 46, lid 3, van deze richtlijn vereiste volledige en ex nunc onderzoek, aan de hand van de gegevens van het dossier en van de gegevens waarvan hij in de loop van de procedure kennis heeft gekregen, een schending van de in bijlage I bij deze richtlijn opgenomen materiële voorwaarden voor deze aanwijzing aan de orde stellen, zelfs indien deze schending niet uitdrukkelijk tot staving van dit beroep wordt aangevoerd.

- Asielbeleid: de aanwijzing van een derde land als veilig herkomstland moet betrekking hebben op het gehele grondgebied van dat land (persbericht)
- EU-Hof: derde land kan alleen op basis van het gehele grondgebied worden aangemerkt als 'veilig land van herkomst' (ECER)

HvJ – ARREST – C-134/23 (Elliniko Symvoulío gia tous Prosfyges en Ypostirixi Prosfygon sto Aigaio) – 4 oktober 2024 – Griekenland – ECLI:EU:C:2024:838 – conclusie – arrest

Richtlijn 2013/32/EU – Artikel 18 Handvest EU – Internationale bescherming – Begrip ‘veilig derde land’ – Aanmerking van Turkije als ‘veilig derde land’ – Wedertoelating van verzoekers om internationale bescherming in het derde land – Weigering – Overeenkomst EU-Turkije inzake de overname van personen die zonder vergunning op het grondgebied verblijven

Verzoeksters, die zich inzetten voor vluchtelingen, hebben beroep ingesteld tot nietigverklaring van het twee interministerieel besluiten, onder meer op grond van strijdigheid ervan met artikel 38 van richtlijn 2013/32.

Verzoeksters betogen met name dat, ten eerste, de mogelijkheid om de in deze besluiten bedoelde aanvragers van internationale bescherming opnieuw tot Turkije toe te laten niet is verzekerd „door middel van internationale overeenkomsten” en, ten tweede, er geen redelijk vooruitzicht is dat die aanvragers van internationale bescherming opnieuw tot dat land zullen worden toegelaten, aangezien Turkije sedert 2020 en vanwege de COVID-19-pandemie wedertoelatingen op zijn grondgebied heeft opgeschort.

Nederland en vijf andere lidstaten hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 38 van richtlijn 2013/32/EU gelezen in het licht van artikel 18 Handvest EU verzet zich niet tegen een regeling van een lidstaat waarbij een derde land als over het algemeen veilig wordt aangemerkt voor bepaalde categorieën personen die om internationale bescherming verzoeken, hoewel dat derde land, in weerwil van de juridische verplichting waaraan het gebonden is, de toelating of de wedertoelating van die personen op zijn grondgebied algeheel heeft opgeschort zonder dat er een tegengestelde ontwikkeling te verwachten is.

- EU-Hof: derde land dat de wedertoelating van asielzoekers heeft opgeschort kan een 'veilig derde land' zijn (ECER)
- Pyrrhic victory for the Greek government: the CJEU rules on Turkey as a "safe third country" (EU law analysis)

HvJ – ARREST – gevoegde zaken C-608/22 en C-609/22 (Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl e.a. (Femmes afghanes) – 4 oktober 2024 – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2024:828 – conclusie – arrest

Richtlijn 2011/95/EU – Vluchtelingenstatus – Afghaanse vrouwen – Begrip 'daad van vervolging' – Maatregelen Taliban discriminerend voor vrouwen – Verplichting tot individuele beoordeling

Sinds de Taliban in Afghanistan weer aan de macht zijn, is de positie van meisjes en vrouwen in dat land snel verslechterd, zozeer dat er eenvoudig sprake is van ontkenning van hun identiteit. Om niet aan deze ondraaglijke situatie te worden onderworpen, ontvluchten Afghaanse meisjes en vrouwen hun land of weigeren zij er terug te keren en vragen zij asiel aan in met name landen van de Europese Unie. In het licht van deze situatie twijfelen de autoriteiten van de lidstaten of zij die vrouwen louter op grond van hun geslacht de vluchtelingenstatus moeten toekennen dan wel per geval moeten onderzoeken of er sprake is van een risico op vervolging.

Meer bepaald wordt het Hof met deze prejudiciële verwijzingen verzocht om te verduidelijken op welke wijze moet worden beoordeeld of er sprake is van gegronde vrees voor een „daad van vervolging” in de zin van artikel 9 van richtlijn 2011/95/EU wanneer het verzoek om internationale bescherming door een vrouw wordt ingediend op grond dat zij het risico loopt om, bij terugkeer naar haar land van herkomst, te worden blootgesteld aan een samenstel van discriminerende daden en maatregelen die de uitoefening van haar burgerlijke, politieke, economische, sociale en culturele rechten beperken.

België, Frankrijk, Spanje en Oostenrijk hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 9, lid 1, onder b), van richtlijn 2011/95/EU moet aldus worden uitgelegd dat een samenstel van discriminerende maatregelen ten aanzien van vrouwen die door een „actor van vervolging” in de zin van artikel 6 van deze richtlijn zijn vastgesteld of worden getolereerd en die met name bestaan in het hun ontnemen van elke juridische bescherming tegen gendergerelateerd geweld, huiselijk geweld en een gedwongen huwelijk, het hen verplichten om hun lichaam volledig te bedekken en hun gelaat te verhullen, het beperken van hun toegang tot gezondheidszorg en van de vrijheid om te gaan en staan waar ze willen, het hun verbieden om een beroepsactiviteit uit te oefenen of het beperken van de uitoefening daarvan, het hun de toegang tot onderwijs en sport te verbieden en hen uit te sluiten van het politieke leven, onder het begrip „daad van vervolging” vallen wanneer deze maatregelen, door hun cumulatieve effect, afbreuk doen aan de eerbiediging van de menselijke waardigheid, zoals gewaarborgd door artikel 1 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

Artikel 4, lid 3, van richtlijn 2011/95 moet aldus worden uitgelegd dat het aan de bevoegde nationale autoriteit, rekening houdend met de omstandigheden in het land van herkomst van een vrouw op het moment dat haar verzoek om internationale bescherming wordt beoordeeld, niet de verplichting oplegt om, bij haar beoordeling of de discriminerende maatregelen waaraan deze vrouw in dat land van herkomst is blootgesteld of kan worden blootgesteld daden van vervolging vormen in de zin van artikel 9, lid 1, van deze richtlijn, in het kader van de individuele beoordeling van dat verzoek om internationale

bescherming in de zin van artikel 2, onder h), van die richtlijn ook andere elementen dan haar geslacht en haar nationaliteit in aanmerking te nemen die kenmerkend zijn voor haar persoonlijke situatie.

- EU-Hof: maatregelen van de Taliban jegens vrouwen kunnen als een daad van vervolging in de zin van de EU-Kwalificatie-richtlijn worden aangemerkt ([ECER](#))
- Setting Gender-Based Asylum Straight: The Court of Justice's Landing Point ([EU law analysis](#))

HvJ – ARREST – C-4/23 (Mirin) – 4 oktober 2024 – Grote Kamer – Roemenië – ECLI:EU:C:2024:845 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Artikelen 20 en 21 Handvest EU – Unieburgerschap – Wijziging voornaam en genderidentiteit in andere lidstaat – Verplichting voor lidstaat van herkomst om voornaams- en genderidentiteitswijziging te erkennen en in te schrijven – Nationale regeling die geen erkenning en inschrijving toestaat – Gevolgen terugtrekking VK uit de Europese Unie

Samenvatting onder: [privacy en persoonsgegevens](#)

HvJ – ARREST – C-387/24 PPU (Bouskoura) – 4 oktober 2024 – Nederland – Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond – ECLI:EU:C:2024:868 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Richtlijn 2008/115/EG (terugkeer) – Richtlijn 2013/33/EU (opvang) – Verordening (EU) nr. 604/2013 (Dublin) – Artikelen 6 en 47 Handvest EU – Internationale bescherming – Inbewaringstelling derdelander met het oog op verwijdering – Gevolgen onrechtmatigheid bevel bewaring voor opvolgend bevel

Het betreft een geding tussen C., een derdelander tegen wie een terugkeerprocedure is ingeleid, en de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid over de vraag of het rechtmatig is om C op grond van twee opeenvolgende bewaringsmaatregelen die door deze autoriteit zijn vastgesteld, ononderbroken in detentie te houden.

Leidt een gebrek dat de rechtmatigheid van de eerste bewaring aantast, namelijk het feit dat de in het nationale recht gestelde termijn om aansluitend de tweede bewaringsmaatregel vast te stellen is overschreden, ertoe dat de betrokkene onmiddellijk moet worden vrijgelaten, ook al staat ten tijde van de rechterlijke toetsing vast dat was voldaan aan de voorwaarden voor de tweede bewaringsmaatregel?

Hof: Artikel 15, leden 2 en 4, van richtlijn 2008/115/EG, artikel 9, lid 3, van richtlijn 2013/33/EU en artikel 28, lid 4, van verordening (EU) nr. 604/2013 gelezen in het licht van de artikelen 6 en 47 Handvest EU verzetten zich niet tegen een nationale regeling die de bevoegde rechterlijke autoriteit niet verplicht om te gelasten dat een derdelander die in bewaring is gesteld op grond van een krachtens richtlijn 2008/115 opgelegde maatregel, in vrijheid wordt gesteld omdat die persoon, wiens bewaring aanvankelijk was gelast krachtens een op grondslag van de Dublin III-verordening opgelegde maatregel, niet onmiddellijk is vrijgelaten nadat was vastgesteld dat die aanvankelijke maatregel onrechtmatig was geworden.

- EU-Hof: onrechtmatigheid bewaringsmaatregel op grond van de Dublin III-verordening doet geen afbreuk aan rechtmatigheid latere bewaringsmaatregel op grond van de EU-Terugkeerrichtlijn ([ECER](#))

HvJ – ARREST – C-156/23 (Ararat) – 17 oktober 2024 – Nederland – Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond – ECLI:EU:C:2024:892 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Richtlijn 2008/115/EG – Artikelen 4, artikel 19, lid 2, en artikel 47 Handvest EU – Beginsel van non-refoulement – Terugkeerbesluit – Rechtsmiddelen tegen besluiten in het kader van terugkeer – Verplichting voor de nationale rechter om bij de uitvoering van een terugkeerbesluit ambtshalve schending van het beginsel van non-refoulement vast te stellen

In deze zaak is het verzoek om een verblijfsvergunning van vier Armeniërs afgewezen, maar is het genomen terugkeerbesluit niet direct uitgevoerd.

De verwijzende rechter wil o.a. weten of een bevoegde nationale autoriteit die vaststelt dat het verblijf van een onrechtmatig is, verplicht is om, in een dergelijke geval een geactualiseerde beoordeling te verrichten van de risico's die deze derdelander loopt in geval van terugkeer naar het beoogde land van bestemming voordat de terugkeerprocedure wordt hervat.

Hof: Artikel 5 van richtlijn 2008/115/EG, gelezen in samenhang met artikel 19, lid 2, Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat het de administratieve autoriteit die een aanvraag voor een verblijfsvergunning waarin het nationale recht voorziet afwijst en bijgevolg vaststelt dat de betrokken derdelander illegaal op het grondgebied van de betrokken lidstaat verblijft, verplicht om zich ervan te vergewissen dat het beginsel van non-refoulement in acht is genomen, door het terugkeerbesluit dat eerder in het kader van een procedure voor internationale bescherming tegen die derdelander is vastgesteld en waarvan de opschorting na die afwijzing is beëindigd, opnieuw te onderzoeken in het licht van dat beginsel.

Artikel 13, leden 1 en 2, van richtlijn 2008/115, gelezen in samenhang met artikel 5 van deze richtlijn en met artikel 19, lid 2, en artikel 47 Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat het een nationale rechter die wordt aangezocht om de rechtmatigheid te toetsen van een handeling waarbij de bevoegde nationale autoriteit een aanvraag voor een verblijfsvergunning waarin het nationale recht voorziet heeft afgewezen en daarmee de opschorting van de uitvoering van een eerder in het kader van een internationale beschermingsprocedure genomen terugkeerbesluit heeft beëindigd, verplicht om ambtshalve een eventuele schending van het beginsel van non-refoulement vast te stellen die voortvloeit uit de uitvoering van dit besluit, op basis van de hem ter kennis gebrachte elementen van het dossier, zoals aangevuld of toegelicht na een procedure op tegenspraak.

- e** EU-Hof: nationale rechter moet in het kader van terugkeerprocedure ambtshalve toetsen of non-refoulementbeginsel in acht wordt genomen ([ECER](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-181/23 (Commissie/Malta) – 4 oktober 2024 – Grote Kamer – A-G Collins – ECLI:EU:C:2024:849 – [conclusie](#)

Artikel 20 VWEU – Artikel 4, lid 3, VEU – Naturalisatie van onderdanen van derde landen in ruil voor investeringen – Ontbreken werkelijke band tussen naturalisatieverzoekers en een lidstaat

De Europese Commissie vordert dat wordt vastgesteld dat Malta, die naturalisatie aanbiedt in ruil voor vooraf bepaalde betalingen of investeringen aan personen ondanks het ontbreken van een werkelijke band tussen hen en de Republiek Malta, de verplichtingen niet is nagekomen die op hem rusten krachtens artikel 20 VWEU en artikel 4, lid 3, VEU.

Malta betoogt dat het beroep van de Commissie rechtens en feitelijk ongegrond is. Het Unierecht regelt niet de voorwaarden waaronder personen de nationaliteit van een lidstaat kunnen verkrijgen, tenzij die voorwaarden van dien aard zijn dat zij de waarden en doelstellingen van de Europese Unie op algemene en systematische wijze in gevaar brengen.

A-G geeft het Hof in overweging: het beroep te verwerpen.

- Dismissing the Genuine Link by Disregarding Constitutional Principles ; Why the Court should not follow Collins' Opinion in Commission v Malta ([Verfassungsblog](#))
- A-G: niet aangetoond dat Unierecht voor wettige toekenning van burgerschap eist dat tussen lidstaat en individu een "(eerdere) echte" band bestaat die niet is voorgeschreven in nationale recht ([ECER](#))

HvJ – CONCLUSIE – [Gevoegde zaken C-244/24 \(Kaduna\) en C-290/24 \(Abkez\)](#) – 22 oktober 2024 – A-G Collins – [Nederland](#) – Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Amsterdam – [ECLI:EU:C:2024:911](#) – [conclusie](#)

Richtlijn 2001/55/EG – Richtlijn 2008/115/EG – Tijdelijke bescherming in geval van massale toestroom van ontheemden – Oorlog in Oekraïne – Uitbreiding door lidstaat van begunstigten van facultatieve tijdelijke bescherming – Tijdstip waarop een lidstaat de facultatieve tijdelijke bescherming kan beëindigen – Tijdstip waarop een lidstaat een terugkeerbesluit kan nemen – Illegaal verblijf

Een aantal derdelanders uit Algerije, Turkije, Pakistan en Nigeria woonde in Oekraïne toen de oorlog daar uitbrak in 2022. Zij zijn naar Nederland gevlucht waar zij tijdelijke bescherming kregen in het kader van een EU-richtlijn. Volgens de Nederlandse autoriteiten liep die bescherming echter af op 4 maart 2024. De Raad van State en de rechtbank Den Haag stellen vragen aan het Hof van Justitie over het moment waarop de tijdelijke bescherming eindigt voor deze specifieke, facultatieve groep van ontheemden waaraan Nederland tijdelijke bescherming verleende.

De vragen gaan o.a. over op welk tijdstip een lidstaat een einde kan maken aan de facultatieve tijdelijke bescherming die hij vrijelijk aan bepaalde categorieën ontheemden heeft verleend. En op welk tijdstip een lidstaat een terugkeerbesluit kan vaststellen ten aanzien van personen die deze bescherming niet langer genieten.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 4 en artikel 7, lid 1, van richtlijn 2001/55/EG, artikel 2, lid 3, van uitvoeringsbesluit (EU) 2022/382, en artikel 1 van uitvoeringsbesluit (EU) 2023/2409 staan er niet aan in de weg dat een lidstaat, op ieder moment en voordat de op het niveau van de Unie vastgestelde maximale duur van het mechanisme van tijdelijke bescherming is bereikt, besluit de tijdelijke bescherming te beëindigen die hij vrijelijk heeft besloten te verlenen aan andere dan de in artikel 2, leden 1 en 2, van uitvoeringsbesluit 2022/382 bedoelde categorieën ontheemden uit Oekraïne door gebruik te maken van de in artikel 7, lid 1, van deze richtlijn en artikel 2, lid 3, van dit uitvoeringsbesluit geboden mogelijkheid.

Wanneer een lidstaat besluit de facultatieve tijdelijke bescherming vroegtijdig te beëindigen, moet hij ervoor zorgen dat de hem door het Unierecht toegekende beoordelingsmarge niet zodanig wordt gebruikt dat afbreuk wordt gedaan aan de doelstellingen en aan het nuttig effect van richtlijn 2001/55. Die lidstaat moet ook de algemene beginselen van dat recht naleven, waaronder met name het rechtszekerheidsbeginsel en het vertrouwensbeginsel.

Artikel 6 van richtlijn 2008/115/EG staat eraan in de weg dat een onderdaan van een derde land die rechtmatig op het grondgebied van een lidstaat verblijft op grond van de mogelijkheid die deze lidstaat heeft aangewend om hem tijdelijke bescherming te verlenen, het voorwerp uitmaakt van een terugkeerbesluit vóór de datum waarop die bescherming eindigt, ook wanneer de gevolgen van dat besluit tot die datum worden opgeschort en die datum in de nabije toekomst ligt.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-571/24 \(Kreis Bergstraße\)](#), verwijzing uit **Duitsland** over de **termijn** voor het indienen van een **verzoek tot gezinshereniging** - [ECER](#)
- [C-596/24 \(Hama\)](#), verwijzing uit **Oostenrijk** over verzoek toekenning **vluchtelingenstatus** vanwege **weigering dienstplicht in Syrië**, het bestaan van een **alternatief**, namelijk betaling van een vergoeding voor weigering dienstplicht en begrip **daad van vervolging**
- [C-388/24](#) en [C/389/24](#) (Oguta e.a.), verwijzing uit **Italië** over de (eventuele) strijdigheid met **richtlijn 2013/32** om een land als '**veilig land van herkomst**' aan te merken als in dat land mensenrechtenschendingen dreigen voor belangrijke categorieën van personen.
- [C-621/24 \(Landkreis Schweinfurt\)](#), verwijzing uit **Duitsland** over of een nationale regeling voor basisvoorzieningen voor vreemdelingen voldoet aan het **minimumniveau** in de zin van **richtlijn 2013/33/EU**.

RECHTSPRAAK NL – EINDUITSPRAAK – na prejudiciële verwijzing [Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond](#) – na arrest HvJ [C-387/24 PPU \(Bouskoura\)](#) (zie hierboven) – [ECLI:NL:RBDHA:2024:16568](#)

Bewaring einduitspraak schottentheorie

Toepassing van het arrest in de onderhavige procedures leidt tot de conclusie dat alleen het beroep tegen de eerste bewaringsmaatregel gegrond is. De rechtbank beoordeelt, anders dan de Afdeling, ook de wijze van tenuitvoerlegging van de maatregel en stelt vast dat verweerder onrechtmatig inbreuk heeft gemaakt op het privéleven van eiser door zonder zijn toestemming en zonder wettelijke grondslag de belgegegevens van eiser te verkrijgen en gebruiken. Dit heeft geen gevolgen voor de rechtmatigheid van het terugkeerbesluit en de rechtmatigheid van de voortduring van de tenuitvoerlegging van de maatregel.

De rechtbank: verklaart het beroep tegen maatregel I gegrond (NL24.20258); verklaart het beroep tegen terugkeerbesluit I ongegrond (NL24.21362); verklaart het beroep tegen maatregel II ongegrond (NL24.21272); verklaart het volgberoep niet-ontvankelijk (NL24.34192); verklaart het beroep tegen terugkeerbesluit II ongegrond (NL24.37738);

LITERATUUR

T. de Lange, Asiel en migratie - Eerlijke kansen: doel en nuttig effect van het recht van asielzoekers op toegang tot de arbeidsmarkt - De lange weg naar opheffing van de Nederlandse 24-wekeneis, in: [NtEr 2024/3.2](#)

OVERIG

- 'Safe countries of origin' in asylum law: the CJEU first interprets the concept ([EU law analysis](#))
- EU Pact Instruments on Asylum and Minimum Human Rights Standards ([EU migration law blog](#))
- The Qualification Regulation: a mixed bag, inherited from 2016. ([EU migration law blog](#))
- The Transformation of Eurodac from an Asylum Tool into an Immigration Database ([EU migration law blog](#))
- Mix and Match. Detention, "De-Facto Detention" or just Restrictions of Freedom of Movement in the New Pact ([EU migration law blog](#))

- Funding the New Pact on Migration and Asylum: Symbolic Politics or Structural Shifts in the Policies' Implementation Design? ([EU migration law blog](#))
- Vulnerability in the New Pact: an empty promise to protect, or an operational concept? ([EU migration law blog](#))
- The new EU Resettlement Framework: A flexible harmonization undermining fundamental rights ([EU migration law blog](#))
- Grenzen aan grenscontroles ([NJB](#))
- Kunstmatige intelligentie in het Europese migratiebeleid: gevolgen van de nieuwe AI Verordening ([Verblijfblog](#))
- Afschaffen van verblijfsvergunning asiel voor onbepaalde tijd is symboolwetgeving ([Leiden law blog](#))
- Why Offshore Processing of Asylum Applications is Actually Racist ([Verfassungsblog](#))
- Getting a Grip on Migration but Mind European Law! ([verfassungsblog](#))
- The Strictest Asylum Policy Ever? ([verfassungsblog](#)) – over NL asielbeleid
- Taking Back Control? ([verfassungsblog](#)) – over Pools asielbeleid
- Getting a Grip on Migration but Mind European Law! ([verfassungsblog](#))

On September 13, the new Dutch government led by Dick Schoof outlined its programme for the next years. Unsurprisingly, a major point of this programme regards asylum and migration, for which the greatest ambition is to install the strictest regime ever and to include the Netherlands within the category of Member States of the European Union with the strictest admission rules. This post reviews these proposals through the lens of European Law to challenge their legal feasibility and flag the potential incompatibility with Dutch obligations stemming from EU and international law.

EHRM factsheets en case-law guides

- [Accompanied migrant minors in detention](#)
- [Unaccompanied migrant minors in detention](#)
- [Migrants in detention](#)
- [Dublin" cases](#)
- [Collective expulsions of aliens](#)
- [Guide on the case-law of the ECHR on Immigration](#)
- [Guide on Article 3 of Protocol No. 4 ECHR - prohibition of expulsion of nationals](#)
- [Guide on Article 4 of Protocol No. 4 to ECHR - prohibition of collective expulsions of aliens](#)
- [Guide to Article 1 of Protocol No. 7 ECHR - procedural safeguards relating to expulsion of aliens](#)

Beginnelsen EU-recht

HvJ – ARREST – gevoegde zaken C-541/20 t/m C-555/20 (Litouwen e.a./ Europees Parlement en Raad) – 4 oktober 2024 – **Grote Kamer** – ECLI:EU:C:2024:818 – conclusie – arrest (Engelse taalversie)

Verordening (EU) 2020/1054 – Verordening (EU) 2020/1055 – Richtlijn (EU) 2020/1057 – Artikelen 11, 91 en 94 VWEU – Artikel 37 Handvest EU – Mobility pack – Rijtijden – Rusttijden – Cabotagevervoer – Termijn voor de installatie van slimme tachografen van de tweede generatie (V2) – Voorwaarden voor de uitoefening van het beroep van wegvervoerondernemer – Vestigingseis – Vereiste inzake de terugkeer van voertuigen naar de exploitatievestiging in de lidstaat van vestiging – Detachering bestuurders in wegvervoersector – Evenredigheidsbeginsel – Effectbeoordeling – Non-discriminatiebeginsel – Milieubescherming – Rechtszekerheidsbeginsel – Inaanmerkingneming economische toestand van vervoerondernemers

Samenvatting onder: Vervoer

Belastingen

OVERIG

Commissie presenteert evaluatie over de richtlijn betreffende mechanismen ter beslechting van belastinggeschillen in de EU (DRM) (ECER)

Belastingen, accijns

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-570/24 (Ecoserv) verwijzing uit **Roemenië** over belastingautoriteiten die, na een strafrechtelijke beslissing die in kracht van gewijsde is gegaan, zijn gelast de **belastingaanslag** (waarbij verzoekster aanvullende fiscale verplichtingen ter zake van **accijnzen** en **btw** zijn opgelegd) gedeeltelijk nietig te verklaren en de beschikkingen inzake betaling in termijnen van die verplichtingen gedeeltelijk in te trekken.- ECER
-

Belastingen, btw

HvJ – ARREST – C-171/23 (UP CAFFE d.o.o.) – 4 oktober 2024 – Kroatië – ECLI:EU:C:2024:840 – conclusie – arrest

Richtlijn 2006/112/EG (btw-richtlijn) – Btw-vrijstellingsregeling voor kleine ondernemingen – Misbruik door de oprichting van een nieuwe vennootschap

De Kroatische belastingdienst wil de belastingplichtige het gebruik van de Kroatische kleine ondernemersregeling weigeren wegens vermeend misbruik, hoewel het Kroatische recht geen grondslag voor een dergelijke weigering biedt. Derhalve bestaat thans de gelegenheid om de

draagwijdte en de grenzen van de rechtspraak van het Hof inzake het algemene verbod van misbruik in het btw-recht te verduidelijken.

Bovendien rijst de vraag hoe dit algemene beginsel zich verhoudt tot de algemene beginselen van rechtszekerheid, bescherming van gewettigd vertrouwen en fiscale legaliteit, die eveneens in het Unierecht zijn verankerd.

Hof: Richtlijn 2006/112/EG moet in het licht van het beginsel van het verbod van misbruik aldus worden uitgelegd dat zij, wanneer vaststaat dat de oprichting van een vennootschap misbruik oplevert met als doel de regeling van vrijstelling van belasting over de toegevoegde waarde van artikel 287, punt 19, van deze richtlijn te handhaven voor een activiteit die voorheen onder deze regeling door een andere vennootschap werd uitgeoefend, vereist dat de aldus opgerichte vennootschap niet in aanmerking kan komen voor deze regeling, ook al zijn er geen specifieke bepalingen die dergelijke misbruiken in de nationale rechtsorde verbieden.

HvJ – ARREST – C-475/23 (Voest Alpine Giesserei Linz) – 4 oktober 2024 – Roemenië – ECLI:EU:C:2024:866 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2006/112/EG – Recht op aftrek van btw – Kosteloze terbeschikkingstelling van een goed aan een onderaannemer met het oog op de verrichting van werkzaamheden ten behoeve van de belastingplichtige – Weigering door de belastingdienst van aftrek van de btw over dat goed

Voest Alpine, een in Oostenrijk gevestigde onderneming, produceert in het kader van haar economische activiteit verschillende gietstukken. Zij laat deze stukken verwerken in Roemenië, waar zij is geregistreerd voor de btw. Zij heeft een raamovereenkomst gesloten met de in Oostenrijk gevestigde onderneming Austrex die een beroep kan doen op een in Roemenië gevestigde onderaannemer, namelijk Global Energy Products SA. Na de verwerking worden de gietstukken door Voest Alpine verzonden en gefactureerd aan klanten in de Europese Unie. Uit het dossier waarover het Hof beschikt, blijkt dat VGL bij het factureren van deze stukken haar Roemeens btw-nummer vermeldt.

Voest Alpine stelt in het kader van de verwerking, aan Austrex een in Roemenië gelegen onroerend goed en een hijskraan ter beschikking.

De belastingdienst was van oordeel dat Voest Alpine niet had aangetoond dat de hijskraan was aangekocht ten behoeve van de uitoefening van haar economische activiteit, en heeft de aftrek van de btw over deze aankoop geweigerd.

Hof: Artikel 168, onder a), van richtlijn 2006/112/EG staat in de weg aan een nationale praktijk volgens welke aan een belastingplichtige, wanneer hij een goed aankoopt dat hij vervolgens kosteloos ter beschikking stelt aan een onderaannemer om deze laatste daarmee werkzaamheden voor hem te laten verrichten, het recht op btw-aftrek over de aankoop van dit goed wordt geweigerd, voor zover deze terbeschikkingstelling niet verder gaat dan hetgeen noodzakelijk is om deze belastingplichtige in staat te stellen in een later stadium een of meer belaste handelingen te verrichten of, bij gebreke daaraan, zijn economische activiteit uit te oefenen, en voor zover de kosten van de aankoop van dat goed ofwel zijn opgenomen in de prijs van de door deze belastingplichtige verrichte handelingen, ofwel in de prijs van de in het kader van zijn economische activiteit door hem geleverde goederen of verrichte diensten.

Artikel 168, onder a), van richtlijn 2006/112 staat in de weg aan een nationale praktijk volgens welke aan een belastingplichtige aftrek van voorbelasting wordt geweigerd op grond dat hij geen afzonderlijke boekhouding heeft gevoerd voor zijn vaste inrichting in de lidstaat waar de belastingcontrole plaatsvindt, wanneer de belastingautoriteiten in staat zijn om na te gaan of is voldaan aan alle materiële voorwaarden voor het recht op aftrek.

HvJ – ARREST – C-60/23 (Digital Charging Solutions) – 17 oktober 2024 – Zweden – ECLI:EU:C:2024:896 – conclusie – arrest

Richtlijn 2006/112/EG (btw) – Opladen van elektrische voertuigen – Netwerk van oplaadpunten die door verschillende exploitanten worden beheerd – Kwalificatie van de handeling voor btw-doeleinden – ‚Levering van goederen’ – Overdracht ingevolge commissieovereenkomsten – Taxruling

DCS is een in Duitsland gevestigde onderneming, die geen vaste inrichting in Zweden heeft. Zij biedt gebruikers van elektrische auto's (hierna: EV's) in Zweden toegang tot een netwerk van oplaadpunten.

De oplaadpunten worden niet door DCS beheerd, maar door exploitanten van oplaadpunten waarmee DCS contracten heeft gesloten. DCS verstrekt EV-gebruikers een kaart en een authenticatie-app.

De prijs van de elektriciteit varieert naargelang van de hoeveelheid die wordt afgenomen, maar voor de toegang en de dienstverlening wordt een vast bedrag gevraagd, dat in rekening wordt gebracht ongeacht of de gebruiker tijdens de betrokken periode daadwerkelijk elektriciteit heeft afgenomen.

DCS heeft in Zweden verzocht om een taxruling. Volgens de afgegeven taxruling vormde de levering door DCS een samengestelde handeling die hoofdzakelijk werd gekenmerkt door de levering van elektriciteit aan gebruikers, en de plaats van levering moest worden geacht in Zweden te zijn gelegen.

De Zweedse commissie voor fiscale rulings heeft de verwijzende rechter verzocht de ruling te bevestigen. DSVN heeft verzocht de ruling te wijzigen.

De vraag is o.a. of de levering aan de gebruiker van een EV, bestaande in het opladen van het voertuig aan een oplaadpunt, een levering van goederen overeenkomstig artikel 14, lid 1, en artikel 15, lid 1, van de btw-richtlijn?

Hof: Artikel 14, lid 1, van richtlijn 2006/112/EG moet aldus worden uitgelegd dat de levering van elektriciteit voor het opladen van een elektrisch voertuig aan een oplaadpunt dat deel uitmaakt van een publiek toegankelijk netwerk van dergelijke oplaadpunten een levering van goederen vormt als bedoeld in eerstgenoemde bepaling.

Artikel 14 van richtlijn 2006/112, gelezen in samenhang met artikel 15, lid 1, van richtlijn 2006/112, moet aldus worden uitgelegd dat het opladen van een elektrisch voertuig bij een publiek toegankelijk netwerk van oplaadpunten waar de gebruiker toegang toe heeft op basis van een abonnement dat is afgesloten bij een andere onderneming dan de exploitant van dat netwerk, inhoudt dat de verbruikte elektriciteit wordt geacht eerst te worden geleverd door de exploitant van dat netwerk aan de onderneming die de toegang tot dat netwerk aanbiedt en vervolgens door deze laatste onderneming aan de gebruiker – ook al kiest deze laatste de hoeveelheid, het tijdstip en de plaats van aankoop alsook de wijze waarop de elektriciteit wordt gebruikt – wanneer die onderneming in eigen naam maar voor rekening van de gebruiker handelt in het kader van een commissieovereenkomst als bedoeld in artikel 14, lid 2, onder c), van richtlijn 2006/112, zoals gewijzigd.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-603/24 (Stellantis Portugal), verwijzing uit **Portugal** over **btw**, de **Zesde Richtlijn 77/388/EEG** en de **vraag** of onder het **begrip 'levering van diensten onder bezwarende titel'** ook de **aanpassing van de verkoopprijs van voertuigen** valt, als de prijs onder andere naar behoren is vastgesteld en vastgelegd is in een overeenkomst.

Belastingen, vennootschapsbelasting

HvJ – ARREST – [C-585/22 \(Staatssecretaris van Financiën\)](#) – 4 oktober 2024 – [Nederland](#) – Hoge Raad – [ECLI:EU:C:2024:822](#) – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Artikel 49 VWEU – Vennootschapsbelasting – Vrijheid van vestiging – Groepsinterne grensoverschrijdende lening ter financiering van de verwerving of uitbreiding van een belang in een externe vennootschap die na deze transactie met deze groep verbonden is – Renteaftrek – Begrip ‘volstrekt kunstmatige constructie’ – Evenredigheidsbeginsel

X is een vennootschap naar Nederlands recht die deel uitmaakt van een multinationale groep van ondernemingen. Deze groep omvat met name de vennootschappen A en C, die allebei in België zijn gevestigd. A is enig aandeelhouder van X en meerderheidsaandeelhouder van C. In 2000 verwierf X de meerderheid van de aandelen van een Nederlandse vennootschap waarvan A de resterende aandelen heeft verworven. X heeft deze verwerving gefinancierd met leningen die zij heeft opgenomen bij C, die haar die leningen heeft verstrekt uit eigen vermogen dat zij had verkregen via een kapitaalinjectie door A. In de aan X voor het fiscale jaar 2007 opgelegde aanslag in de vennootschapsbelasting heeft de Nederlandse Staatssecretaris van Financiën de aftrek van de door deze vennootschap aan C betaalde rente geweigerd. X heeft tegen deze weigering beroep ingesteld bij de Nederlandse rechterlijke instanties, tot en met de Hoge Raad der Nederlanden. Deze laatste rechter wijst erop dat de nationale regeling in kwestie een vermoeden invoert dat rente op groepsinterne leenschulden een volstrekt kunstmatige constructie vormt of daar deel van uitmaakt. De Hoge Raad vraagt zich evenwel af of deze regeling verenigbaar is met in het bijzonder de vrijheid van vestiging, aangezien deze regeling in grensoverschrijdende situaties nadelig kan uitpakken.

Nederland, België en Spanje hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 49 VWEU verzet zich niet tegen een nationale regeling op grond waarvan bij het bepalen van de winst van een belastingplichtige de aftrek van rente ter zake van een leenschuld die is aangegaan met een verbonden lichaam en die verband houdt met de verwerving of uitbreiding van een belang in een ander lichaam dat na deze verwerving of uitbreiding een met de belastingplichtige verbonden lichaam is, volledig wordt geweigerd wanneer deze schuld wordt aangemerkt als (onderdeel van) een volstrekt kunstmatige constructie, zelfs indien die schuld tegen marktconforme voorwaarden is aangegaan en indien die rente niet uitgaat boven het bedrag dat zou zijn overeengekomen tussen onafhankelijke ondernemingen.

- Bestrijding van belastingfraude: een nationale regeling die de aftrek van rente op een groepsinterne lening beperkt, is verenigbaar met het Unierecht ([persbericht](#))
- HvJ: weigering renteaftrek geoorloofd ([taxence](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-592/24 \(Société Générale e.a.\)](#), verwijzing uit **Frankrijk** over **artikelen 49 en 54 VWEU**, **aftrek van rentekosten** en een nationaal geldende **belastingregeling** volgens welke een **in het buitenland gevestigde consoliderende vennootschap** zich niet kan beroepen op de mogelijkheid van nationale consolidatie en niet in aanmerking kan komen voor de daarmee verbonden voordelen (zoals aftrekbaarheid van rentekosten).- [ECER](#)

Bescherming van oorsprongsbenamingen en geografische aanduidingen

HvJ – ARREST – C-579/23 P (Consortium des Charcutiers Corses) – 4 oktober 2024 – ECLI:EU:C:2024:832 – conclusie – arrest

Verordening (EU) nr. 1151/2012 – Verdeling bevoegdheden tussen nationale autoriteiten en Europese Commissie – Voorwaarden voor het registreren van een naam

Deze hogere voorziening is gericht tegen het arrest van het Gerecht waarin het beroep tot nietigverklaring van uitvoeringsbesluit (EU) 2021/1879 (waarbij de registratie van drie beschermde geografische aanduidingen is afgewezen) is verworpen.

Tot dusver heeft het Hof zich hoofdzakelijk gebogen over geschillen die betrekking hadden op de „nationale” fase van de procedure. In deze hogere voorziening komt het Hof toe aan de vraag in hoeverre de Commissie in de „Europese” fase van de procedure kan weigeren om verschillende eerder door de Franse autoriteiten goedgekeurde BGA's in het register op te nemen.

Rekwiranten betogen dat de Commissie de grenzen van de haar door verordening nr. 1151/2012 verleende bevoegdheid heeft overschreden. Volgens hen is de Commissie enkel bevoegd om na te gaan of de nationale autoriteiten haar volledige dossiers hebben toegezonden zonder kennelijke fouten te maken bij de beoordeling van de voorwaarden waaronder de benamingen in aanmerking komen voor registratie.

Het hof overweegt dat het Gerecht heeft kunnen oordelen dat de Commissie over een autonome beoordelingsmarge beschikt bij het nemen van haar besluit om een naam al dan niet als BGA te registreren en de grenzen van haar bevoegdheid niet heeft overschreden door te controleren of aan de voorwaarden voor registratie van een naam was voldaan. Het Gerecht heeft terecht geoordeeld dat een in kracht van gewijsde gegane beslissing van een nationale rechterlijke instantie niet kan worden ingeroepen om de beoordeling van de Commissie ter discussie te stellen.

Hof: de hogere voorziening wordt afgewezen.

Bestuursrecht

EHRM – ARREST – Micha e.a. t. Griekenland – 8 oktober 2024 – 13991/20 – ECLI:CE:ECHR:2024:1008JUD001399120 – persbericht – arrest

Artikel 6 EVRM – Artikel 13 EVRM – Artikel 1, Eerste Protocol bij EVRM – Wijziging bestemmingsplan – Onteigeningsbesluiten – Eigendomsrecht – Ontbreken effectief rechtsmiddel

Samenvatting onder: eigendomsrecht

Consumenten

HvJ – ARREST – C-76/22 (Santander bank Polska) – 17 oktober 2024 – Polen – ECLI:EU:C:2024:890 – persbericht – conclusie – arrest

Richtlijn 2014/17/EU – Kredietovereenkomsten voor consumenten – Hypotheek – Vervroegde aflossing – Recht van de consument op vermindering totale kredietkosten – Commissieloon – Methode voor de berekening van de vermindering

Het Hof heeft zich recentelijk uitgesproken over de vermindering van de totale kredietkosten ten gunste van de consument bij vervroegde aflossing in het kader van dit type overeenkomsten. Dat zal het Hof ook moeten doen met betrekking tot het andere deel van de vergelijking: de (eventuele) vergoeding aan de kredietgever voor de kosten die rechtstreeks aan die aflossing verbonden zijn.

De verwijzende rechter verzoekt om bepaalde verduidelijkingen van het consumentenbeschermingsrecht. Specifiek wenst hij te vernemen volgens welke methode de vermindering van kosten die deel uitmaken van de totale kredietkosten moet worden berekend in het geval van vervroegde aflossing.

Vier lidstaten hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 25, lid 1, van richtlijn 2014/17/EU moet aldus worden uitgelegd dat de nationale rechter, wanneer de kredietgever geen informatie heeft verstrekt aan de hand waarvan hij kan nagaan of een commissieloon dat bij het sluiten van een hypothecaire kredietovereenkomst in rekening is gebracht behoort tot de categorie van kosten die niet afhankelijk zijn van de duur van deze overeenkomst, moet oordelen dat een dergelijk commissieloon onder het in deze bepaling bedoelde recht op vermindering van de totale kredietkosten valt.

Artikel 25, lid 1, van richtlijn 2014/17 moet aldus worden uitgelegd dat uit deze bepaling geen enkele specifieke berekeningsmethode voortvloeit aan de hand waarvan het bedrag van de in deze bepaling bedoelde vermindering van de totale kredietkosten kan worden bepaald.

- Early repayment of a mortgage loan: the consumer can recover part of the commission linked to the granting of credit if he or she has not been informed that this commission is not dependent of the duration of the contract (persbericht)

HvJ – ARREST – C-409/23 (Riverty) – 17 oktober 2024 – Nederland – Hoge Raad – ECLI:EU:C:2024:895 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2008/48/EG – Toepassingsgebied – Kredietovereenkomsten voor consumenten – Kredietovereenkomsten zonder rente en andere kosten of met verwaarloosbare kosten – Achterafbetaaldienst „Koop nu, betaal later” – Betalingsachterstand – Vertragingsrente en buitengerechtelijke incassokosten – Totale kosten

Riverty is de rechtsopvolger van Arvato, die actief was onder de naam AfterPay. AfterPay was de aanbieder van de gelijknamige achterafbetaaldienst die werd aangeboden in ruil voor een betalingsprovisie van 1 EUR op online aankopen.

Volgens de door Arvato gehanteerde algemene betalingsvoorwaarden hield de keuze om via deze dienst te betalen in dat de winkelier, na acceptatie van het verzoek om van de dienst gebruik te maken, de rechten met betrekking tot het door de klant verschuldigde bedrag in verband met de online geplaatste bestelling overdroeg aan AfterPay. De klant kon enkel nog bevrijdend betalen aan AfterPay en ontving daarvoor een factuur waarop het verschuldigde bedrag was vermeld, los van de levering van

die bestelling. De betaling moest worden verricht binnen 14 dagen na de factuurdatum, tenzij schriftelijk een andere termijn was overeengekomen.

Indien niet binnen de gestelde termijn werd betaald, was het verschuldigde bedrag onmiddellijk opeisbaar, zonder dat de klant nader in gebreke hoefde te worden gesteld. In dergelijke gevallen behield Arvato zich het recht voor administratiekosten in rekening te brengen, die werden verhoogd voor elke betalingsherinnering, alsook maandelijkse wettelijke rente over het verschuldigde bedrag en alle redelijke kosten die werden gemaakt om betaling langs gerechtelijke of buitengerechtelijke weg te verkrijgen. Het minimumbedrag dat in rekening werd gebracht voor buitengerechtelijke incassokosten was 40 EUR.

M.I. heeft als consument, online producten gekocht voor een totaalbedrag van 37,97 EUR en daarbij de dienst AfterPay gekozen als betaalmethode.

Betaling blijft uit en Arvato heeft zes betalingsherinneringen per e-mail verstuurd naar genoemde consument waarin steeds vermeld is wat de administratiekosten en incassokosten inhielden. Arvato heeft bij de kantonrechter Arnhem (Nederland) gevorderd dat M.I. wordt veroordeeld tot betaling van 80,20 EUR, te vermeerderen met de wettelijke rente over het bedrag van 38,97 EUR vanaf 9 oktober 2020. Arvato verlaagde vervolgens het gevorderde bedrag en zag af van de vergoeding van 1 EUR.

De kantonrechter heeft „prejudiciële vragen” gesteld aan de Hoge Raad, de verwijzende rechter.

De verwijzende rechter wil o.a. weten of vertragsrente en buitengerechtelijke kosten behoren tot de totale kosten van het krediet voor de consument in de zin van de Richtlijn consumentenkrediet.

Zes lidstaten hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 2, lid 2, onder f), van richtlijn 2008/48/EG moet aldus worden uitgelegd dat, behoudens gevallen waarin de kredietgever, teneinde een economisch voordeel te verkrijgen, er vanaf de sluiting van de kredietovereenkomst al op anticipeert dat de consument de betalingsverplichting niet zal nakomen, de vertragsrente en de buitengerechtelijke incassokosten die een consument verschuldigd is ingeval hij zijn betalingsverplichting op grond van een kredietovereenkomst niet of niet tijdig nakomt, niet onder de begrippen „rente” en „andere kosten” in de zin van deze bepaling vallen, in beginsel ongeacht of deze rente en andere kosten van wettelijke dan wel contractuele aard zijn en ongeacht of die rente en andere kosten, zo zij van contractuele aard zijn, hoger zijn dan hetgeen wettelijk verschuldigd zou zijn.

HvJ – ARREST – C-347/23 (Zabitoń) – 24 oktober 2024 – Polen – ECLI:EU:C:2024:919 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 93/13/EEG – Oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten – Begrip „consument” – Hypothecaire kredietovereenkomst gekoppeld aan een vreemde valuta

Het betreft een geding met de Getin Noble Bank S.A. over een vordering tot terugbetaling van de maandelijkse aflossingen die zijn betaald uit hoofde van een hypothecaire kredietovereenkomst die gekoppeld was aan een vreemde valuta.

Hof: Artikel 2, onder b), van richtlijn 93/13/EEG moet aldus worden uitgelegd dat een natuurlijke persoon die een hypothecaire kredietovereenkomst sluit om de aankoop van één enkele woning te financieren, teneinde die onder bezwarende titel te verhuren, onder het begrip „consument” in de zin van deze bepaling valt wanneer hij handelt voor doeleinden buiten zijn bedrijfs- of beroepsactiviteit. Het enkele feit dat deze natuurlijke persoon inkomsten uit het beheer van dit onroerend goed tracht te verkrijgen, kan er op zich niet toe leiden dat hij niet langer onder het begrip „consument” in de zin van die bepaling valt.

- HvJ EU bevestigt ruime interpretatie van het begrip ‘consument’ bij hypothecaire kredieten (NJB)
- EU-Hof verduidelijkt het begrip ‘consument’ uit de EU-richtlijn oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten (ECER)

HvJ – CONCLUSIE – C-365/23 (Arce) – 4 oktober 2024 – A-G Rantos – Letland – ECLI:EU:C:2024:865 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Richtlijn 93/13/EEG – Oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten – Begrip ‘consument’ – Overeenkomst waarbij een verkoper diensten op het gebied van sportontwikkeling en loopbaanondersteuning verleent – Minderjarige beloftevolle sporter die door zijn ouders wordt vertegenwoordigd – Beding met de verplichting om een vergoeding van 10 % van de inkomsten van de sporter af te dragen – Eigendomsrecht

Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen een vennootschap naar Lets recht die is opgericht om de ontwikkeling van sporters in Letland te bevorderen en de natuurlijke personen C, een minderjarige beloftevolle amateurspeler, en zijn ouders, over de inning door de vennootschap van de vergoeding die C voor het verrichten van diensten verschuldigd is op grond van een dienstenovereenkomst op het gebied van sportontwikkeling en loopbaanondersteuning, die is gesloten tussen de vennootschap enerzijds, en C en zijn ouders, anderzijds.

In het kader van de zaak zal het Hof moeten onderzoeken of het Unierecht inzake consumentenbescherming, met name richtlijn 93/13, van toepassing is op een overeenkomst zoals de litigieuze overeenkomst, in de bijzondere context van een – aanvankelijk minderjarige, door zijn ouders vertegenwoordigde – consument die tijdens de looptijd van de overeenkomst een meerderjarige beroepsspeler is geworden.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 1, leden 1 en 2, van richtlijn 93/13/EEG moet aldus worden uitgelegd dat een dienstenovereenkomst die ziet op het ondersteunen van de ontwikkeling en de loopbaan van sporters en die wordt gesloten tussen een handelaar die zich bezighoudt met de ontwikkeling en training van sporters, en een minderjarige die wordt vertegenwoordigd door zijn ouders en die bij de sluiting van die overeenkomst de betrokken sport niet beroepshalve beoefende, in beginsel binnen de werkingssfeer van deze richtlijn valt, mits is voldaan aan de andere in die richtlijn gestelde toepassingsvoorwaarden.

Artikel 4, lid 2, van richtlijn 93/13 moet aldus worden uitgelegd dat indien deze bepaling op het moment waarop de genoemde overeenkomst is gesloten niet in intern recht was omgezet, een nationale rechter hoe dan ook moet kunnen beoordelen of een contractueel beding oneerlijk is in de zin van artikel 3 van die richtlijn, ongeacht of dit beding betrekking heeft op het eigenlijke voorwerp van de overeenkomst dan wel op de gelijkwaardigheid van enerzijds de prijs of vergoeding en anderzijds de als tegenprestatie te leveren goederen of te verrichten diensten, zelfs indien de verkoper dat beding van tevoren duidelijk en begrijpelijk heeft geformuleerd.

Artikel 5 van richtlijn 93/13 moet aldus worden uitgelegd dat het vereiste dat contractuele bedingen ‘duidelijk en begrijpelijk’ zijn geformuleerd, een onderneming die diensten met betrekking tot het ondersteunen van de ontwikkeling en de loopbaan van sporters aanbiedt, verplicht dat zij een jonge sporter voldoende informatie verstrekt om een geïnformeerde beslissing te kunnen nemen, die gebaseerd is op nauwkeurige gegevens, zodat het contractuele beding niet alleen formeel en grammaticaal begrijpelijk moet zijn, maar de consument ook in staat moet stellen om, enerzijds, alle mogelijk aanzienlijke gevolgen ervan voor zijn financiële verplichtingen te begrijpen en, anderzijds, de gelijkwaardigheid van deze verplichtingen met de totale waarde van de door die onderneming aangeboden diensten in te schatten.

Artikel 3, lid 1, van richtlijn 93/13 moet aldus worden uitgelegd dat bij de beoordeling van het eventueel oneerlijke karakter van een beding in een dienstenovereenkomst inzake het ondersteunen van de ontwikkeling en de loopbaan van sporters waarin is bepaald dat de jonge sportbeoefenaar die als consument handelt, zich voor het verrichten van deze diensten ertoe verbindt een vergoeding te betalen van 10 % van de inkomsten die hij, indien hij beroepsspeler wordt, de volgende 15 jaar zal ontvangen, rekening moet worden gehouden i) met de mogelijke niet-naleving van het vereiste van 'goede trouw' en het bestaan van een eventuele 'aanzienlijke verstoring van het evenwicht' ten nadele van de consument, waarbij, bij gebreke van een akkoord tussen de partijen, met name het bestaan van toepasselijke regels in het nationale recht in aanmerking moet worden genomen, zodat kan worden beoordeeld of en, in voorkomend geval, in welke mate deze overeenkomst de consument in een minder gunstige rechtspositie plaatst dan die waarin het geldende nationale recht voorziet, en ii), bij gebreke van dergelijke regels, met de marktpraktijken op het gebied van vergoedingen in de betrokken sportsector op het moment van sluiting van de overeenkomst, mits deze praktijken eerlijk en billijk zijn, alsmede met de aard van de goederen of de diensten waarop de overeenkomst betrekking heeft, en met alle omstandigheden rond de sluiting van de overeenkomst, alsmede met alle andere bedingen van de overeenkomst of van een andere overeenkomst waarvan deze afhankelijk is, op het moment waarop de overeenkomst is gesloten, en met name met de vraag of de bedongen vergoeding overeenkomt met de marktwaarde in de betrokken sportsector, waarbij bijzondere aandacht moet worden geschonken aan het risico dat voor de verkoper voortvloeit uit het feit dat hij geen garantie heeft dat hij een vergoeding ontvangt indien de jonge sporter geen beroepsspeler wordt.

Artikel 6, lid 1, van richtlijn 93/13 moet aldus worden uitgelegd dat een oneerlijk contractueel beding in beginsel geacht moet worden nooit te hebben bestaan, zodat het geen gevolgen kan hebben ten aanzien van de consument, die zou moeten worden hersteld in de situatie waarin hij zich zonder dat beding rechtens en feitelijk zou hebben bevonden, zonder dat de nationale rechter hem kan verplichten tot betaling van enig bedrag als vergoeding waarin het oneerlijk verklaarde beding voorziet, ongeacht of dit bedrag al dan niet wordt teruggebracht tot dat van de kosten die de dienstverlenende onderneming in het kader van de uitvoering van de overeenkomst daadwerkelijk heeft gemaakt.

Artikel 3, lid 1, en artikel 4, lid 1, van richtlijn 93/13 gelezen in het licht van artikel 24, lid 2, van het Handvest moeten aldus worden uitgelegd dat in het kader van de beoordeling van het oneerlijke karakter van een beding rekening moet worden gehouden met het feit dat de betrokken consument, als minderjarige, tot een bijzonder kwetsbare groep behoort, maar ook met andere omstandigheden op het moment waarop die overeenkomst werd gesloten, zoals het feit dat die minderjarige door zijn ouders werd vertegenwoordigd en de mate van maturiteit van de minderjarige.

- E According to Advocate General Rantos, a contractual term requiring a young sportsman to transfer part of his income if he becomes a professional athlete may potentially be unfair, provided that it is shown that that term creates a significant imbalance in the rights and obligations arising under the contract ([persbericht](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-600/24 \(GD Partners\)](#), verwijzing uit **Polen** over oneerlijke bedingen en de wijze waarop de **vergoeding** in de **cessieovereenkomst** wordt bepaald
- [C-601/24 \(Gotka\)](#), verwijzing uit **Polen** over het **strafrechtelijke vervolgen van een consument** vanwege de **invoer (zonder vergunning) van een geneesmiddel** in de EU dat een extract bevat van de 'hippocampus japonicus' terwijl de consument dit middel **legaal heeft gekocht in een apotheek in een derde land** buiten de EU.

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 4 oktober 2024 – [ECLI:NL:HR:2024:1355](#) – [ECLI:NL:HR:2024:1366](#)

Richtlijn 2011/83/EU – Bestelknop – Ambtshalve toetsing – Verstek

Prejudiciële vragen aan Hoge Raad (art. 392 Rv). Voldoet knop met alleen 'bestellen', 'bestelling plaatsen' of 'bestelling afronden' aan art. 6:230v, lid 3 BW? Ambtshalve toetsing in zaken waar consument verstek laat gaan. Volledige dan wel gedeeltelijke vernietiging als overeenkomst is gesloten m.b.v. onjuiste bestelknop?

Het antwoord op de eerste vraag is dat een knop met daarop alleen de tekst 'bestelling plaatsen' niet voldoet aan art. 6:230v lid 3 BW. Indien de tekst op een bestelknop niet voldoet aan art. 6:230v lid 3 BW, geldt het volgende. In verstekzaken waarin van de consument betaling wordt gevorderd, moet de rechter de overeenkomst ambtshalve gedeeltelijk vernietigen. Die vernietiging tast de rechten van de consument niet aan en laat de verplichtingen van de consument in stand voor een zodanig gedeelte als nodig is om te voorkomen dat de sanctie voor de handelaar onevenredig zou zijn. Is de consument in rechte verschenen, dan gaat de rechter over tot volledige vernietiging van de overeenkomst als de consument in de gelegenheid is gesteld zich daarover uit te laten en zich daartegen niet heeft verzet. Verzet de consument zich wel tegen vernietiging van de overeenkomst, dan ziet de rechter af van vernietiging op de voet van art. 6:230v lid 3 BW en blijven de verplichtingen van de handelaar en de consument in stand.

 Cassatievlog #108 | Prejudiciële vragen over 'bestelknop' ([Cassatieblog](#))

COVID-19

EHRM – ARREST – [Central Unitaria de Traballadores/as t. Spanje](#) – 17 oktober 2024 – [49363/20](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:1017JUD004936320](#) – persbericht – [arrest](#)

Artikel 11 EVRM – Verbod 1 mei-demonstratie in beginfase Covid 19-pandemie – Afweging gerechtvaardigd

Samenvatting onder: [vrijheid van vereniging en demonstratierecht](#)

HvJ – ARREST – [C-546/22 \(Schauinsland-Reisen\)](#) – 4 oktober 2024 – Oostenrijk – [ECLI:EU:C:2024:847](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Richtlijn (EU) 2015/2302 – Pakketreizen – COVID-19 – Officieel negatief reisadvies voor het land van bestemming – Onvermijdbare en buitengewone omstandigheden?

Samenvatting onder: [Vervoer en reizen](#)

WIKI

➤ [Coronavirus – Europees recht](#)

EHRM factsheets

- [COVID-19 health crisis](#)

Detentie, politiebehandeling en politieonderzoek

 EHRM – ARREST – [İşik t. Turkije](#) – 8 oktober 2024 – [42202/20](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:1008JUD004220220](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 3 EVRM – Politiegeweld tijdens betoging – Ontoereikend onderzoek

Klager liep als voorbijganger langs een opstootje, dat op dat moment door de politie werd opgebroken. Klager is toen door de politie beschoten met plastic kogels en opgepakt. Hij doet aangifte en er wordt een onderzoek gestart, maar er wordt niemand vervolgd omdat er stenen en flessen naar de politieagenten waren gegooid en omdat het de agenten wettelijk toegestaan was om plastic kogels te gebruiken. Ook is het leven van klager volgens de autoriteiten niet in gevaar geweest. Het EHRM oordeelt dat het materiële én het formele aspect van artikel 3 EVRM (verbod op een onmenselijke behandeling) zijn geschonden, vanwege het handelen van de politie en het ontoereikende onderzoek dat op zijn aangifte volgde.

 EHRM – ARREST – [Nsingi t. Griekenland](#) – 15 oktober 2024 – [27985/19](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:1015JUD002798519](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 5 EVRM – Ontbreken van enige motivering bij beslissing – Schending

Klager is een Grieks onderdaan en heeft schadevergoeding gevorderd in verband met een ten onrechte ondergane detentie.

Klager is op 6 juni 2018 gearresteerd vervolgens is hij, na controle van zijn identiteit, geregistreerd onder de naam van iemand die was veroordeeld tot acht jaar gevangenisstraf wegens bezit van verdovende middelen. Het officier van justitie gaf vervolgens het bevel klager naar de gevangenis te brengen. Op 20 juni 2018 eiste klager vrijgelaten te worden, omdat hij niet de veroordeelde persoon was. De rechtbank wees het bezwaar van klager zonder nadere motivering af.

Het hof overweegt dat het nalaten van enige motivering door de rechtbank in strijd is met het in artikel 5 EVRM gewaarborgde beginsel van bescherming tegen willekeur, met name gelet op het feit dat klager destijds gevangen zat op grond van een vonnis waarbij aan een andere persoon een gevangenisstraf van acht jaar was opgelegd. Het afwijzen van het verzoek om schadevergoeding druist in tegen de geest van artikel 5, lid 5 EVRM.

 EHRM – ARREST – 15 oktober 2024 – [Haugen t. Noorwegen](#) – [59476/21](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:1015JUD005947621](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 2 EVRM – Artikel 13 EVRM – Bescherming van psychotische gedetineerde – Suïciderisico – Recht op daadwerkelijk rechtsmiddel

Samenvatting onder: [recht op leven](#)

EHRM – ARREST – T.V. t. Spanje – 10 oktober 2024 – 22512/21 – ECLI:CE:ECHR:2024:1010JUD002251221 – persbericht – arrest

Artikel 4 EVRM – Positieve verplichting – Onderzoek naar mensenhandel en gedwongen prostitutie

Klaagster is een Nigeriaanse vrouw die in Spanje woont en verklaart slachtoffer van mensenhandel en gedwongen prostitutie te zijn geworden nadat zij in 2003 vanuit Nigeria naar Spanje was gekomen. In 2007 zou zij hieraan zijn ontsnapt en in 2011 heeft zij aangifte gedaan (*criminal complaint*). Er is weliswaar een onderzoek gestart maar dat eindigde in 2017 in een voorlopig sepot (*provisional dismissal*). Zij stelt dat artikel 4 van het EVRM is geschonden omdat de Spaanse autoriteiten er niet in zijn geslaagd om degenen die haar tot prostitutie hebben gedwongen te vervolgen en bestraffen.

Het Hof overweegt dat er een verdedigbare bewering (*arguable claim*), is gedaan ondersteund door prima facie bewijs. Het Hof benadrukt dat de positieve verplichting die uit artikel 4 van het EVRM voortvloeit een middelen- en geen resultaatverplichting is. Desalniettemin schoot het onderzoek in de onderhavige zaak tekort.

Naar het oordeel van het Hof hebben de autoriteiten niet de vereiste zorgvuldigheid getoond in het eerste stadium van het onderzoek met name door niet tijdig getuigen te horen. Ook zijn zij tekortgeschoten in het uitlopen van duidelijke onderzoekslijnen (*obvious lines of inquiry*).

Tot slot oordeelt het Hof dat de beslissingen van de *Audiencia Provincial* om de zaak voorlopig te seponeren oppervlakkig en onvoldoende gemotiveerd zijn.

Het Hof concludeert dat de tekortkomingen in het onderzoek een flagrante minachting (*blatant disregard*) tonen ten aanzien van de plicht om serieuze aantijgingen van mensenhandel te onderzoeken. Dat de zaak slechts voorlopig en niet definitief geseponeerd is, doet hier niet aan af. Het Hof stelt een schending van artikel 4 EVRM vast.

EHRM – ARREST – J.B. e.a. t. Malta – 22 oktober 2024 – 1766/23 – ECLI:CE:ECHR:2024:1022JUD000176623 – persbericht – arrest

Artikelen 3 en 5 EVRM – Vreemdelingenbewaring minderjarigen

Samenvatting onder: asiel

EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – Ramsouder t. Nederland – 24 september 2024 (publ.14.10.2024) – 6628/24 – subject matter of the case

Artikel 5 EVRM – Voorlopige hechtenis – Motivering van recidiverisico

De voorlopige hechtenis van klager is op 13 oktober 2023 aangevangen vanwege een redelijke verdenking van gewoontewitwassen en was gebaseerd op de recidivegrond.

Op 23 oktober 2023 heeft de reclassering een rapport uitgebracht waarin wordt geconcludeerd dat het recidiverisico laag wordt geacht, mede gelet op het blanco strafblad van de verdachte. Tijdens de zitting bij de Rechtbank Rotterdam heeft klager met een beroep op dit rapport aangevoerd dat zijn detentie niet langer gerechtvaardigd kan worden op grond van recidivegevaar.

Op 24 oktober 2023 heeft de Rechtbank Rotterdam de voorlopige hechtenis van klager met 60 dagen verlengd. De grond voor voorlopige hechtenis zou volgen uit “de aard en de totale omvang van de feiten, beoordeeld in combinatie met de verdere inhoud van de mededelingen en andere gedragingen van de verdachte”. De rechtbank ging in haar motivering niet in op het feit dat in voornoemd rapport het recidivegevaar als laag werd beoordeeld. De rechtbank heeft ook het subsidiaire verzoek tot schorsing van de voorlopige hechtenis van klager afgewezen. Het Gerechtshof Den Haag heeft de beslissing van de rechtbank en de motivering bevestigd.

Klager klaagt op grond van artikel 5, lid 3, EVRM dat zijn voorlopige hechtenis vanaf 13 oktober 2023 zonder toereikende rechtvaardiging is geweest, subsidiair dat de beslissingen van de Rechtbank en het Gerechtshof onvoldoende zijn gemotiveerd.

Vragen aan partijen: Is er sprake van schending van artikel 5, lid 3, van het Verdrag? In het bijzonder, zijn de beslissing van de Rechtbank Rotterdam van 24 oktober 2023 en de beslissing van het Gerechtshof Den Haag van 28 november 2023 voldoende gemotiveerd (zie *Idalov v. Russia* [GC], no. 5826/03, §§ 139-41, 22 mei 2012; *Zohlandt tegen Nederland*, nr. 69491/16, §§ 48-54, 9 februari 2021; en *Hasselbaink tegen Nederland*, nr. 73329/16, §§ 67-73, 9 februari 2021)?

 EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – [Adnan t. Nederland](#) – 8 oktober 2024 – 4643/24 – [subject matter of the case](#)

Artikel 5 EVRM – Voorlopige hechtenis – Motivering – Recidiverisico – Rapport van reclassering

De klager wordt verdacht van een poging tot doodslag (klager zou zijn broer hebben neergestoken tijdens een familieruzie). Het bevel voorlopige hechtenis is gebaseerd op ernstige bezwaren voor die verdenking en op grond van een recidiverisico en geschokte rechtsorde.

De Rechtbank Noord-Holland heeft het verzoek van klager tot opheffing of schorsing van zijn voorlopige hechtenis afgewezen. Zij oordeelde dat vanwege de ernst van het delict de grond van de geschokte rechtsorde nog aanwezig was en dat er sprake was van een recidiverisico. De rechtbank is in haar motivering niet ingegaan op het feit dat in de eindconclusies van een recent reclasseringsrapport het recidiverisico als laag werd beoordeeld. Het Gerechtshof Amsterdam heeft het ingestelde hoger beroep afgewezen en de beslissing van de rechtbank over de voorlopige hechtenis bekrachtigd.

Het daaropvolgende verzoek van klager om zijn voorlopige hechtenis op te heffen of te schorsen is op dezelfde gronden afgewezen. Er is niet ingegaan op het argument van klager dat de opmerkingen in het rapport van de reclassering over zijn gedrag en toekomstige familieruzies volgens de reclassering kunnen worden ondervangen door het opleggen van een meldplicht.

Klager klaagt op grond van artikel 5, lid 3, van het Verdrag dat de weigeringen om zijn voorlopige hechtenis op te heffen of te schorsen onvoldoende gemotiveerd waren.

Vragen aan partijen: Was de voorlopige hechtenis van klager gerechtvaardigd op grond van artikel 5, lid 3, van het Verdrag? In het bijzonder, waren de beslissingen van de Rechtbank Noord-Holland en de beslissing van het Gerechtshof Amsterdam voldoende gemotiveerd, gelet op de eindconclusies van het advies van de Reclassering en Maatschappelijke Reclassering (zie *Buzadji v. de Republiek Moldavië* [GC] nr. 23755/07, §§ 84-91, 5 juli 2016; *Geisterfer tegen Nederland*, nr. 15911/08, §§ 38-39, 9 december 2014; en *Maassen tegen Nederland*, nr. 10982/15, §§ 54-59, 9 februari 2021)?

NOOT – bij EHRM 11 juli 2024, W.W. t. Polen

Trans People in Prison and the Law: Lessons from W.W. v. Poland (Strasbourg observers)

OVERIG

- FLIGHT RISK Report | Assessing Flight Risk in pre-trial detention decision-making: a European comparative study". (fairtrials)
- AI in prisons and probation: new Council of Europe recommendation aims to ensure respect for human rights and dignity (coe)

EHRM factsheets en guides

- Hunger strikes in detention
- Migrants in detention
- Prisoners' right to vote
- Prisoners' health-related rights
- Detention and mental health
- Detention conditions and treatment of prisoners
- Use of force in the policing of demonstrations
- Guide on the case-law of the ECHR on Prisoners' rights

Diensten, elektronische communicatiediensten

HvJ – ARREST – C-16/23 (FA.RO. di YK & C. Sas) – 17 oktober 2024 – Italië –
ECLI:EU:C:2024:886 – conclusie – arrest

Richtlijn 2006/123/EG (dienstenrichtlijn) – Vergunningstelsel – Tabaksproducten – Vergunningsvoorwaarden inzake afstand en bevolkingsomvang – Bescherming van de volksgezondheid tegen roken

Een Italiaanse regeling voorziet in beperkende criteria op basis van geografische afstand en bevolkingsdichtheid voor de verlening van vergunningen voor verkooppunten voor die producten. De verwijzende rechter vraagt zich af of die criteria stroken met richtlijn 2006/123.

Hof: Artikel 10, leden 1 en 2, van richtlijn 2006/123/EG verzet zich niet tegen een nationale regeling die de verlening van een vergunning voor verkooppunten voor tabaksproducten laat afhangen van voorwaarden inzake een geografische minimumafstand tussen dienstverrichters en de bevolkingsomvang, zonder dat de bevoegde overheidsinstantie, ter vervanging van deze voorwaarden, rekening kan houden met een periodieke toename van het aantal consumenten, voor zover die voorwaarden:

- *objectief gerechtvaardigd zijn om dwingende redenen van algemeen belang, zoals de bescherming van de volksgezondheid tegen de risico's van tabaksproducten;*
- *de vraag naar tabaksproducten afremmen;*

- *eveneens van toepassing zijn op de plaatsing van tabaksautomaten, en*
- *wanneer zij in voorkomend geval worden toegepast samen met het criterium van het belang van de dienst, het evenredigheidsbeginsel eerbiedigen en aan de gestelde vereisten van duidelijkheid, ondubbelzinnigheid, objectiviteit, voorafgaande bekendmaking, transparantie en toegankelijkheid voldoen.*

HvJ – ARREST – C-302/23 (Jarocki) – 17 oktober 2024 – Polen – ECLI:EU:C:2024:905 – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) nr. 910/2014 – Elektronische handtekeningen – Rechtsgevolg en bewijskracht in het kader van een gerechtelijke procedure – Nationale regeling over indiening van elektronisch ondertekende processtukken bij – Noodzaak voor gerechten om over een geschikt ICT-systeem te beschikken

Verzoeker in het hoofdgeding heeft bij de rechter in eerste aanleg in Oost-Katowice (de verwijzende rechter), een verzoek ingediend in een civiele procedurehandeling van een geschil omtrent een onroerende goed. Dit verzoek, waaraan een aanvraag voor rechtsbijstand was gekoppeld, is per e-mail verzonden naar het e-mailadres van het gerecht. Het verzoek was elektronisch ondertekend met een vertrouwde handtekening in de zin van artikel 3, punt 14a, van de Wet betreffende de informatisering van de activiteiten van entiteiten die openbare taken uitvoeren. De gerechtsreferendaris die het verzoek heeft behandeld, heeft verzoeker in het hoofdgeding opgeroepen om de formele gebreken van het stuk te verhelpen, met name door een met de hand ondertekend officieel formulier over te leggen en dat in te vullen. Verzoeker in het hoofdgeding heeft naar hetzelfde e-mailadres van het gerecht een verklaring gezonden met de gevraagde informatie, die hij opnieuw heeft ondertekend met een vertrouwde handtekening. Bij beschikking heeft de gerechtsreferendaris het verzoek om rechtsbijstand teruggezonden omdat de formele gebreken niet waren verholpen, en met name omdat dit verzoek niet met de hand was ondertekend.

Tsjechië, Frankrijk, Italië en de Europese Commissie hebben opmerkingen ingediend.

De vraag is of artikel 2, leden 1 en 3, en artikel 25, leden 1 en 2, van verordening nr. 910/2014 aldus moeten worden uitgelegd dat zij zich verzetten tegen een nationale regeling op grond waarvan een processtuk slechts langs elektronische weg bij een gerecht kan worden neergelegd en elektronisch kan worden ondertekend wanneer dit gerecht beschikt over een geschikt ICT-systeem en het stuk via dit systeem wordt neergelegd.

Het hof herhaalt dat nationale rechterlijke instanties de rechtsgevolgen en de bewijskracht van elektronische handtekeningen in gerechtelijke procedures niet mogen ontkennen op de enkele grond dat deze handtekeningen elektronisch zijn opgesteld of niet voldoen aan de eisen van deze verordening om een elektronische handtekening te kunnen beschouwen als een „gekwalificeerde elektronische handtekening”, maar lidstaten wel de vrijheid van de lidstaten hebben om te voorzien in vormvereisten.

De Poolse nationale regeling verbiedt om langs elektronische weg een processtuk met een elektronische handtekening bij een gerecht in te dienen als het gerecht niet beschikt over een geschikt ICT-systeem. Wanneer het gerecht wel over een dergelijk systeem beschikt, heeft de indiening van elektronisch ondertekende processtukken via dit systeem dezelfde rechtsgevolgen als de Poolse wetgeving gewoonlijk aan de indiening van een processtuk bij een gerecht toekent. Het stuk wordt dus niet geweigerd „louter op grond van het feit” dat dit stuk elektronisch is ondertekend of niet voldoet aan de vereisten van een gekwalificeerde elektronische handtekening.

Hof: Artikel 2, leden 1 en 3, en artikel 25, lid 1, van verordening (EU) nr. 910/2014 moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen een nationale regeling volgens welke een processtuk slechts langs elektronische weg bij een gerecht kan worden neergelegd en elektronisch kan worden

ondertekend wanneer dit gerecht beschikt over een geschikt ICT-systeem en het stuk via dit systeem wordt neergelegd.

HvJ – ARREST – C-476/23 (STAR POST” EOOD) – 24 oktober 2024 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2024:921 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 97/67/EG – Artikel 47 Handvest EU – Postdiensten in de Europese Unie – Begrip ‘aanbieder van postdiensten die door een besluit van een nationale regelgevende instantie is getroffen’ – Recht om beroep in te stellen

Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen „STAR POST” EOOD, een vennootschap naar Bulgaars recht, en Commissie voor de regulering van de communicatie, hierna: KRS” over het besluit waarbij de KRS het totaalbedrag vaststelt van de nettokosten voor het aanbieden van de universele postdienst door de vennootschap Bulgarski poshti en tot de conclusie komt dat die kosten voor BP een onredelijke financiële last inhouden.

Hof: Artikel 22, lid 3, van richtlijn 97/67/EG, gelezen in samenhang met artikel 47 Handvest EU, verzet zich tegen een nationale regeling op grond waarvan een aanbieder van postdiensten die concurreert met de aanbieder van de universele postdienst, niet bij een onafhankelijke instantie kan opkomen tegen een niet aan hem gericht besluit van de nationale regelgevende instantie waarbij deze instantie overeenkomstig artikel 7, lid 3, van richtlijn 97/67, zoals gewijzigd, de hoogte van de nettokosten van de aanbieder van de universele postdienst berekent en vaststelt dat die kosten een onredelijke financiële last inhouden in de zin van die bepaling.

HvJ – CONCLUSIE – C-365/23 (Arce) – 4 oktober 2024 – A-G Rantos – Letland – ECLI:EU:C:2024:865 – persbericht – conclusie

Richtlijn 93/13/EEG – Oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten – Begrip ‘consument’ – Overeenkomst waarbij een verkoper diensten op het gebied van sportontwikkeling en loopbaanondersteuning verleent – Minderjarige beloftevolle sporter die door zijn ouders wordt vertegenwoordigd – Beding met de verplichting om een vergoeding van 10 % van de inkomsten van de sporter af te dragen – Eigendomsrecht

Samenvatting onder: Consumenten

Digitalisering, social media, AI en databanken

RECHTSPRAAK NL – VOORNEMEN PREJUDICIËLE VERWIJZING – 8 oktober 2024 – ECLI:NL:GHARL:2024:6204

Richtlijn 96/9/EG (databanken) – Richtlijn (EU) 2019/1024 (hergebruik overheidsinformatie)

De KvK exploiteert het handelsregister. De VVZBI behartigt de belangen van ondernemingen die bedrijfsinformatie aanbieden. De KvK stelt zich op het standpunt dat zij rechthebbende op het databankenrecht op het handelsregister is en dat zij op basis van dat recht het gebruik van handelsregistergegevens aan regels kan binden. De VVZBI bestrijdt dat standpunt. Het hof is voornemens prejudiciële vragen aan het HvJEU te stellen

Voorgenomen prejudiciële vragen:

1. Kan een openbaar lichaam dat een databank exploiteert waarvan de verkrijging, de controle of de presentatie van de inhoud in kwalitatief of kwantitatief opzicht getuigt van een substantiële investering, worden beschouwd als een fabrikant in de zin van artikel 7 lid 1 Databankenrichtlijn (96/6/EG), als de databank door dat openbaar lichaam is gemaakt en wordt geëxploiteerd in de uitvoering van een wettelijke taak en met financiering uit overheidsmiddelen, voor zover de kosten niet kunnen worden gefinancierd uit de inkomsten uit de producten en diensten van dit openbaar lichaam?

2. Valt het op commerciële basis in ongewijzigde vorm (één-op-één) ter beschikking stellen aan een derde van een uittreksel uit het door een openbaar lichaam beheerde set documenten door een aanvrager van dit uittreksel onder "hergebruik" als bedoeld in artikel 2 onder 11 en sub a van de Richtlijn inzake open data en hergebruik van overheidsinformatie (2019/1024/EU)? Is er met name al of niet sprake van gebruik door de aanvrager "voor andere commerciële of niet-commerciële doeleinden dan het oorspronkelijke doel binnen de publieke taak waarvoor de informatie is geproduceerd", gezien het feit dat het openbare lichaam een wettelijke taak uitvoert en de aanvrager een commercieel doel heeft? Als dit één-op-één-gebruik valt binnen de reikwijdte van het begrip "hergebruik", is dan een verbod van een dergelijk hergebruik, dat wordt gedaan met een beroep op een databankenrecht objectief, evenredig en niet-discriminerend als bedoeld in artikel 8 van die richtlijn, als dit openbaar lichaam daarmee wil voorkomen dat verouderde uittreksels uit haar set documenten worden verhandeld (rechtszekerheidsbeginsel) en dat het inkomsten derft door het bestaan van schaduwregistraties van waaruit voor een lager bedrag deze uittreksels worden verhandeld (profijtbeginsel)?

 Hof gaat prejudiciële vragen stellen over de uitleg van de Databankenrichtlijn en de Open Data Richtlijn ([IE-forum](#))

OVERIG

- Cyber resilience act: Council adopts new law on security requirements for digital products ([Raad](#))
- Rechtbank Hamburg doet uitspraak over training AI-modellen ([IE-forum](#))
- Ministerie van Economische Zaken brengt Gids over AI-Verordening uit ([ECER](#))
- Kunstmatige intelligentie in het Europese migratiebeleid: gevolgen van de nieuwe AI Verordening ([Verblijfblog](#))
- Of Artificial Intelligence and Fundamental Rights Charters ([Verfassungsblog](#))
The Council of Europe has adopted the Framework Convention on Artificial Intelligence – the first of its kind. Notably, the Framework Convention includes provisions specifically tailored to enable the EU's participation. At the same time, the EU has developed its own framework around AI.

Discriminatie en gelijke behandeling

HvJ – ARREST – C-314/23 (Air Nostrum) – 4 oktober 2024 – Spanje – ECLI:EU:C:2024:842 – conclusie – arrest

Richtlijn 2006/54/EG – Gelijke behandeling van mannen en vrouwen in arbeid en beroep – Begrip vergoeding – Verbod van indirecte discriminatie op grond van geslacht – Collectieve arbeidsovereenkomsten – Verschillende bedragen van de dagvergoedingen

De arbeidsverhoudingen tussen enerzijds Air Nostrum en anderzijds het grondpersoneel en het cabinepersoneel worden beheerst door een collectieve arbeidsovereenkomst voor grond- en

cabinepersoneel. De arbeidsverhoudingen tussen Air Nostrum en de piloten worden beheerst door een andere cao, namelijk de collectieve arbeidsovereenkomst voor piloten. In beide cao's zijn bepalingen opgenomen die de dagvergoedingen regelen ter dekking van andere onkosten dan die voor accommodatie en vervoer die worden gemaakt door respectievelijk het cabinepersoneel en de piloten tijdens hun beroepsmatige verplaatsingen.

De vakbond voor cabinepersoneel heeft bij de verwijzende rechter, een beroep aanhangig gemaakt strekkende tot onder meer de nietigverklaring van een bepaling in de cao voor cabine- en grondpersoneel, omdat de bepaling van de arbeidsvoorwaarden een geval van indirecte discriminatie op grond van geslacht zou behelzen, dat door artikel 14, lid 1, onder c), van richtlijn 2006/54 is verboden.

De vraag is of de omstandigheid dat Air Nostrum aan een groep als het cabinepersoneel, waarvan het merendeel uit vrouwen bestaat, voor de onkosten die worden gemaakt bij verplaatsingen – met uitzondering van die in verband met vervoer en accommodatie – een lagere vergoeding betaalt dan de vergoeding die een andere groep werknemers, waarvan het merendeel uit mannen bestaat, zoals piloten, voor dezelfde onkosten ontvangt, indirecte discriminatie op grond van geslacht wat de arbeidsvoorwaarden betreft, in strijd met het Unierecht en verboden bij artikel 14, lid 1, onder c), van richtlijn 2006/54, wanneer de reden voor een dergelijk verschil in behandeling is gelegen in het feit dat op elke groep een andere collectieve overeenkomst van toepassing is, waarbij over elk van beide overeenkomsten is onderhandeld door dezelfde onderneming maar met andere vakbondsvertegenwoordigers overeenkomstig artikel 87 van het werknemersstatuut?

Hof: Artikel 2, lid 1, onder e), en artikel 4 van richtlijn 2006/54/EG moeten aldus worden uitgelegd dat ten eerste, forfaitaire dagvergoedingen ter compensatie van bepaalde onkosten die werknemers wegens hun beroepsmatige verplaatsingen maken een element zijn van hun beloning en, ten tweede, een verschil wat betreft het bedrag van een dergelijke vergoeding naargelang zij wordt toegekend aan een groep werknemers die overwegend uit mannen bestaat dan wel aan een groep werknemers die overwegend uit vrouwen bestaat, door deze richtlijn niet wordt verboden indien deze twee groepen werknemers geen gelijke arbeid of arbeid waaraan gelijke waarde wordt toegekend verrichten.

- E EU-Hof: forfaitaire dagvergoedingen ter compensatie van bepaalde onkosten die werknemers wegens hun beroepsmatige verplaatsingen maken zijn een element van hun beloning (ECER)

HvJ – ARREST – C-408/23 (Anwaltsnotarin) – 17 oktober 2024 – Duitsland – ECLI:EU:C:2024:901 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2000/78/EG – Artikel 21 Handvest EU – Maximumleeftijd van 60 jaar voor de eerste benoeming tot advocaat-notaris – Leeftijdsvoorwaarde in nationale wetgeving – Passend en noodzakelijk karakter – Rechtvaardigingsgronden

Verzoekster in het hoofdgeding heeft gesolliciteerd naar het ambt van advocaat-notaris in het rechtsgebied van het Amtsgericht (rechtbank) waar zij al meer dan drie jaar werkzaam is als advocaat. Haar sollicitatie is afgewezen omdat zij op de uiterste datum voor de indiening van een sollicitatie ouder was dan 60 jaar. Verzoekster heeft tegen dit besluit beroep ingesteld bij de hoogste rechterlijke instantie van de deelstaat Noordrijn-Westfalen (de verwijzende rechter).

De vraag is of artikel 6, lid 1, van richtlijn 2000/78, gelezen in het licht van artikel 21 Handvest EU, aldus moet worden uitgelegd dat het in de weg staat aan een nationale regeling die voorziet in een maximumleeftijd van 60 jaar voor de eerste benoeming tot advocaat-notaris.

Hof: Artikel 6, lid 1, van richtlijn 2000/78/EG, gelezen in het licht van artikel 21 van het staat niet in de weg aan een nationale regeling die voorziet in een maximumleeftijd van 60 jaar voor de eerste benoeming tot advocaat-notaris, voor zover die regeling een legitieme doelstelling van het werkgelegenheids- en arbeidsmarktbeleid nastreeft en binnen de wetgevende context waarvan zij deel

uitmaakt en ten aanzien van alle situaties waarop zij van toepassing is, passend en noodzakelijk is ter verwezenlijking van deze doelstelling.

HvJ – ARREST – C-349/23 (Zetschek) – 17 oktober 2024 – Duitsland – ECLI:EU:C:2024:889 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2000/78/EG – Verbod van discriminatie op grond van leeftijd – Verplichte pensioenleeftijd – Nationale wettelijke regeling die elk uitstel van pensionering van federale rechters uitsluit – Mogelijkheid voor federale ambtenaren en rechters van de deelstaten om uitstel van pensionering aan te vragen – Verschil in behandeling op grond van beroepsgroep of arbeidsplaats

Samenvatting onder: Rechtstaat en rechterlijke macht

HvJ – ARREST – C-441/23 (Omnitel Comunicaciones) – 24 oktober 2024 – ECLI:EU:C:2024:916 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2008/104/EG – Richtlijn 2006/54/EG – Uitzendarbeid – Overeenkomst voor het verrichten van diensten – Artikel 5, lid 1 – Beginsel van gelijke behandeling – Zwangerschaps- en bevallingsverlof – Nietig of onrechtmatig ontslag – Hoofdelijke veroordeling van uitzendbureau en inlenende onderneming

Samenvatting onder: arbeid

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-597/24 (Zirvatta), verwijzing uit Italië over **gelijke behandeling in arbeid en beroep, mobiliteit en voorrang voor werknemers met handicap**

OVERIG

- Current Pitfalls of Addressing Intersectional Discrimination in the Workplace in EU Law: Hope for the Future? (European law blog)
- EU-Grondrechtenagentschap (FRA) brengt rapport uit over racisme en discriminatie tegen moslims (ECER)

EHRM - facstsheets en guides

- Guide on Article 14 ECHR and on article 1 of Protocol No. 12 to the Convention - prohibition of discrimination

Douane, tariefindeling, handel en antidumping

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-617/24 (Siegfried PharmaChemikalien), verwijzing uit **Duitsland** over de regeling **actieve veredeling** en de geldigheid van gedelegeerde verordening 2015/2446, vanwege twijfel of de regels daarin aansluiten bij de in de basiswetgevingshandeling vastgestelde regeling (**EU Douanewetboek**).

Eigendomsrecht

EHRM – ARREST – Amerisoc Center S.R.L. t. Luxemburg – 17 oktober 2024 – 50527/20 – ECLI:CE:ECHR:2024:1017JUD005052720 – persbericht – arrest (Franse taalversie)

Artikel 1, Eerste Protocol bij EVRM (eigendomsrecht) – Bevriezing bankrekening

Klager in deze procedure is een Costa Ricaans bedrijf met een bankrekening in Luxemburg. Als onderdeel van een strafrechtelijk onderzoek door de Peruviaanse autoriteiten is de bankrekening in Luxemburg bevroren. Het hof oordeelt dat dit een ongeoorloofde inbreuk op artikel 1, Eerste protocol bij EVRM is, omdat klager niet zijn zienswijze op de proportionaliteit van de maatregel naar voren heeft kunnen brengen. Alleen de vaststelling door de Luxemburgse rechter dat aan de formele vereisten voor het opleggen van de maatregel is voldaan, is niet genoeg.

EHRM – ARREST – Micha e.a. t. Griekenland – 8 oktober 2024 – 13991/20 – ECLI:CE:ECHR:2024:1008JUD001399120 – persbericht – arrest

Artikel 6 EVRM – Artikel 13 EVRM – Artikel 1, Eerste Protocol bij EVRM – Wijziging bestemmingsplan – Onteigeningsbesluiten – Eigendomsrecht – Ontbreken effectief rechtsmiddel

De zaak betreft de beperkingen die klagers ervaren op het gebruik van hun grond. Deze beperkingen zijn het gevolg van een voorgestelde wijziging van het bestemmingsplan, waarbij de grond van klagers zou worden omgevormd tot een groene zone. Ondanks verschillende rechterlijke uitspraken in het voordeel van klagers, bleven de autoriteiten weigeren om hier gevolg aan te geven. Hierdoor konden klagers de onteigeningsbesluiten niet laten vernietigen, de beperkingen op het gebruik van hun grond niet opheffen en bleef hun eigendom hergeclassificeerd als niet-bouwgrond. Het Hof oordeelt dat deze situatie heeft geduurd van 2003 tot 2021. Ook wijst het hof op het ontbreken van een effectief rechtsmiddel waarmee klagers de naleving van de gerechtelijke beslissingen konden afdwingen. Er is sprake van tekortkomingen in de handhaving van het recht op eigendom en gerechtelijke bescherming in Griekenland. Schending artikel 6 en 13 in samenhang met artikel 1 Protocol 1 EVRM.

EHRM – ARREST – Drozdyk en Mikula t. Oekraïne – 24 oktober 2024 – 27849/15 en 33358/15 – ECLI:CE:ECHR:2024:1024JUD002784915 – persbericht – arrest

Artikel 1, Eerste protocol bij EVRM – Onteigening – Beschermd spoorwegzone – Geen compensatie

Klagers in de zaak tegen Oekraïne klagen over een onteigening die betrekking heeft op / beperking van het gebruik van een stuk land dat (gedeeltelijk) in een beschermd 'beschermd spoorwegzone' (*railway protection zone*) valt. Het hof twijfelt of het handelen van de Oekraïense overheid in overeenstemming met de wet is, omdat op basis van dezelfde wet kennelijk meerdere uitkomsten mogelijk waren (§ 47). Het hof stelt daarna vast dat de inbreuk op hun eigendomsrecht in ieder geval disproportioneel was, omdat klagers geen enkele compensatie hebben ontvangen (§ 49). Het hof komt zodoende tot een schending van art. 1 van het eerste protocol, EVRM.

HvJ – ARREST – C-535/22 P (Aeris Invest / Commissie en CRU) – 4 oktober 2024 – ECLI:EU:C:2024:819 – conclusie – arrest

Verordening (EU) 806/2014 – Artikel 17 Handvest EU – Gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme voor kredietinstellingen en bepaalde beleggingsondernemingen – Afwikkelingsprocedure die van toepassing is wanneer een entiteit faalt of waarschijnlijk zal falen – Vaststelling van een afwikkelingsregeling ten aanzien van Banco Popular Español SA – Verplichtingen Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad (GAR) – Zorgvuldigheidsplicht – Motiveringsplicht – Vertrouwelijkheidsverplichting – Handvest van de grondrechten van de Europese Unie – Eigendomsrecht aandeelhouders

Samenvatting onder: Financiële markt en diensten, EMU en bankenunie

HvJ – CONCLUSIE – C-365/23 (Arce) – 4 oktober 2024 – A-G Rantos – Letland – ECLI:EU:C:2024:865 – persbericht – conclusie

Richtlijn 93/13/EEG – Oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten – Begrip 'consument' – Overeenkomst waarbij een verkoper diensten op het gebied van sportontwikkeling en loopbaanondersteuning verleent – Minderjarige beloftevolle sporter die door zijn ouders wordt vertegenwoordigd – Beding met de verplichting om een vergoeding van 10 % van de inkomsten van de sporter af te dragen – Eigendomsrecht

Samenvatting onder: Consumenten

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-562/24 (Munik), verwijzing uit **Slovenië** over **eigendomsrecht** en wederzijdse erkenning op beslissingen tot **confiscatie** - ECER

EHRM factsheets en guides

- Guide on Article 1 of Protocol No. 1 to the ECHR - protection of property

Energiemarkt

COMMISSIE

Inbreukenpakket september 2024: Nederland ontvangt twee aanmaningen van de Europese Commissie (ECER)

De Europese Commissie verzoekt Nederland om de bepalingen van de herziene richtlijn hernieuwbare energie (RED III) met betrekking tot de vereenvoudiging en versnelling van vergunningsprocedures volledig om te zetten in nationale wetgeving.

Erfrecht

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-618/24 (Isergartler), verwijzing uit **Oostenrijk** over of een zorglegaat moet worden gekwalificeerd als een ‘aangelegenheid die de erfopvolging betreft’ in de zin van **verordening 650/2021**.

Europese subsidies en bescherming financiële belangen EU

HvJ – ARREST – C-175/23 (Obshtina Svishtov) – 4 oktober 2024 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2024:853 – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) nr. 1303/2013 – Eigen middelen van de Europese Unie – Bescherming van de financiële belangen van de Unie – EFRO – Overheidsopdrachten – Begrip ‘onregelmatigheid’ – Schaal van forfaitaire correctiepercentages – Evenredigheidsbeginsel

De gemeente Svishtov heeft op grond van een overeenkomst met de managementautoriteit een subsidie ontvangen voor een project in het kader van het operationele programma „Regio's in ontwikkeling” 2014-2020, dat gedeeltelijk werd gefinancierd door het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling (EFRO). De gemeente Svishtov, handelend als aanbestedende dienst, heeft op grond van de nationale wet betreffende overheidsopdrachten een openbare aanbestedingsprocedure uitgeschreven voor twee percelen om dit project uit te voeren. Na afloop van deze procedure zijn twee overeenkomsten gesloten met de twee economische subjecten aan wie elk een van deze percelen werd gegund. Bij een controle naar aanleiding van een melding heeft de managementautoriteit een onregelmatigheid in die procedure vastgesteld.

Hof: Artikel 143, lid 2, van verordening (EU) nr. 1303/2013 verzet zich tegen een nationale regeling op grond waarvan elke inbreuk op de regels inzake het plaatsen van overheidsopdrachten een „onregelmatigheid” in de zin van artikel 2, punt 36, van deze verordening vormt, die automatisch leidt tot de toepassing van een financiële correctie waarvan het bedrag wordt bepaald op basis van een vooraf vastgestelde schaal van forfaitaire correctiepercentages.

Familieleven en familierecht

EHRM – ARREST – Moskalj t. Kroatië – 15 oktober 2024 – 60272/21 – ECLI:CE:ECHR:2024:1015JUD006027221 – persbericht – arrest

Artikel 6, lid 1 EVRM – Proceskosten – Beperking disproportioneel – Schending

Samenvatting onder: Procesrecht en recht op eerlijk proces

HvJ – ARREST – C-4/23 (Mirin) – 4 oktober 2024 – **Grote Kamer – Roemenië – ECLI:EU:C:2024:845 – conclusie – arrest**

Artikelen 20 en 21 Handvest EU – Unieburgerschap – Wijziging voornaam en genderidentiteit in andere lidstaat – Verplichting voor lidstaat van herkomst om voornaams- en genderidentiteitswijziging te erkennen en in te schrijven – Nationale regeling die geen erkenning en inschrijving toestaat – Gevolgen terugtrekking VK uit de Europese Unie

Samenvatting onder: privacy en persoonsgegevens

HvJ – ARREST – C-4/23 (Mirin) – 4 oktober 2024 – **Grote Kamer – Roemenië – ECLI:EU:C:2024:845 – conclusie – arrest**

Artikelen 20 en 21 Handvest EU – Unieburgerschap – Wijziging voornaam en genderidentiteit in andere lidstaat – Verplichting voor lidstaat van herkomst om voornaams- en genderidentiteitswijziging te erkennen en in te schrijven – Nationale regeling die geen erkenning en inschrijving toestaat – Gevolgen terugtrekking VK uit de Europese Unie

Samenvatting onder: asiel, migratie en Unieburgerschap

EHRM factsheets en case-law guide

- Children's rights
- Gestational surrogacy
- International child abductions
- Parental rights
- Protection of minors
- Reproductive rights
- Guide on Article 8 ECHR - right to respect for private and family life, home and correspondence
- Guide on Article 12 ECHR - right to marry

Financiële markt en diensten, EMU, Bankenunie

HvJ – ARREST – [C-535/22 P \(Aeris Invest / Commissie en CRU\)](#) – 4 oktober 2024 – [ECLI:EU:C:2024:819](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Verordening (EU) 806/2014 – Artikel 17 Handvest EU – Gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme voor kredietinstellingen en bepaalde beleggingsondernemingen – Afwikkelingsprocedure die van toepassing is wanneer een entiteit faalt of waarschijnlijk zal falen – Vaststelling van een afwikkelingsregeling ten aanzien van Banco Popular Español SA – Verplichtingen Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad (GAR) – Zorgvuldigheidsplicht – Motiveringsplicht – Vertrouwelijkheidsverplichting – Handvest van de grondrechten van de Europese Unie – Eigendomsrecht aandeelhouders

Met haar hogere voorziening verzoekt Aeris Invest om vernietiging van het arrest van het Gerecht in zaak T-628/17 waarbij het Gerecht haar beroep heeft verworpen. Het hoger beroep strekte tot nietigverklaring van de besluiten betreffende de vaststelling door de Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad (GAR), en een afwikkelingsregeling voor Banco Popular Español, heeft verworpen. Het Hof wijst de hogere voorziening af.

Zie over hetzelfde onderwerp: [C-541/22 P \(García Fernández e.a. / Commissie en CRU\)](#)

Geneesmiddelen

HvJ – ARREST – [C-237/22 P \(Mylan IRE healthcare/Commissie\)](#) – 4 oktober 2024 – [ECLI:EU:C:2024:850](#) – [conclusie](#) – [arrest](#) (Engelse taalversie)

Verordening (EG) nr. 141/2000 – Verordening (EG) nr. 847/2000 – Weesgeneesmiddelen – Marktexclusiviteit – Later verleende vergunning voor het in de handel brengen voor het geneesmiddel Tobramycin VVB en verwante namen

„Weesgeneesmiddelen” zijn geneesmiddelen voor de behandeling van zeldzame ziekten. Omdat deze weinig voorkomen is het moeilijk om deze geneesmiddelen winstgevend te ontwikkelen en in de handel te brengen. Wegens de bezorgdheid om de beperkte beschikbaarheid van deze geneesmiddelen heeft de Uniewetgever een wettelijk kader vastgesteld om de productie van deze geneesmiddelen te bevorderen, onder meer door invoering van een „beloning” in de vorm van een meerjarige marktexclusiviteit.

Om als weesgeneesmiddel te kunnen worden aangewezen en van die exclusiviteit te kunnen profiteren, moet er onder meer *aanzienlijk baat* bij het product zijn ten opzichte van andere reeds bestaande behandelingen.

De marktexclusiviteit is intussen niet absoluut. Een afwijking kan onder meer worden toegestaan wanneer een soortgelijk geneesmiddel veiliger, effectiever of anderszins *klinisch superieur* is in vergelijking met het aangewezen weesgeneesmiddel.

De onderhavige zaak heeft voornamelijk betrekking op twee geneesmiddelen voor de behandeling van een longinfectie. Tobi Podhaler was, om precies te zijn, aangewezen als weesgeneesmiddel en had vervolgens een vergunning voor het in de handel brengen en daarmee marktexclusiviteit verworven. Die vergunning is later in handen gekomen van Mylan.

Tijdens de periode van die exclusiviteit heeft een ander bedrijf, echter een vergunning gekregen voor het in de handel brengen van Tobramycin VVB, een sterk op Tobi Podhaler gelijkend product. Daartoe

heeft VVB bij de Europese Commissie afwijking van de marktexclusiviteit voor Tobi Podhaler aangevraagd, welke aanvraag werd ingewilligd.

Tegen dat besluit is beroep ingesteld bij het Gerecht, dat echter werd verworpen. Met de onderhavige hogere voorziening bestrijdt Mylan wat naar haar zeggen een onjuiste uitlegging is van de criteria op grond waarvan kan worden afgeweken van de aan een weesgeneesmiddel verbonden marktexclusiviteit. Het Hof verwerpt het beroep.

HvJ – ARREST – C-21/23 (Lindenapotheke) – 4 oktober 2024 – Grote Kamer – Duitsland – ECLI:EU:C:2024:846 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#) (Engelse taalversie)

Verordening (EU) 2016/679 (AVG) – Online verkoop geneesmiddelen – Bijzondere categorieën persoonsgegevens – Begrippen ‘gegevens die de gezondheid betreffen’ en ‘gegevens over gezondheid’

Samenvatting onder: [Privacy en persoonsgegevens](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-601/24 \(Gotka\)](#), verwijzing uit **Polen** over het **strafrechtelijke vervolgen van een consument** vanwege de **invoer (zonder vergunning) van een geneesmiddel** in de EU dat een extract bevat van de 'hippocampus japonicus' terwijl de consument dit middel **legaal heeft gekocht in een apotheek in een derde land** buiten de EU.

Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid

GERECHT – ARREST – T-797/22 (Nederlandse Orde van Advocaten bij de Balie te Brussel/Raad) – 2 oktober 2024 – Grote Kamer – ECLI:EU:T:2024:670 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikelen 7, 47 en 52, lid 2, Handvest EU – GBVB – Beperkende maatregelen – Situatie in Oekraïne – Verbod voor advocaten om diensten op het gebied van juridisch advies te verlenen aan de Russische regering en aan in Rusland gevestigde entiteiten – Onafhankelijkheid van de advocaat – Rechtsstaat – Evenredigheid – Rechtszekerheid

In 2022 heeft de Raad van de Europese Unie een reeks beperkende maatregelen vastgesteld om de druk op Rusland te verhogen om een einde te maken aan zijn aanvalsoorlog. Tot die maatregelen behoort een verbod op het verlenen van diensten op het gebied van juridisch advies.

Volgens de betrokken verordeningen is het – behoudens bepaalde uitzonderingen en vrijstellingen – (op het grondgebied van de Unie werkzame) juridische adviesverleners verboden om dergelijke diensten te verlenen aan de Russische regering en aan in Rusland gevestigde entiteiten en organisaties.

Verschillende ordes van advocaten hebben bij het Gerecht van de Europese Unie een beroep tot nietigverklaring van dat verbod ingesteld. Het Gerecht verwerpt die beroepen. Volgens hen vormt dat verbod een schending van de fundamentele rechten die de toegang tot juridisch advies door een advocaat, het beroepsgeheim en het recht op onafhankelijkheid van advocaten waarborgen, alsmede een schending van de waarden van de rechtsstaat en de beginselen van evenredigheid en rechtszekerheid.

Het Gerecht is van oordeel dat het recht om te worden bijgestaan en vertegenwoordigd door een advocaat in het kader van een daadwerkelijk of waarschijnlijk geschil - dat volgt uit het recht op effectieve rechterlijke bescherming - niet in gevaar gebracht door het betwiste verbod. Het verbod is immers enkel van toepassing op juridisch advies dat niet in verband staat met een gerechtelijke procedure en dat juridisch advies aan natuurlijke personen niet onder het verbod valt.

Wat de uitzonderingen op het verbod betreft, is het Gerecht van oordeel dat deze op zich geen inmenging in de bescherming van het beroepsgeheim van de advocaat met zich meebrengen. Wel moeten de lidstaten bij de vaststelling van nadere regels voor de vrijstellingsprocedures toezien op de naleving van het Handvest van de grondrechten.

Nu het verbod niet van toepassing is op juridische adviesdiensten door een advocaat die in verband staan met een gerechtelijke procedure, is het hof voorts van oordeel dat het verbod niet leidt tot een inmenging in de onafhankelijkheid van de advocaat. De onafhankelijkheid van de advocaat is immers met name van belang om aan burgers hun recht op een doeltreffende voorziening in rechte te waarborgen.

Het Gerecht voegt daaraan toe dat de fundamentele taak van de advocaat bij de naleving en de verdediging van de rechtsstaat aan beperkingen mag worden onderworpen, mits aan bepaalde voorwaarden is voldaan. Nu het verbod zoals het wordt ingeperkt door de uitzonderings- en vrijstellingsbepalingen doelstellingen van algemeen belang nastreeft en het de kern van de fundamentele taak van advocaten in een democratische samenleving niet aantast, is aan die voorwaarden voldaan.

Gerecht: het beroep wordt verworpen.

Zie ook: [T-798/22](#) (Ordre des avocats à la cour de Paris e.a.) en [T-828/22](#) (ACE avocats ensemble)

- Beperkende maatregelen naar aanleiding van de oorlog in Oekraïne: het verbod om juridisch advies te verlenen aan de Russische regering en aan in Rusland gevestigde entiteiten is geldig ([persbericht](#))

GERECHT – ARREST – [T-480/23 \(Plahotniuc/Raad\)](#) – 23 oktober 2024 – ECLI:EU:T:2024:722 – arrest

Beperkende maatregelen in verband met acties die de situatie in Moldavië destabiliseren – Bevriezing van tegoeden – Door de autoriteiten van een derde land ingestelde strafrechtelijke onderzoeken en vervolgingen – Verplichting om na te gaan of dit besluit de rechten van de verdediging en het recht op effectieve rechterlijke bescherming eerbiedigt – Motiveringsplicht

Verzoeker is een politicus en een zakenman met de Moldavische nationaliteit. Bij de bestreden handelingen heeft de Raad vijf personen, waaronder verzoeker, toegevoegd aan de lijst van natuurlijke personen, rechtspersonen, entiteiten en lichamen in de bijlage bij besluit 2023/891 en in bijlage I bij verordening 2023/888. Verzoeker verzoekt het Gerecht de bestreden handelingen nietig te verklaren voor zover zij hem betreffen.

Het Gerecht oordeelt dat de Raad in de betrokken redenen voor de plaatsing op de lijst heeft nagelaten aan te tonen dat hij was nagegaan of de daarin genoemde vervolgingen waren gevoerd met inachtneming van verzoekers rechten van verdediging en zijn recht op effectieve rechterlijke bescherming. De Raad is de motiveringsplicht niet nagekomen.

Gerecht: Besluit (GBVB) 2023/1047 en uitvoeringsverordening (EU) 2023/1045 worden nietig verklaard, voor zover zij betrekking hebben op Vladimir Gheorghe Plahotniuc.

NOOT – bij HvJ 10 september 2024, gevoegde zaken C-29/22 P en C-44/22 P

EU-Hof verduidelijkt de omvang van de bevoegdheid van de rechterlijke instanties van de EU op het terrein van het gemeenschappelijk buitenlands- en veiligheidsbeleid (GBVB) ([ECER](#))

NOOT – bij HvJ 10 september 2024, Neves 77 Solutions and KS en KD/Raad e.a.

Bridging the CFSP Gap; How the CJEU Further Integrates Foreign Policy Jurisdiction into the EU Legal Framework ([Verfassungsblog](#))

OVERIG

Beyond the Letter of the Treaties ([Verfassungsblog](#))

The first part of this post recalls how the Court's case-law on restrictive measures contributed to the constitutionalization of the CFSP through the extension of its jurisdiction in the matter. The second part presents the challenges posed by the most recent cases on EU sanctions and the possible implications of the Court's responses.

EHRM factsheets en guides

- [Conscientious objection](#)
- [Freedom of religion](#)
- [Religious symbols and clothing](#)
- [Guide on article 9 ECHR - freedom of thought, conscience and religion](#)

Gewasbeschermingsmiddelen en biociden

HvJ – ARREST – C-262/23 P (UPL Europe en Indofil Industries (Netherlands) / Commissie) – 4 oktober 2024 – ECLI:EU:C:2024:862 – geen conclusie – arrest

**Verordening (EG) nr. 1107/2009 – Uitvoeringsverordening (EU) 2020/2087
Gewasbeschermingsmiddelen – Uitvoeringsverordening (EU) nr. 844/2012 – Niet-verlenging
van goedkeuring voor werkzame stof mancozeb – Beroep tot nietigverklaring**

Indofil is gevestigd in Nederland. Met hun hogere voorziening vorderen UPL Europe Ltd en Indofil vernietiging van het arrest van het Gerecht in zaak T-742/20 waarbij het Gerecht heeft verworpen hun beroep tot nietigverklaring van uitvoeringsverordening (EU) 2020/2087 (niet-verlenging goedkeuring van de werkzame stof mancozeb).

Hof: Het arrest van het Gerecht van in zaak T-742/20 wordt vernietigd voor zover daarin is geoordeeld dat de Europese Commissie zich in uitvoeringsverordening (EU) 2020/2087 mocht baseren op het advies van het Comité risicobeoordeling van het Europees Agentschap voor chemische stoffen over de indeling van mancozeb als giftige stof voor de voortplanting, categorie 1B; het beroep wordt afgewezen voor het overige.

Gezondheid, levensmiddelen en etikettering

HvJ – ARREST – C-240/23 (Herbaria Kräuterparadies II) – 4 oktober 2024 – Grote Kamer – Duitsland – ECLI:EU:C:2024:852 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#) (Engelse taalversie)

Verordening (EU) 2018/848 – Artikel 20 Handvest EU – Etikettering biologische landbouwproducten – Logo voor biologische productie van de EU – Invoer van producten uit een derde land om ze in de Europese Unie als biologische producten in de handel te brengen – Gelijkheidsbeginsel

Samenvatting onder: [Landbouw](#)

HvJ – ARREST – C-438/23 (Protéine France, Beyond meat e.a.) – 4 oktober 2024 – Frankrijk – ECLI:EU:C:2024:826 – [conclusie](#) – [arrest](#) (franse taalversie)

Verordening (EU) nr. 1169/2011 – Benaming vleesvervangers – Nationale maatregel die het gebruik verbiedt van met dierlijke producten geassocieerde benamingen voor vleesvervangers – Beperking tot producten die op het nationale grondgebied zijn vervaardigd

Kan een lidstaat verbieden dat de benaming „worst” en andere met dierlijke producten geassocieerde benamingen worden gebruikt ter aanduiding van levensmiddelen op basis van plantaardige eiwitten, of staat het toepasselijke Unierecht daaraan in de weg?

Frankrijk, Italië en Griekenland hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Het Hof oordeelt dat de EU regels zich ertegen verzetten dat een lidstaat nationale maatregelen vaststelt die het gebruik van typische vleesbenamingen zoals worst verbieden voor vleesvervangers.

Hof: De artikelen 7 en 17 van Verordening (EU) nr. 1169/2011, gelezen in het licht van artikel 2, lid 2, onder o) en p), en artikel 9, lid 1, onder a), daarvan, harmoniseren uitdrukkelijk de bescherming van de consument tegen het risico te worden misleid door het gebruik van andere dan de wettelijke benamingen, bestaande uit termen uit de slagerij-, de vleeswaren- en de vissector, voor levensmiddelen die plantaardige eiwitten bevatten in plaats van eiwitten van dierlijke oorsprong. Deze bepalingen, verzetten zich er derhalve tegen dat een lidstaat nationale maatregelen vaststelt om het gebruik van dergelijke benamingen te regelen of te verbieden.

Artikel 38, lid 1, van verordening nr. 1169/2011 moet aldus worden uitgelegd dat deze uitdrukkelijke harmonisatie niet belet dat een lidstaat administratieve sancties oplegt voor de niet-naleving van de eisen en verboden die voortvloeien uit de bepalingen van deze verordening en de nationale maatregelen die daarmee in overeenstemming zijn. Deze uitdrukkelijke harmonisatie staat er daarentegen wel aan in de weg dat een lidstaat een nationale maatregel vaststelt waarin gehalten aan plantaardige eiwitten worden bepaald waaronder het gebruik van andere dan de wettelijke benamingen, bestaande uit termen uit de sectoren slagerij en vleeswaren toegestaan blijft.

- HvJ EU over aanduiding plantaardige eiwitten en gebruik benamingen van levensmiddelen van dierlijke oorsprong ([Boek9](#))
- Act II: The Franco-Italian Crusade Against Meat Alternatives Gets Butchered ([European law blog](#))

HvJ – ARREST – C-16/23 (FA.RO. di YK & C. Sas) – 17 oktober 2024 – Italië – ECLI:EU:C:2024:886 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Richtlijn 2006/123/EG (dienstenrichtlijn) – Vergunningstelsel – Tabaksproducten – Vergunningsvoorwaarden inzake afstand en bevolkingsomvang – Bescherming van de volksgezondheid tegen roken

Samenvatting onder: [diensten](#)

HvJ – CONCLUSIE – C-386/23 (Novel Nutriology) – 17 oktober 2024 – A-G Rantos –Duitsland – ECLI:EU:C:2024:897 – [conclusie](#)

Verordening (EG) nr. 1924/2006 – Voedings- en gezondheidsclaims voor levensmiddelen – Specifieke voorwaarden met betrekking tot gezondheidsclaims – Overgangsmaatregelen – ,Botanische substanties’ waarvoor reclame wordt gemaakt met gezondheidsclaims

Het verzoek om een prejudiciële beslissing is ingediend in het kader van een geding tussen het Verband Sozialer Wettbewerb, een Duitse vereniging die tot doel heeft de commerciële belangen van haar leden te behartigen, en Novel Nutriology GmbH. Dit geding betreft een vordering tot staking van het gebruik van gezondheidsclaims voor botanische substanties op de website van Novel Nutriology om reclame te maken voor een voedingssupplement.

A-G geeft het Hof in overweging: Verordening (EG) nr. 1924/2006 moet aldus worden uitgelegd dat zij zich verzet tegen het toestaan van reclame voor ,botanische substanties’ waarbij specifieke gezondheidsclaims in de zin van artikel 10, lid 1, van deze verordening worden gebruikt, of waarbij wordt verwezen naar de algemene, niet-specifieke voordelen van een nutriënt of een levensmiddel voor de algemene gezondheid of voor het welzijn op het gebied van gezondheid in de zin van artikel 10, lid 3, van deze verordening, zonder dat deze specifieke gezondheidsclaims zijn opgenomen in de lijsten van toegestane gezondheidsclaims als bedoeld in de artikelen 13 en 14 van deze verordening of zonder dat deze verwijzing gepaard gaat met een specifieke gezondheidsclaim die in die lijsten is opgenomen, zolang de Commissie haar onderzoek met betrekking tot de opname in die lijsten van gezondheidsclaims voor botanische substanties niet heeft afgerond, behalve indien deze claims bij wijze van overgangsmaatregel verder mogen worden gebruikt en mits is voldaan aan de voorwaarden van artikel 28, lid 5 of lid 6, van die verordening.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – CBb – 8 oktober 2024 – [ECLI:NL:CBB:2024:678](#)

Richtlijn 2001/37/EG – Richtlijn 2014/40 (Tabaksrichtlijn) – Navulverpakkingen – Nicotinegehalte

Het geschil gaat over bestuurlijke boetes die de staatssecretaris heeft opgelegd voor het in de handel brengen van navulverpakkingen waarvan de verpakkingseenheden onjuiste nicotinegehalten vermelden. Een navulverpakking is een recipiënt dat een nicotinehoudende vloeistof bevat die gebruikt kan worden voor het navullen van een elektronische sigaret.

De rechtbank heeft de bestuurlijke boetes herroepen, omdat de navulverpakkingen niet in de handel zouden zijn gebracht. In een vergelijkbare zaak heeft het Oostenrijkse Verwaltungsgerichtshof op 17 november 2023 een prejudiciële vraag gesteld aan het HvJEU over de uitleg van de reikwijdte van het verbod om tabaksproducten in de handel te brengen waarvan de verpakkingseenheid niet voldoet aan de vereisten van de Richtlijn 2014/40. Deze zaak is bij het Hof van Justitie aanhangig onder C-717/23.

Prejudiciële vragen:

1. Moet artikel 23, tweede lid, gelezen in samenhang met artikel 2, punt 40, en artikel 20, vierde lid, aanhef en onder b, sub i, van de Richtlijn 2014/40/EU aldus worden uitgelegd dat onder de verplichting voor de lidstaten erop toe te zien dat navulverpakkingen waarvan de verpakkingseenheden niet een juiste vermelding van het nicotinegehalte ervan bevatten, niet in de handel worden gebracht niet enkel de verkoop van die navulverpakkingen bij of door een detaillist valt, maar ook de levering daarvan aan een detaillist?

2. Als het antwoord op de eerste vraag bevestigend luidt kan, in een situatie als hier aan de orde waar een bestuurlijke boete is opgelegd, een marktdeelnemer die navulverpakkingen heeft afgenomen van een producent of importeur in de zin van de Richtlijn 2014/40, ervoor verantwoordelijk worden gehouden en hem aldus een verwijt worden gemaakt dat hij navulverpakkingen in de handel heeft gebracht waarvan de verpakkingseenheden een onjuiste vermelding van het nicotinegehalte bevatten, hoewel het op de verpakkingseenheid weergegeven nicotinegehalte overeenkomt met het in de kennisgeving in de zin van artikel 20, tweede lid, van de Richtlijn 2014/40 vermelde nicotinegehalte van die navulverpakking?

Godsdienstvrijheid

NOOT – Gecommuniceerde zaak 25 maart 2024, F.D. en I.M. e.a. t. Frankrijk

Third Party Intervention to the ECtHR in F.D. and I.M. and three others (les Hijabeuses) v. France (Strasbourg observers)

Grondrechten (Handvest), EVRM, Raad van Europa

HvJ – ARREST – C-4/23 (Mirin) – 4 oktober 2024 – **Grote Kamer** – Roemenië – ECLI:EU:C:2024:845 – conclusie – arrest

Artikelen 20 en 21 Handvest EU – Unieburgerschap – Wijziging voornaam en genderidentiteit in andere lidstaat – Verplichting voor lidstaat van herkomst om voornaams- en genderidentiteitswijziging te erkennen en in te schrijven – Nationale regeling die geen erkenning en inschrijving toestaat – Gevolgen terugtrekking VK uit de Europese Unie

Samenvatting onder: privacy en persoonsgegevens

OVERIG

- New Thematic Factsheet on Misuse of Power by States (ECHR blog)
- Report on Non-Implementation of European Court Judgments (ECHR blog)
- The Final Episode of a (Never-Ending) Series? CFSP Damages Claims and the ECHR Accession (European law blog)
- Why the EU Charter Matters (Verfassungsblog)
- Whither, the EU Charter of Fundamental Rights (Verfassungsblog)
- Of Artificial Intelligence and Fundamental Rights Charters (Verfassungsblog)
The Council of Europe has adopted the Framework Convention on Artificial Intelligence – the first of its kind. Notably, the Framework Convention includes provisions specifically tailored to enable the EU's participation. At the same time, the EU has developed its own framework around AI.
- Enhancing Fundamental Rights Protection (Verfassungsblog)

The EU should ensure fundamental rights' compatibility of EU legislation before its adoption.

- Two Courts, Two Visions ([Verfassungsblog](#))

The diverging standards of protection concerning the right to a fair trial, as interpreted by the CJEU and the ECtHR, remain a critical obstacle to the EU's renewed attempt at accession to the ECHR. In this field, the two Courts seem to be drifting further apart rather than converging, leading to unresolved conflicts between the standard of fundamental rights protection and mutual trust obligations in the EU.

- Stuck Between Unity and Diversity ([Verfassungsblog](#))

The role of the EU Charter in disputes concerning fundamental rights standards between the EU and Member States has been characterized by ambiguity ever since the Charter's inception.

EHRM factsheets en guides

- [Guide on Article 13 ECHR – Right to an effective remedy](#)
- [Guide on Article 1 ECHR - Obligation to respect human rights – Concepts of “jurisdiction” and imputability](#)
- [Guide on Article 46 ECHR - Binding force and execution of judgments](#)

WIKI

- [Handvest grondrechten EU](#)
- [Europees Hof voor de rechten van de mens \(EHRM\)](#)

Handel, gemeenschappelijke handelspolitiek en antidumping

HvJ – ARREST – C-399/22 ([Confédération paysanne \(Melons en tomates du Sahara occidental\)](#)) – 4 oktober 2024 – **Grote Kamer – Frankrijk – ECLI:EU:C:2024:839 – [conclusie](#) – [arrest](#) (Engelse taalversie)**

Verordening (EU) nr. 1169/2011 – Verordening (EU) nr. 1308/2013 – Handelsakkoord met Marokko – In de Westelijke Sahara geoogste tomaten en meloenen – Voedselinformatie voor de consument – Verplichte vermelding land van oorsprong of de plaats van herkomst – Eenzijdig verbod op invoer van producten zonder een correcte vermelding van het land van oorsprong op het etiket

Verzoekster wijst erop dat het grondgebied van de Westelijke Sahara geen deel uitmaakt van Marokko. Een etiket dat vermeldt dat die producten van oorsprong uit Marokko zijn zou daarom in strijd zijn met de Unievereisten inzake de etikettering van levensmiddelen.

Het geding werpt twee verschillende vragen op. De eerste vraag is of de lidstaten op het gebied van de gemeenschappelijke handelspolitiek eenzijdig de invoer van bepaalde producten uit derde landen mogen verbieden. Hoewel niet nieuw, is deze vraag – gelet op de recente maatregelen van lidstaten tegen invoer uit Oekraïne – in breder perspectief gezien zeker actueel.

De tweede vraag heeft betrekking op de etikettering van levensmiddelen van oorsprong uit het grondgebied van de Westelijke Sahara. De vraag die hier aan de orde is, luidt of deze producten op de markt mogen worden gebracht als producten van oorsprong uit Marokko. Deze vraag kan worden

geplaatst in de context van de arresten Raad/Front Polisario en Western Sahara Campaign UK, waarin het Hof de afzonderlijke territoriale status van het grondgebied van de Westelijke Sahara heeft erkend.

Hof (Grote Kamer): Artikel 207 VWEU, verordening (EU) 2015/478, en verordening (EU) nr. 1308/2013 moeten aldus worden uitgelegd dat het een lidstaat niet is toegestaan eenzijdig een maatregel vast te stellen om de invoer te verbieden van landbouwproducten waarvan de etikettering systematisch in strijd is met de Unieregeling inzake de aanduiding van het land of gebied van oorsprong.

Artikel 76 van verordening nr. 1308/2013, gelezen in samenhang met artikel 3, lid 1, van uitvoeringsverordening (EU) nr. 543/2011 moet aldus worden uitgelegd dat op het etiket van Charentaismeloenen en kerstomaten die op het grondgebied van de Westelijke Sahara zijn geoogst, in de stadia van invoer en verkoop aan de consument alleen de Westelijke Sahara als land van oorsprong van die goederen moet worden vermeld.

Zie over hetzelfde onderwerp arresten van de Grote Kamer: gevoegde zaken C-778/21 P C-798/21 P en gevoegde zaken C-798/21 P en C-779/21 P C-799/21 P waarin de beroepen worden verworpen.

- Joined Cases C-779/21 P, Commission v Front Polisario and C-799/21 P, Council v Front Polisario: The Unresolved Contest Between 'Benefits' and 'Consent' ([EJILTalk](#))
- Whose Consent? ([Verfassungsblog](#))

HvJ – ARREST – C-412/22 (Autoridade Tributária e Aduaneira) – 4 oktober 2024 – Portugal – ECLI:EU:C:2024:855 – geen conclusie – arrest

Uitvoeringsverordening (EU) 2016/278 – Dumping – Invoer van bevestigingsmiddelen van oorsprong uit de Volksrepubliek China – Intrekking van bij verordening (EG) nr. 91/2009 ingestelde antidumpingrechten Invoer voorafgaand aan datum intrekking – Navordering van antidumpingrechten ihkv strafrechtelijk onderzoek

Naar aanleiding van een onderzoek dat door het Europees Bureau voor fraudebestrijding (OLAF) en de Maleisische autoriteiten werd gevoerd naar de overlading van goederen van oorsprong uit China in Maleisië om de betaling van antidumpingrechten te ontduiken is gebleken dat bepaalde goederen, namelijk, stalen bevestigingsmiddelen die op 3 en 24 april 2010 naar de Unie zijn uitgevoerd, van niet-preferentiële Chinese oorsprong waren. Een Portugese vennootschap was de ontvanger (importeur) van de goederen. De douane in Portugal heeft tijdens een controleprocedure vastgesteld dat er valse oorsprongsverklaringen waren opgesteld voor Maleisië in plaats van voor China en heeft vervolgens aan de vennootschap en de vertegenwoordiger van de vennootschap een navorderingsaanslag opgelegd tot betaling van antidumpingrechten, conventionele rechten en belasting over de toegevoegde waarde (btw), vermeerderd met compensatoire rente met betrekking tot de invoer van de goederen in de Europese Unie.

De verwijzende rechter vraagt of artikel 2 van de intrekkingverordening aldus moet worden uitgelegd dat de intrekking van de antidumpingrechten die daarvan het gevolg is, zich ertegen verzet dat in het kader van een navordering na de datum van inwerkingtreding van deze verordening antidumpingrechten en, in voorkomend geval, andere daarmee samenhangende rechten worden geheven over de vóór deze datum verrichte invoer van producten waarop deze antidumpingrechten van toepassing zijn. De vraag is ook of het antwoord op deze vraag anders luidt indien deze navordering haar oorsprong vindt in een afschrift van een strafrechtelijk onderzoek dat werd ingesteld op basis van door OLAF aangedragen bewijsmateriaal.

Hof: Artikel 2 van uitvoeringsverordening (EU) 2016/278 moet aldus worden uitgelegd dat de intrekking van de antidumpingrechten die daarvan het gevolg is, zich niet ertegen verzet dat in het kader van een navordering na de datum van inwerkingtreding van deze verordening antidumpingrechten en, in voorkomend geval, andere daarmee samenhangende rechten worden geheven over de vóór deze

datum verrichte invoer van producten waarop deze antidumpingrechten van toepassing zijn. Het feit dat deze navordering haar oorsprong vindt in een afschrift van een strafrechtelijk onderzoek dat werd ingesteld op basis van door OLAF aangedragen bewijsmateriaal, is in dit verband irrelevant.

HvJ – ARREST – C-112/23 P (Pelita Agung Agrindustri en Permata Hijau Palm Oleo / Commissie) – 17 oktober 2024 – ECLI:EU:C:2024:899 – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) 2016/1037 – Artikel 7 Uitvoeringsverordening (EU) 2019/2092 – Definitief Invoer van biodiesel van oorsprong uit Indonesië –compenserend recht — Berekening van het bedrag van het voordeel – Artikel 8, leden 1 en 2 – Prijsonterschied – Prijsdruk

Rekwirantes zijn Indonesische ondernemingen die biodiesel produceren en naar de Unie uitvoeren. Met hun hogere voorziening vorderen rekwirantes vernietiging van het arrest van het Gerecht in T-143/20 waarbij het beroep is verworpen dat zij hadden ingesteld tot nietigverklaring van uitvoeringsverordening (EU) 2019/2092 voor zover deze verordening op hen betrekking heeft.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

OVERIG

Verslag van de Commissie over de uitvoering en handhaving van het EU-handelsbeleid ([ECER](#))

IE - Intellectuele eigendom

HvJ – ARREST – C-159/23 (Sony Computer Entertainment Europe) – 17 oktober 2024 – Duitsland – ECLI:EU:C:2024:887 – conclusie – arrest

Richtlijn 2009/24/EG – Auteursrecht – Videospellen – Rechtsbescherming van computerprogramma's – Cheatsoftware – Verandering van een computerprogramma

Een Duitse rechter vraagt het Hof of derden die, zonder toestemming van de houders van het auteursrecht op videospellen, programma's maken die een spel gemakkelijker maken door bepaalde door de auteur bedachte moeilijkheden te omzeilen, zogenoemde cheatsoftware, inbreuk maken op het auteursrecht. Hoe ver reikt de auteursrechtelijke bescherming voor videospellen? Hier gaat het over de PlayStation van Sony. Het belang van deze vraag reikt echter verder: ook in andere sectoren kan software bestaan die het mogelijk maakt om computerprogramma's te gebruiken op een andere manier dan oorspronkelijk was bedoeld.

De vraag is of artikel 1, leden 1 en 3, van richtlijn 2009/24 aldus moet worden uitgelegd dat de door deze richtlijn geboden bescherming geldt voor de inhoud van de variabele gegevens die door een beschermd computerprogramma in het werkgeheugen van een computer worden opgeslagen en die door dat programma tijdens de werking ervan worden gebruikt.

Hof: Artikel 1, leden 1 tot en met 3, van richtlijn 2009/24/EG moet aldus worden uitgelegd dat de door deze richtlijn geboden bescherming niet geldt voor de inhoud van de variabele gegevens die door een beschermd computerprogramma in het werkgeheugen van een computer worden opgeslagen en door dat programma bij de werking ervan worden gebruikt, voor zover het met die inhoud niet mogelijk is om een dergelijk computerprogramma te reproduceren of later te vervaardigen.

- HvJEU: Variabele gegevens die in computerwerkgeheugen worden opgeslagen vallen niet onder bescherming ([Boek9](#))
- HvJ EU over uitdrukkingwijze van een computerprogramma ([IE-forum](#))

HvJ – ARREST – C-227/23 (Kwantum Nederland en Kwantum België) – Nederland – Hoge Raad – 24 oktober 2024 – ECLI:EU:C:2024:914 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Richtlijn 2001/29/EG – Artikel 351, eerste alinea, VWEU – Berner Conventie – Artikelen 17, lid 1 en 52, lid 1 Handvest EU – Auteursrechtelijke bescherming van designstoel waarvan het land van oorsprong geen lidstaat is – Materiële-reciprociteitstoets – Bevoegdheidsverdeling tussen de EU en haar lidstaten

Vitra Collections, een Zwitserse vennootschap, vervaardigt designmeubelen, met name door het Amerikaanse echtpaar Charles en Ray Eames ontworpen stoelen, waaronder de Dining Sidechair Wood. Die is ontworpen in het kader van een meubelontwerpwedstrijd die door het Museum of Modern Art in New York in 1948 was uitgeschreven, en wordt sinds 1950 in dit museum tentoongesteld. Vitra is houder van de auteursrechten op deze stoelen. Kwantum is een winkelketen in woonartikelen, en heeft een stoel verkocht waarvan de Zwitserse firma stelt dat deze inbreuk maakt op haar auteursrechten. De vraag is of een Zwitserse firma het auteursrecht in verband met een Amerikaans design kan laten gelden in de EU.

Nederland, België en Frankrijk hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Een situatie waarin een onderneming auteursrechtelijke bescherming claimt voor een in een lidstaat op de markt gebracht voorwerp van toegepaste kunst, valt binnen de materiële werkingssfeer van het Unierecht, mits dat voorwerp kan worden aangemerkt als een „werk” in de zin van richtlijn 2001/29/EG.

Artikel 2, onder a), en artikel 4, lid 1, van richtlijn 2001/29, gelezen in samenhang met artikel 17, lid 2, en artikel 52, lid 1, Handvest EU moeten aldus worden uitgelegd dat zij er bij de huidige stand van het Unierecht aan in de weg staan dat de lidstaten in het nationale recht de materiële-reciprociteitstoets die is neergelegd in artikel 2, lid 7, tweede volzin, van Bernerconventie toepassen op een werk van toegepaste kunst waarvan het land van oorsprong een derde land is en waarvan de auteur een onderdaan van een derde land is. Het staat overeenkomstig artikel 52, lid 1, Handvest EU uitsluitend aan de Uniewetgever om in Uniewetgeving te bepalen of de toekenning van de in artikel 2, onder a), en artikel 4, lid 1, van die richtlijn genoemde rechten moet worden beperkt in de Unie.

Artikel 351, eerste alinea, VWEU moet aldus worden uitgelegd dat het een lidstaat niet toestaat om, in afwijking van de bepalingen van Unierecht, de materiële-reciprociteitsclausule die is opgenomen in artikel 2, lid 7, tweede volzin, van de Bernerconventie, toe te passen op een werk waarvan het land van oorsprong de Verenigde Staten van Amerika is.

- Intellectueel eigendom: de lidstaten moeten kunstwerken op het grondgebied van de Unie beschermen, ongeacht het land van oorsprong van die werken of de nationaliteit van hun auteur ([persbericht](#))
- Hof van Justitie EU: Kwantum v Vitra en de materiële-reciprociteitstoets ([Boek 9](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-575/23 (ONB e.a.) – 24 oktober 2024 – A-G Szpunar – België – ECLI:EU:C:2024:923 – [conclusie](#) (Franse taalversie)

Richtlijn 2001/29/EG – Richtlijn 2006/115/EG – Richtlijn (EU) 2019/790 – Naburige rechten van orkestmusici met een statutaire aanstelling – Reproductierecht en recht van beschikbaarstelling voor het publiek – Vastleggingsrecht, recht tot uitzending en mededeling aan het publiek en distributierecht – Beginsel van een passende en evenredige vergoeding – Beginsel van contractvrijheid – Overdracht van naburige rechten bij regelgeving

Naburige rechten worden toegekend aan degenen die meewerken aan een artistieke schepping, in het bijzonder uitvoerende kunstenaars. Deze naburige rechten, die uitvoeringen van uitvoerende kunstenaars beschermen tegen ongeoorloofde exploitatie, zijn van soortgelijke aard als het auteursrecht. Niet alleen betreffen zij in grote lijnen dezelfde exploitatiehandelingen, maar zij hebben ook hetzelfde exclusieve karakter in die zin dat zij het mogelijk maken het gebruik van deze uitvoeringen toe te staan of te verbieden.

Uitvoerende kunstenaars bevinden zich echter vaak in situaties die de uitoefening van hun rechten complexer maken dan die van het auteursrecht. Enerzijds oefenen uitvoerende kunstenaars veel vaker dan auteurs hun activiteit uit in het kader van een arbeidsverhouding. Zo treden musici vaak op als deel van een orkest.

De vraag is o.a. in hoeverre de naburige rechten van uitvoerende kunstenaars die als overheidspersoneel werkzaam zijn, bij verordening kunnen worden beperkt teneinde de goede werking van de instelling waartoe zij behoren, te waarborgen.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 2, onder b), en artikel 3, lid 2, onder a), van Richtlijn 2001/29/EG en artikel 3, lid 1, onder a), artikel 7, lid 1, artikel 8, lid 1, en artikel 9, lid 1, sub a, van richtlijn 2006/115/EG verzetten zich tegen de overdracht bij regelgeving ten gunste van de werkgever van de naburige rechten van uitvoerende kunstenaars die statutaire werknemers zijn, met betrekking tot in het kader van de arbeidsverhouding verrichte diensten, wanneer voor de vaststelling en de inhoud van het betrokken reglement geen voorafgaande toestemming van deze uitvoerende kunstenaars of hun naar behoren gemachtigde vertegenwoordigers is vereist.

De artikelen 18 tot en met 23 van richtlijn (EU) 2019/790 moet aldus worden uitgelegd dat behoudens vóór 7 juni 2021 verrichte exploitatiehandelingen en verkregen bestaande rechten, van toepassing zijn op de overdracht bij reglement ten gunste van de werkgever van de naburige rechten van uitvoerende kunstenaars die statutair in loondienst zijn, voor diensten verricht in het kader van de arbeidsverhouding, zodat dat reglement moet voldoen aan die bepalingen. Het genoemde besluit moet ook in overeenstemming zijn met de bepalingen van de Richtlijnen 2001/29 en 2006/115, met name het vereiste van voorafgaande toestemming voor de overdracht van naburige rechten.

- 📌 Conclusie AG: Geen automatische toewijzing van auteursrechten van uitvoerende kunstenaars aan werkgever ([Boek9](#))
- 📌 Conclusie A-G: Belgische regelgeving over naburige rechten van muzikanten in strijd met EU-Richtlijnen ([IE forum](#))

GERECHT – ARREST – T-25/23 (Orgatex/EUIPO) – 23 oktober 2024 – ECLI:EU:T:2024:725 – [arrest](#)

Verordening (EG) nr. 6/2002 – Gemeenschapsmodellen – Nietigheidsprocedure – Ingeschreven gemeenschapsmodel dat een wegmarkering weergeeft – Eenheid van het model – Coherentie van de perspectieven

Gerecht: Het beroep wordt verworpen.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-579/24 (Austro-Mechana et AKM), verwijzing uit **Oostenrijk** over **auteursrecht** en het **reproductierecht (copyright)**, in de context van het **delen van content op onlineplatforms - ECER**

OVERIG

- Intellectual property: Council gives its final approval to the designs protection package (Raad)
- Rechtbank Hamburg doet uitspraak over training AI-modellen (IE-forum)

IPR

HvJ – ARREST – C-633/22 (Real Madrid) – 4 oktober 2024 – Grote Kamer – Frankrijk – ECLI:EU:C:2024:843 – conclusie – arrest (Engelse taal versie)

Verordening (EG) nr. 44/2001 (Brussel I) – Artikel 11 Handvest EU (persvrijheid) – Erkenning en tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen – Verklaring van uitvoerbaarheid van rechterlijke beslissingen – Gronden voor weigering – Exceptie van openbare orde – Veroordeling krant en journalist wegens aantasting reputatie sportclub – Schadevergoeding

Volgens Brussel I kan een beslissing die is gegeven in een lidstaat pas in een andere lidstaat ten uitvoer worden gelegd indien de aangezochte lidstaat die beslissing uitvoerbaar verklaart. De Brussel I-verordening is vervangen door verordening (EU) nr. 1215/2012, de Brussel I bis-verordening, die verder gaat dan haar voorganger doordat beslissingen in burgerlijke en handelszaken die in de lidstaten worden gegeven, sindsdien automatisch ten uitvoer kunnen worden gelegd („zonder dat daarvoor een speciale procedure nodig is”). Dit neemt echter niet weg dat een aangezochte lidstaat het recht heeft om te weigeren een vonnis ten uitvoer te leggen indien het in strijd is met de openbare orde van die lidstaat.

In deze zaak is de uitvoerbaarverklaring van de in een lidstaat van herkomst gegeven beslissing geweigerd omdat de tenuitvoerlegging van die beslissingen in strijd was met de door artikel 11 Handvest EU gewaarborgde vrijheid van meningsuiting. Deze zaak biedt het Hof de gelegenheid om te verduidelijken onder welke voorwaarden de openbare-ordeclausule in een dergelijke situatie kan worden ingeroepen.

Frankrijk, Duitsland, Spanje en Malta hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof (Grote Kamer): De artikelen 34, lid 1, en 45 van verordening (EG) nr. 44/2001, gelezen in samenhang met artikel 11 Handvest EU, moet aldus worden uitgelegd dat de tenuitvoerlegging van een beslissing waarbij de uitgever van een krant en een van haar journalisten worden veroordeeld tot vergoeding van de immateriële schade die een sportclub en een van de leden van haar medische team hebben geleden door de aantasting van hun reputatie als gevolg van de informatie die over hen in die krant is gepubliceerd, moet worden geweigerd, voor zover dit zou leiden tot een kennelijke schending van de in artikel 11 Handvest EU verankerde persvrijheid en dus tot een inbreuk op de openbare orde van de aangezochte lidstaat.

- 📌 HvJ EU over schadevergoeding die kennelijk zo disproportioneel is dat de persvrijheid in het gedrang is (Boek9)
- 📌 Real Madrid v Le Monde. The CJEU, in Grand Chamber, weighs in on anti-SLAPP measures. (GAVCLAW)

- ⓔ HvJ EU: Real Madrid Club de Fútbol ([IE-forum](#))
- ⓔ EU-Hof: kennelijke schending van persvrijheid rechtvaardigt weigering van tenuitvoerlegging vonnis ([ECER](#))
- ⓔ Fundamental Rights Come Off the Bench ([Verfassungsblog](#))
In Real Madrid vs Le Monde, the Court held that excessive defamation damages may breach the freedom of the press and trigger the public policy exception. This is a significant shift, prioritising fundamental rights protection over the traditional objective of seamless judicial cooperation across the EU.

HvJ – ARREST – C-494/23 (Mahá) – 4 oktober 2024 – Tsjechië – ECLI:EU:C:2024:848 – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) nr. 1215/2012 – Begrip „burgerlijke en handelszaken” - Procedure over vervanging van toestemming van verwerende partij voor vrijgave van een door de strafrechtelijke vervolgingsautoriteit in beslag genomen voorwerp – Begrip „derde”

Twee Tsjechische onderdanen hebben in Duitsland een voertuig gekocht voor een bedrag van 13 000 EUR. Het voertuig is door de Tsjechische politie in beslag genomen omdat het bij een in Frankrijk gepleegde diefstal zou zijn betrokken geweest. Twee Franse onderdanen hebben hun aanspraak op de auto in een eerdere procedure doen gelden. De auto is daarom in gerechtelijke bewaring gegeven in Tsjechië. De Tsjechische onderdanen hebben bij die rechter een verzoek om vrijgave van het in gerechtelijke bewaring gegeven voorwerp ingediend. Aangezien het Tsjechisch recht in een dergelijk geval de toestemming van alle betrokkenen vereist, hebben zij, met het oog op deze vrijgave, ook een verzoek ingediend waarbij zij deze rechter verzochten om een beslissing vast te stellen ter vervanging van de toestemming van de Franse onderdanen. Dit verzoek is betekend aan deze Franse onderdanen die binnen de gestelde termijn geen opmerkingen hebben gemaakt.

De Tsjechische rechter heeft zichzelf internationaal onbevoegd verklaard om kennis te nemen van het verzoek om vervanging van de toestemming en in wezen geoordeeld dat een dergelijke bevoegdheid alleen op grond van artikel 26, lid 1, van verordening nr. 1215/2012 kan worden vastgesteld, maar dat de Franse onderdanen, als verweerders, niet voor hem waren verschenen.

De Tsjechische onderdanen hebben cassatieberoep ingesteld, waarbij zij betogen dat de procedure over de vervanging van de toestemming een bijzondere procedure is die niet uit een materiële rechtsverhouding tussen partijen voortvloeit, zodat de bepalingen van verordening nr. 1215/2012 niet van toepassing zijn.

Hof: Artikel 1, lid 1, van verordening (EU) nr. 1215/2012 moet aldus worden uitgelegd dat onder het begrip „burgerlijke en handelszaken” in de zin van die bepaling, geen vordering valt die ertoe strekt de toestemming van de verwerende partij in het kader van een verzoek om vrijgave van een in gerechtelijke bewaring gegeven voorwerp te vervangen, wanneer die vordering een incidentele procedure is ten opzichte van de procedure over de gerechtelijke bewaring van het voorwerp dat door de strafrechtelijke vervolgingsautoriteit in beslag is genomen.

- ⓔ The CJEU in Mahá. I could be wrong but imo further obfuscation of Brussels Ia's 'knock-out' point: classifying a claim as 'civil and commercial'. ([GAVCLAW](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-574/24 \(Flutter Entertainment\)](#), verwijzing uit **Oostenrijk** over kansspelen, recht dat van toepassing is op niet-contractuele verbintenissen (**Rome II**) en **Brussel I bis** - [ECER](#)

NOOT – bij HvJ 4 juli 2024, C-425/22 (MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt)

CJEU Judgment in MOL v Mercedes-Benz: no to insider reverse veil piercing. Locus damni in competition law follow-on claims does not as such include the registered office of a parent company bringing a follow-on claim. (GAVCLAW)

Kansspelen

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-574/24 (Flutter Entertainment), verwijzing uit **Oostenrijk** over kansspelen, recht dat van toepassing is op niet-contractuele verbintenissen (**Rome II**) en **Brussel I bis**

Landbouw en visserij

HvJ – ARREST – C-793/22 (Biohemp Concept) – 4 oktober 2024 – Roemenië – ECLI:EU:C:2024:837 – conclusie – arrest

Verordening (EU) nr. 1305/2013 – Verordening (EU) nr. 1307/2013 – Verordening (EU) nr. 1308/2013 – Gemeenschappelijk Landbouwbeleid – Teelt van hennep (*Cannabis sativa*) – Weigering van een vergunning voor de teelt van hennep in hydrocultuursystemen in gesloten ruimten – Volksgezondheid

Het gemeenschappelijk landbouwbeleid staat de teelt van hennep toe, met beperkingen die ervoor moeten zorgen dat alleen rassen worden aangeplant die door hun lage gehalte aan psychoactieve cannabinoïden niet geschikt zijn voor de verwerking tot cannabis en soortgelijke verdovende middelen. De vraag gaat o.a. over de verenigbaarheid met het Unierecht van een door de Roemeense autoriteiten vastgestelde maatregel die de teelt van hennep in hydrocultuursystemen in afgesloten ruimten verbiedt.

*Hof: Het Unierecht met betrekking tot het gemeenschappelijk landbouwbeleid moet aldus worden uitgelegd dat het zich er niet tegen verzet dat een lidstaat de teelt van hennep (*Cannabis sativa*) in hydrocultuursystemen in gesloten ruimten verbiedt, mits dat verbod geschikt is om het doel van bescherming van de volksgezondheid te bereiken en, rekening houdende met de doelstellingen van het gemeenschappelijk landbouwbeleid en het goed functioneren van de gemeenschappelijke ordening van de markten, niet verder gaat dan noodzakelijk is ter bereiking van het doel van bescherming van de volksgezondheid.*

HvJ – ARREST – C-228/23 (AFAİA) – 4 oktober 2024 – Frankrijk – ECLI:EU:C:2024:829 – conclusie – arrest

Verordening (EU) 2018/848 – Uitvoeringsverordening (EU) 2021/1165 – Biologische productie en etikettering van biologische producten – Begrippen ‘industriële veehouderij’ en ‘niet-grondgebonden veehouderij’ – Vertrouwen van de consument – Dierenwelzijn – Inachtneming van het milieu en het klimaat

Verordening 2018/848 en uitvoeringsverordening 2021/1165 staan bij wijze van uitzondering en onder bepaalde voorwaarden toe dat in de biologische landbouw niet-biologische mest wordt gebruikt die afkomstig is uit de conventionele veehouderij. De belangrijkste beperking uit hoofde van deze verordeningen is dat er geen mest mag worden gebruikt die afkomstig is van de industriële veehouderij. In het kader van deze prejudiciële verwijzing moet worden onderzocht wat het begrip „industriële veehouderij” precies inhoudt.

INAO is een overheidsinstantie die verantwoordelijk is voor de uitvoering van het beleid van die lidstaat inzake officiële keurmerken voor de kwaliteit en de oorsprong van landbouwproducten en levensmiddelen. In januari 2020 wijzigde INAO haar leeswijzer over het gebruik van dierlijke mest in de biologische landbouw. AFAIA, een beroepsorganisatie voor producenten van organische meststoffen heeft verzocht om een deel van de leeswijzer te schrappen dat een uitleg bevat over het begrip industriële veehouderij. Dat verzoek is afgewezen. Daarna is AFAIA naar de rechter gegaan.

Moet het begrip "industriële veehouderij" in uitvoeringsverordening 2021/1165 worden gelijkgesteld aan "niet-grondgebonden veehouderij", en zo niet, welke criteria bepalen of een veehouderij als "industrieel" wordt beschouwd?

Hof: De derde alinea van bijlage II bij uitvoeringsverordening (EU) 2021/1165 moet aldus worden uitgelegd dat het in de Franse taalversie opgenomen begrip „niet afkomstig mag zijn van niet-grondgebonden veehouderij”, met betrekking tot preparaten op basis van micro-organismen om de algemene bodemgesteldheid of de beschikbaarheid van nutriënten in de bodem of in de gewassen te verbeteren, niet alleen geldt voor preparaten die afkomstig zijn van „niet-grondgebonden” veehouderijen, met dien verstande dat het bij de meststoffen, bodemverbeteraars en nutriënten waarvan die bijlage het gebruik in de biologische landbouw verbiedt, volgens deze bepaling gaat om de meststoffen, bodemverbeteraars en nutriënten die afkomstig zijn van de industriële veehouderij en niet alleen van de niet-grondgebonden veehouderij.

De derde alinea van bijlage II bij uitvoeringsverordening 2021/1165 verzet zich niet tegen een nationale regeling op grond waarvan het verbod op het gebruik van meststoffen en bodemverbeteraars van dierlijke oorsprong „afkomstig van industriële veehouderijen” op biologische grond ook van toepassing is op dierlijke mest van veehouderijen die gebruikmaken van een systeem dat volledig bestaat uit latten- of roosterconstructies en die de in bijlage I bij richtlijn 2011/92/EU van het Europees Parlement en de Raad van 13 december 2011 betreffende de milieueffectbeoordeling van bepaalde openbare en particuliere projecten, zoals gewijzigd bij richtlijn 2014/52/EU, vastgestelde drempels overschrijden en op dierlijke mest van veehouderijen die gebruikmaken van kooien en die dezelfde drempelwaarden overschrijden. Voor deze kwalificatie moet evenwel worden uitgegaan van een reeks aanwijzingen die op zijn minst betrekking hebben op de bescherming van het dierenwelzijn, de eerbiediging van de biodiversiteit en de bescherming van het milieu en het klimaat.

HvJ – ARREST – C-240/23 (Herbaria Kräuterparadies II) – 4 oktober 2024 – Grote Kamer – Duitsland – ECLI:EU:C:2024:852 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#) (Engelse taalversie)

Verordening (EU) 2018/848 – Artikel 20 Handvest EU – Etikettering biologische landbouwproducten – Logo voor biologische productie van de EU – Invoer van producten uit een derde land om ze in de Europese Unie als biologische producten in de handel te brengen – Gelijkheidsbeginsel

Herbaria Kräuterparadies betwist de beslissing van de deelstaat Beieren in Duitsland waarbij haar is verboden de biologische productiemethode te vermelden op de etikettering van een mengsel van vruchtensap en kruidenextracten, dat naast biologische producten niet-plantaardige vitaminen en ijzergluconaat bevat die niet uit de biologische productie afkomstig zijn.

Herbaria beroept zich op ongelijke behandeling van haar product ten opzichte van een soortgelijk Amerikaans product waaraan niet-biologische, niet-plantaardige vitaminen en ijzergluconaat zijn toegevoegd, maar waarvan is erkend dat het afkomstig is uit de biologische productie in de Verenigde Staten en dat uit dien hoofde op het grondgebied van de Unie in de handel mag worden gebracht met het EU-logo voor biologische productie, omdat de Verenigde Staten worden erkend als derde land met gelijkwaardige productie- en controlevoorschriften.

Dit verzoek verleent het Hof de gelegenheid nader te bepalen welk gebruik van het EU-logo voor biologische productie moet worden gemaakt in geval van invoer van biologische landbouwproducten.

Hof (Grote Kamer): Artikel 30, lid 2, en artikel 33, lid 1, van verordening (EU) 2018/848 moet aldus worden uitgelegd dat noch het logo voor biologische productie van de Europese Unie, noch in beginsel termen die verwijzen naar biologische productie, mogen worden gebruikt voor een verwerkt levensmiddel dat uit een derde land is ingevoerd onder de voorwaarden van artikel 45, lid 1, onder b), iii), en artikel 48, lid 1, van die verordening om het in de Europese Unie als biologisch product in de handel te brengen, wanneer dit levensmiddel, omdat het mineralen en vitaminen van niet-plantaardige oorsprong bevat, niet voldoet aan de voorschriften van artikel 16, lid 1, van die verordening, gelezen in samenhang met punt 2. 2.2, onder f), van deel IV van bijlage II bij die verordening.

Het logo voor biologische productie van dat derde land mag in de Europese Unie echter wel worden gebruikt voor een dergelijk levensmiddel, ook al bevat dat logo termen die verwijzen naar biologische productie in de zin van artikel 30, lid 1, van die verordening en bijlage IV daarbij.

- Etikettering van biologische producten: op een uit een derde land ingevoerd levensmiddel mag het EU-logo voor biologische productie alleen worden aangebracht indien dat levensmiddel voldoet aan alle vereisten van het Unierecht ([persbericht](#))

HvJ – ARREST – C-579/23 P (Consortium des Charcutiers Corses) – 4 oktober 2024 – ECLI:EU:C:2024:832 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Verordening (EU) nr. 1151/2012 – Verdeling bevoegdheden tussen nationale autoriteiten en Europese Commissie – Voorwaarden voor het registreren van een naam

Samenvatting onder: [Bescherming van oorsprongsbenamingen en geografische aanduidingen](#)

HvJ – ARREST – C-239/23 (Karl und Georg Anwander Güterverwaltung) – 17 oktober 2024 – Duitsland – ECLI:EU:C:2024:888 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Verordening (EU) nr. 1305/2013 – Betalingen voor gebieden met natuurlijke beperkingen of andere specifieke beperkingen – Berggebieden – Compenserende vergoeding – Bepalingen op grond waarvan de zetel van het landbouwbedrijf een voorwaarde is voor de toekenning van de compenserende vergoeding

Verzoekster in het hoofdgeding exploiteert een melkveebedrijf dat deels in de deelstaat Baden Württemberg en deels in de deelstaat Beieren is gelegen. Haar bedrijfszetel is in Baden Württemberg gelegen. Zij exploiteert landbouwarealen van ongeveer 100 à 111 hectare in Baden Württemberg en ongeveer 27 hectare in Beieren.

De prejudiciële vragen gaan over de uitleg van de artikelen 31 en 32 van verordening (EU) nr. 1305/2013, waaronder de vraag over de verenigbaarheid van nationale administratieve bepalingen die de betaling van compenserende vergoedingen uitsluiten voor steungebieden die gelegen zijn in een

andere regio van dezelfde lidstaat dan die waar de zetel van het landbouwbedrijf zich bevindt met deze bepalingen.

Hof: Artikel 2, lid 1, tweede alinea, onder b), artikel 31, lid 1, eerste alinea, en lid 2, en artikel 32, lid 1, onder a), lid 2, eerste alinea, en lid 3, tweede en derde alinea, van verordening (EU) nr. 1305/2013 moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen een regeling of administratieve praktijk van een lidstaat en/of van een regio van een lidstaat die de toekenning van een compenserende vergoeding aan landbouwers in berggebieden en andere gebieden met natuurlijke of andere specifieke beperkingen uitsluiten op grond dat de voor deze vergoeding in aanmerking komende gebieden zijn gelegen buiten het grondgebied van de regio van de lidstaat waarvan het plattelandsontwikkelingsprogramma in deze vergoeding voorziet. Diezelfde bepalingen staan er daarentegen aan in de weg dat de plaats van de bedrijfszetel van de landbouwer die het betrokken gebied exploiteert, wordt gehanteerd als criterium voor de toekenning van die vergoeding.

Artikel 31, lid 1, eerste alinea, en lid 2, van verordening nr. 1305/2013 moet aldus moet worden uitgelegd dat uit deze bepalingen rechtstreeks een Unierechtelijke aanspraak op betaling van een compenserende vergoeding aan de landbouwers in berggebieden en andere gebieden met natuurlijke of andere specifieke beperkingen voortvloeit, wanneer een lidstaat of een regio van een lidstaat in zijn of haar programma voor plattelandsontwikkeling voorziet in de toekenning van dergelijke vergoedingen voor dat soort gebieden.

Artikel 2, lid 1, tweede alinea, onder b), en artikel 31, lid 1, van verordening nr. 1305/2013 moeten aldus worden uitgelegd dat het recht op betaling van een compenserende vergoeding aan de landbouwers in berggebieden en andere gebieden met natuurlijke of andere specifieke beperkingen geldend kan worden gemaakt jegens de lidstaat of regio van de betrokken lidstaat, wanneer deze staat of deze regio – laatstgenoemde onafhankelijk van die lidstaat – heeft besloten compenserende vergoedingen toe te kennen voor de voor deze vergoedingen in aanmerking komende gebieden op zijn of haar grondgebied.

LHBTI-rechten

HvJ – ARREST – C-4/23 (Mirin) – 4 oktober 2024 – Grote Kamer – Roemenië – ECLI:EU:C:2024:845 – conclusie – arrest

Artikelen 20 en 21 Handvest EU – Unieburgerschap – Wijziging voornaam en genderidentiteit in andere lidstaat – Verplichting voor lidstaat van herkomst om voornaams- en genderidentiteitswijziging te erkennen en in te schrijven – Nationale regeling die geen erkenning en inschrijving toestaat – Gevolgen terugtrekking VK uit de Europese Unie

Samenvatting onder: privacy en persoonsgegevens

NOOT – bij EHRM 11 juli 2024, W.W. t. Polen

Trans People in Prison and the Law: Lessons from W.W. v. Poland (Strasbourg observers)

OVERIG

- Europese Commissie publiceert verslag over de uitvoering van de EU-strategie voor gelijkheid van lhbtq-personen (ECER)

EHRM factsheets en guides

- Homosexuality: criminal aspects
- Sexual orientation issues

Luchtvaart

HvJ – ARREST – C-314/23 (Air Nostrum) – 4 oktober 2024 – Spanje – ECLI:EU:C:2024:842 – conclusie – arrest

Richtlijn 2006/54/EG – Gelijke behandeling van mannen en vrouwen in arbeid en beroep – Begrip vergoeding – Verbod van indirecte discriminatie op grond van geslacht – Collectieve arbeidsovereenkomsten – Verschillende bedragen van de dagvergoedingen

Samenvatting onder: discriminatie en gelijke behandeling

HvJ – ARREST – Gevoegde zaken C-650/23 (Hembesler) en 705/23 (Condor Flugdienst) – 17 oktober 2024 – Oostenrijk en Duitsland – ECLI:E U:C:2024:903 – geen conclusie – arrest

Verordening (EG) nr. 261/2004 – Luchtvaartclaim – Instapweigering – Pakketreis – Foutieve informatie – Touroperator die passagiers naar een andere vlucht overbrengt – Vlucht die door de uitvoerende luchtvaartmaatschappij wordt uitgevoerd zoals oorspronkelijk gepland – Mogelijkheid om een vergoeding te vorderen bij de touroperator

In beide zaken hadden reizigers een pakketreis geboekt. In zaak C-650/23 heeft de reiziger van de touroperator een mededeling ontvangen dat het tijdstip en de bestemming van de retourvlucht waren gewijzigd. De reiziger heeft zich ook niet gemeld bij de incheckbalie oorspronkelijk geplande retourvlucht en heeft een compensatie gevorderd van de luchtvaartmaatschappij. In zaak C-750/23 heeft de touroperator de twee passagiers ervan in kennis gesteld dat hun heenvlucht was geannuleerd en dat hun boeking was gewijzigd. Op basis van deze kennisgeving hebben die passagiers zich twee dagen later dan de oorspronkelijk geplande vertrektijd op de luchthaven gemeld. De oorspronkelijke vlucht had wel plaatsgevonden. De reizigers hebben hun vordering op de vliegtuigmaatschappij overgedragen aan een rechtsbijstandsmaatschappij die compensatie vordert.

Hof: Artikel 4, lid 3, van verordening (EG) nr. 261/2004, gelezen in samenhang met artikel 2, onder j), van verordening nr. 261/2004, moet aldus worden uitgelegd dat een vliegtuigpassagier die in het kader van een pakketreis een bevestigde boeking voor een vlucht had, van de luchtvaartmaatschappij die de vlucht uitvoert de in artikel 7, lid 1, van deze verordening bedoelde compensatie kan vorderen indien de touroperator deze passagier, zonder de luchtvaartmaatschappij daar vooraf over te informeren, heeft meegedeeld dat de oorspronkelijk geplande vlucht niet zou plaatsvinden, ook al is deze volgens plan uitgevoerd.

HvJ – CONCLUSIE – Gevoegde zaken C-244/23 P tot en met C-246/23 P – 4 oktober 2024 – A-G Szpunar – ECLI:EU:C:2024:867 – conclusie

Artikel 107 VWEU – Staatssteun – Luchtvaartsector – Luchthaven Timișoara – Maatregelen ten gunste van Wizz Air en luchtvaartmaatschappijen die van die luchthaven gebruikmaken – Criterium van de particuliere marktdeelnemer

Samenvatting onder: Staatssteun

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-616/24 (All Nippon Airways), verwijzing uit **Duitsland** over **luchtvaartclaim** en de **wijze van terugbetaling van compensatie** voor luchtreizigers in de zin van **verordening 261/2004**, bij een passagier die een vlucht deels met **'frequent flyer miles'** heeft betaald.

WIKI

- Wiki luchtvaartclaims

Mededinging en oneerlijke handelspraktijken

HvJ – ARREST – C-581/22 P (thyssenkrupp/Commissie) – 4 oktober 2024 – persbericht – geen conclusie – arrest

Verordening (EG) nr. 139/2004 – Concentratie van ondernemingen – Besluit waarbij de concentratie onverenigbaar wordt verklaard met de interne markt en met de werking van de EER-Overeenkomst – Afbakening van de relevante markten – Begrippen 'belangrijke concurrentiefactor' en 'naaste concurrenten' – Mate waarin de partijen bij de concentratie naaste concurrenten zijn – Herfindahl-Hirschmann-index – Verzoeken om inlichtingen – Onjuiste opvatting

Thyssenkrupp en Tata Steel hebben overeenkomstig artikel 4, lid 1, van verordening nr. 139/2004 bij de Commissie een voorgenomen concentratie aangemeld, waarbij zij de gezamenlijke zeggenschap over een nieuw opgerichte gemeenschappelijke onderneming (hierna: „JV”) zouden verwerven in de zin van artikel 3, lid 1, onder b), en lid 4, van die verordening.

Op 11 juni 2019 heeft de Commissie krachtens artikel 8, lid 3, van verordening nr. 139/2004 het litigieuze besluit vastgesteld, waarbij zij heeft verklaard dat de voorgenomen concentratie onverenigbaar was met de interne markt en de EER. Thyssenkrupp heeft beroep tot nietigverklaring van het litigieuze besluit ingesteld. Het Gerecht heeft het beroep verworpen. Het Hof wijst de hogere voorziening af.

- 📌 Competition: the Court upholds the decision of the European Commission prohibiting the proposed merger between thyssenkrupp and Tata Steel (persbericht)

HvJ – ARREST – C-650/22 (FIFA) – 4 oktober 2024 – België – ECLI:EU:C:2024:824 – [conclusie](#) – [arrest](#) (Engelse taalversie)

Artikel 101 VWEU – Artikel 45 VWEU (vrij verkeer van werknemers) – Mededinging – Transfer van profvoetballers – Door FIFA vastgestelde regels – Voortijdige beëindiging van arbeidsovereenkomst door speler – Aan speler opgelegde vergoeding – Hoofdelijke aansprakelijkheid nieuwe club

Samenvatting onder: [arbeid](#)

HvJ – ARREST – gevoegde zaken C-29/23 P, C-30/23 P, C-31/23 P (Ferriera Valsabbia en Valsabbia Investimenti/Commissie en Ferriere Nord SpA) – 4 oktober 2024 – ECLI:EU:C:2024:851 (e.a.) – [persbericht](#) – geen conclusie – [arrest C-31/23 P](#)

Verordening (EG) nr. 1/2003 – Kartel op markt van betonstaal – Besluit Europese Commissie – Inbreuk op artikel 65 KS na aflopen van het EGKS-Verdrag – Nieuwe hoorzitting in aanwezigheid van de mededingingsautoriteiten van de lidstaten – Rechten van de verdediging – Beginsel van behoorlijk bestuur – Vereiste van onpartijdigheid – Redelijke termijn – Motiveringsplicht – Evenredigheid – Beginsel ne bis in idem – Exceptie van onwettigheid – Verzwarende omstandigheden – Recidive – Verzachtende omstandigheden – Gelijke behandeling

Het Hof bevestigt de boetes die de Commissie heeft opgelegd, met uitzondering van de boete die is opgelegd aan Ferriere Nord SpA.

- 📌 Competition: the Court of Justice rules on the cartel on the Italian market for concrete reinforcing bars ([persbericht](#))

HvJ – ARREST – C-240/22 P Commissie / Intel Corporation (US) – 24 oktober 2024 – ECLI:EU:C:2024:915 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Artikel 102 VWEU – Misbruik machtspositie

In 2009 legde de Europese Commissie Intel een boete van 1,06 miljard op wegens misbruik van een dominante machtspositie op de markt van computer chips en processing units, zie persmededeling van de Commissie. Intel vocht de boete aan, de zaak is al beoordeeld door het Gerecht in 2014 (het wees toen het beroep van Intel af), maar het Hof oordeelde in 2017 dat het Gerecht opnieuw naar de zaak moest kijken. Daarop oordeelde het Gerecht in 2022 dat de boete voor Intel diende te worden vernietigd. Het Hof doet thans uitspraak op de hogere voorziening die de Commissie heeft ingesteld.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

- 📌 The Court of Justice upholds the annulment by the General Court of the Commission's decision finding an abuse of a dominant position on the part of Intel and imposing a fine of €1.06 billion on Intel ([persbericht](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-2/23 (FL und KM Baugesellschaft) – 24 oktober 2024 – A-G Szpunar – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2024:924 – conclusie

Artikel 101 VWEU – Richtlijn 2014/104/EU – Richtlijn (EU) 2019/1 – Toegang tot dossier van mededingingsautoriteit – Beperkingen op gebruik van bewijsmateriaal en informatie in dat dossier in het kader van een strafprocedure – Clementieverklaringen en verklaringen met oog op schikking – Onderlinge bijstand tussen nationale autoriteiten

In het verleden bevatte het mededingingsrecht van de Unie geen gemeenschappelijke regels inzake clementie of inzake het recht op toegang tot documenten betreffende een clementieprocedure. Richtlijn 2014/104/EU en vervolgens richtlijn (EU) 2019/1 hebben deze situatie gewijzigd. De Uniewetgever heeft ervoor gekozen om de door het Hof in zijn rechtspraak ingeslagen weg niet volledig te volgen. De bepalingen van deze richtlijnen over het verlenen van toegang tot clementieverklaringen en verklaringen met het oog op een schikking (hierna: „documenten op de zwarte lijst”) zijn restrictiever dan hetgeen is bepaald in de rechtspraak van het Hof. De prejudiciële vragen gaan over de reikwijdte van de bescherming die het Unierecht in het kader van strafprocedures aan dergelijke documenten verleent.

A-G geeft het Hof in overweging: Het mededingingsrecht van de Unie, en in het bijzonder richtlijn 2014/104/EU richtlijn (EU) 2019/1, regelt niet de vraag of clementieverklaringen en verklaringen met het oog op een schikking door een strafrechtelijke autoriteit in een strafprocedure aan het dossier mogen worden toegevoegd en als basis voor verder onderzoek mogen dienen.

Artikel 101 VWEU staat niet eraan in de weg dat deze documenten door een strafrechtelijke autoriteit in een strafprocedure aan het dossier worden toegevoegd en als basis voor verder onderzoek dienen, mits de in deze richtlijnen gestelde vereisten inzake de bescherming van die documenten ten aanzien van justitiabelen in acht worden genomen.

Artikel 31, lid 3, van richtlijn 2019/1 verzet zich tegen een nationale regeling op grond waarvan de civiele partijen in een strafprocedure die geen betrekking heeft op een schending van het mededingingsrecht, toegang kunnen krijgen tot die documenten, die door een strafrechtelijke autoriteit aan het strafdossier zijn toegevoegd.

Artikel 31, lid 3, van richtlijn 2019/1 verzet zich niet tegen een nationale regeling op grond waarvan andere verdachten dan de auteurs van clementieverklaringen en verklaringen met het oog op een schikking, in die strafprocedure toegang kunnen krijgen tot die documenten, die door een strafrechtelijke autoriteit aan het strafdossier zijn toegevoegd.

De bescherming die richtlijn 2019/1 biedt aan clementieverklaringen en verklaringen met het oog op een schikking strekt zich niet uit tot andere documenten die specifiek ten behoeve van een procedure van een mededingingsautoriteit zijn opgesteld en vrijwillig of op verzoek van die autoriteit zijn overgelegd.”

GERECHT – T-181/22 (Pharol) – ARREST – 2 oktober 2024 – ECLI:EU:T:2024:668 – arrest

Artikel 101 VWEU – Mededinging – Portugese en Spaanse telecommunicatiemarkten – Niet-concurrentiebeding voor de Iberische markt dat is opgenomen in de overeenkomst waarbij Telefónica de deelneming van Portugal Telecom in de Braziliaanse mobiele aanbieder Vivo heeft verworven – Gedeeltelijke nietigverklaring van het oorspronkelijke besluit – Besluit tot wijziging van het bedrag van de geldboete – Bepaling van waarde van verkopen

Verzoekster, Pharol, vordert gedeeltelijke nietigverklaring van besluit C(2022) 324 final van de Commissie van 25 januari 2022 tot wijziging van besluit C(2013) 306 final van 23 januari 2013 in een procedure op grond van artikel 101 VWEU (zaak AT.39839 – Telefónica/Portugal Telecom) en, subsidiair, de verlaging van het bedrag van de geldboete die haar in het bestreden besluit is opgelegd.

Aan het onderhavige geding ligt een beding ten grondslag waarbij Telefónica de uitsluitende zeggenschap zou verkrijgen over de Braziliaanse mobiele aanbieder Vivo Part.

Gerecht: Het beroep wordt verworpen.

GERECHT – ARREST – T-587/22 (Crown Holdings e.a./Commissie) – 2 oktober 2024 – ECLI:EU:T:2024:661 – arrest

Markt voor metalen verpakkingen – Besluit waarbij een inbreuk op artikel 101 VWEU wordt vastgesteld – Samenwerking tussen de Commissie en de nationale mededingingsautoriteiten – Reconventionele vordering tot herbeoordeling van het bedrag van de geldboete ingevolge een schikkingsprocedure ”

Verzoeksters, Crown Holdings e.a., vorderen de nietigverklaring van besluit C(2022) 4761 final van de Commissie van 12 juli 2022 inzake een procedure op grond van artikel 101 VWEU (zaak AT.40522 – Metalen verpakkingen) voor zover dit op hen van toepassing is. De Europese Commissie vordert in reconventie verhoging van het bedrag van de aan verzoeksters opgelegde geldboete.

Gerecht: Het beroep wordt verworpen. De reconventionele vordering van de Europese Commissie wordt afgewezen.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-588/24 (Imballaggi Piemontesi), verwijzing uit Italië over onderzoek door mededingingsautoriteit, dwingende termijnen en artikelen 41 en 47 Handvest EU

RECHTSPRAAK NL – Rechtbank Amsterdam – 24 oktober 2024 – ECLI:NL:RBAMS:2024:6476

Artikel 102 VWEU – Economische eenheid – Hoofdelijke aansprakelijkheid voor misbruik machtspositie

De vraag is of Heineken en AB (een Griekse (achter)kleindochter van Heineken) zijn aan te merken als een onderneming (undertaking) in de zin van artikel 102 VWEU. In het kader van de bevoegdheid van deze rechtbank zijn door de Hoge Raad prejudiciële vragen gesteld aan het HvJEU (C-393/23 Athenian Brewery et Heineken). De rechtbank oordeelt dat op die uitspraak niet hoeft te worden gewacht. De rechtbank komt op grond van een hele serie uitspraken van het HvJEU en de feitelijke gang van zaken tot het oordeel dat Heineken en AB inderdaad deel uitmaken van dezelfde economische eenheid en dus van dezelfde onderneming in de zin van het mededingingsrecht. Heineken is hoofdelijk aansprakelijk voor het misbruik van machtspositie dat ten aanzien van AB reeds door de Griekse mededingingsautoriteit is vastgesteld.

Mensenhandel

EHRM – ARREST – T.V. t. Spanje – 10 oktober 2024 – 22512/21 – ECLI:CE:ECHR:2024:1010JUD002251221 – persbericht – arrest

Artikel 4 EVRM – Positieve verplichting – Onderzoek naar mensenhandel en gedwongen prostitutie

Samenvatting onder: Mensenhandel

EHRM – ARREST – B.B. t. Slowakije – 24 oktober 2024 – 48587/21 – ECLI:CE:ECHR:2024:1024JUD004858721 – persbericht – arrest

Schending artikel 4 EVRM – Onvoldoende onderzoek naar mensenhandel terwijl de feiten dat wel rechtvaardigen

De klacht van klagster – een Slowaakse – heeft betrekking op de reactie van de Slowaakse autoriteiten op haar aanklacht dat zij in 2010 naar het Verenigd Koninkrijk is verhandeld, waar zij ten minste één jaar als prostituee heeft moeten werken. In deze procedure is uiteindelijk één persoon veroordeeld voor souteneurschap.

Het hof overweegt met name dat de Slowaakse autoriteiten hun inspanningen om de feiten vast te stellen hadden beperkt tot de feiten die relevant waren voor de beoordeling van de handelingen van de dader als souteneurschap. In dit geval waren er in beginsel voldoende aanwijzingen voor een redelijke beschuldiging van mensenhandel waar de autoriteiten onderzoek naar hadden moeten doen. Nu dit niet is gebeurd is sprake van schending van artikel 4 EVRM.

LITERATUUR

J. Jurriëns e.a. , Mededinging - Het CK Telecoms-arrest: Gerecht blijkt 'verkeerd verbonden', in: NtEr 2024/3.4

Milieu, natuur, duurzame energie

HvJ – ARREST – C-727/22 (Friends of the Irish Environment) – 4 oktober 2024 – Ierland – ECLI:EU:C:2024:825 – conclusie – arrest (Engelse taalversie)

Richtlijn 2001/42/EG (SMB-richtlijn) – Strategische milieubeoordeling – Project Ireland 2040 – National Planning Framework (nationaal planningskader) – National Development Plan (nationaal ontwikkelingsplan) – Financiële of begrotingsplannen en -programma's – Beoordeling van redelijke alternatieven – Milieueffecten van de onderzochte alternatieven

Het Hof van Justitie verduidelijkt, naar aanleiding van een verzoek van de Ierse Hoge Raad, het begrip 'plannen en programma's' die een milieubeoordeling moeten ondergaan volgens Richtlijn 2001/42. In het kader van Project Ireland 2040 nam de Ierse regering op 16 februari 2018 het National Planning Framework (NPF) en het National Development Plan (NDP) aan. De milieuorganisatie Friends of the

Irish Environment betwistte deze beslissing vanwege het niet voldoen aan de vereisten van Richtlijn 2001/42, waarbij de organisatie uiteindelijk in hoger beroep naar de Ierse Hoge Raad ging.

Het Hof van Justitie oordeelt dat, om als plan of programma te worden beschouwd, een plan moet voldoen aan twee voorwaarden: het moet door een nationale, regionale of lokale autoriteit zijn opgesteld of goedgekeurd, en het moet zijn vastgelegd in wetgeving of regelgeving. Het Hof oordeelde dat het NPF en NDP niet aan deze tweede voorwaarde voldeden, aangezien ze enkel waren goedgekeurd door een besluit van de regering op basis van een grondwettelijke bepaling die geen specifiek wettelijk kader biedt voor de opstelling of goedkeuring van dergelijke plannen. Hierdoor vallen het NPF en NDP niet onder de definitie van 'plan' of 'programma' binnen de richtlijn en hoeven ze niet te voldoen aan de vereisten voor milieubeoordeling.

HvJ – ARREST – gevoegde zaken C-541/20 t/m C-555/20 (Litouwen e.a./ Europees Parlement en Raad) – 4 oktober 2024 – **Grote Kamer – ECLI:EU:C:2024:818 – conclusie – arrest (Engelse taalversie)**

Verordening (EU) 2020/1054 – Verordening (EU) 2020/1055 – Richtlijn (EU) 2020/1057 – Artikelen 11, 91 en 94 VWEU – Artikel 37 Handvest EU – Mobility pack – Rijtijden – Rusttijden – Cabotagevervoer – Termijn voor de installatie van slimme tachografen van de tweede generatie (V2) – Voorwaarden voor de uitoefening van het beroep van wegvervoerondernemer – Vestigingseis – Vereiste inzake de terugkeer van voertuigen naar de exploitatievestiging in de lidstaat van vestiging – Detachering bestuurders in wegvervoersector – Evenredigheidsbeginsel – Effectbeoordeling – Non-discriminatiebeginsel – Milieubescherming – Rechtszekerheidsbeginsel – Inaanmerkingneming economische toestand van vervoerondernemers

Samenvatting onder: Vervoer

HvJ – ARREST – C-461/23 (Umweltforum Osnabrücker Land) – 17 oktober 2024 – Duitsland – ECLI:EU:C:2024:902 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2001/42/EG – Richtlijn 92/43/EEG – Beoordeling gevolgen voor milieu van bepaalde plannen en programma's – Handelingen waarvoor een beoordeling vereist is – Handeling waarbij speciale beschermingszone wordt aangewezen – Opsomming menselijke activiteiten die, behoudens uitzonderingen, in dat gebied verboden zijn – Begrip "plannen en programma's"

Op 30 september 2019 heeft het district Osnabrück het bestreden besluit vastgesteld, waarbij het beschermde landschap „Beken in Artland” is aangewezen als essentieel onderdeel van het gelijknamige Natura 2000-gebied. Tijdens de procedure tot vaststelling van dat besluit had het district gezorgd voor inspraak van het publiek, waaronder verzoekster in het hoofdgeding, door het publiek inzage te geven in het ontwerpbesluit met de verschillende bijbehorende kaarten en in een toelichting. Het district Osnabrück had vóór de vaststelling van het bestreden besluit echter geen milieubeoordeling op grond van richtlijn 2001/42 uitgevoerd en had vooraf ook niet onderzocht of een dergelijke beoordeling noodzakelijk was. Verzoekster in het hoofdgeding heeft beroep ingesteld tegen het besluit, waarbij zij schending van milieubepalingen en met name van bepalingen tot omzetting van het Unierecht aanvoert.

De vraag is of artikel 3, lid 2, onder b), van richtlijn 2001/42, gelezen in samenhang met artikel 6, lid 3, van richtlijn 92/43, aldus moet worden uitgelegd dat een handeling waarbij de betrokken lidstaat een gebied als speciale beschermingszone aanwijst op grond van richtlijn 92/43 en waarin de menselijke activiteiten worden opgesomd die in dat gebied verboden zijn tenzij er sprake is van de uitzonderingen

waarin die handeling eveneens voorziet, onder het begrip „plannen en programma’s” in de zin van richtlijn 2001/42 valt waarvoor een milieubeoordeling verplicht is.

Hof: Artikel 3, lid 2, onder b), van richtlijn 2001/42/EG, gelezen in samenhang met artikel 6, lid 3, van richtlijn 92/43/EEG moet aldus worden uitgelegd dat een handeling waarbij de betrokken lidstaat een gebied als speciale beschermingszone aanwijst op grond van richtlijn 92/43 en waarin de menselijke activiteiten worden opgesomd die in dat gebied verboden zijn tenzij er sprake is van de uitzonderingen waarin die handeling eveneens voorziet, niet onder het begrip „plannen en programma’s” in de zin van richtlijn 2001/42 valt waarvoor een milieubeoordeling verplicht is.

COMMISSIE

Inbreukenpakket september 2024: Nederland ontvangt twee aanmaningen van de Europese Commissie ([ECER](#))

De Europese Commissie verzoekt Nederland om de bepalingen van de herziene richtlijn hernieuwbare energie (RED III) met betrekking tot de vereenvoudiging en versnelling van vergunningsprocedures volledig om te zetten in nationale wetgeving. Nederland wordt ook verzocht om de EU-richtlijn duurzaamheidsrapportage door ondernemingen (CSRD) volledig om te zetten.

OVERIG

- UN biodiversity convention: EU reaffirms global pledge to protect a third of the planet by 2030 ([Raad](#))
- UN climate change conference: EU calls for efforts to keep the 1.5°C goal within reach ([Raad](#))
- Artikel: EU-wet Milieucriminaliteit vraagt om herijking van milieustrafrecht ([bijzonder strafrecht](#))
- Has the Pilot Been Grounded? The Decline of the EU Pilot in EU Environmental Law Enforcement ([European law blog](#))
- Climate justice for children ([FRA](#))
- Europese Rekenkamer publiceert verslag over klimaatadaptatie in de EU ([ECER](#))
- A Leap Forward for Biodiversity Litigation ([Verfassungsblog](#))

EHRM factsheets en guides

- [Environment](#)
- [Climate change](#)
- [Guide sur la jurisprudence de la Convention européenne des droits de l'homme - Environnement](#)

Oneerlijke handelspraktijken

HvJ – ARREST – [C-21/23 \(Lindenapotheke\)](#) – 4 oktober 2024 – **Grote Kamer** – Duitsland – [ECLI:EU:C:2024:846](#) – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#) (Engelse taalversie)

Verordening (EU) 2016/679 (AVG) – Online verkoop geneesmiddelen – Bijzondere categorieën persoonsgegevens – Begrippen „gegevens die de gezondheid betreffen” en „gegevens over gezondheid”

Samenvatting onder: [Privacy en persoonsgegevens](#)

Overlevering en uitlevering

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

[C-580/24 \(Tsachkov\)](#), verwijzing uit **Bulgarije** over een **EAB** uit Oostenrijk en de vraag of de nationale wet, waarbij is bepaald dat de gezochte persoon in **hechtenis** moet blijven in een penitentiaire inrichting tot aan zijn overlevering, ook als er geen vluchtgevaar is, in strijd is met kaderbesluit 2002/584.

LITERATUUR

B.A. Schenk, Europees strafrecht - Het voorkómen van straffeloosheid in de rechtspraak van het Hof van Justitie over overlevering en uitlevering, in: [NtEr 2024/3.3](#)

EHRM factsheets

- [Extradition and life imprisonment](#)

Prejudiciële procedure HvJ

HvJ – ARREST – [C-144/23 \(KUBERA\)](#) – 15 oktober 2024 – **Grote Kamer** – Slovenië – [ECLI:EU:C:2024:881](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Artikel 267, derde alinea, VWEU – Artikel 47 Handvest EU – Uitzonderingen op prejudiciële verwijzingsverplichting – Cilfit-rechtspraak – Filtermechanisme – Hoogste rechterlijke instantie van een lidstaat – Toestemming voor instellen van beroep tot herziening – Beslissing waarbij een verzoek om toestemming voor het instellen van beroep wordt geweigerd – Recht op eerlijk proces – Toegang tot de rechter

Uit een onderzoeksnota van de directie Onderzoek en Documentatie van het HvJ van april 2013 blijkt dat er sinds enige decennia in de lidstaten een zekere tendens bestaat om *filtermechanismen* in te voeren voor beroepen bij de hoogste rechterlijke instantie. Uit de nota blijkt dat de invoering van filtermechanismen in sommige lidstaten als problematisch wordt beschouwd (of geheel is verworpen),

aangezien deze mechanismen de nationale rechterlijke instanties weliswaar kunnen helpen hun agenda doeltreffender te beheren, maar ook tot gevolg hebben dat de toegang tot de rechter voor bepaalde justitiabelen wordt beperkt. Het recht op een doeltreffende voorziening in rechte kan hierdoor immers onder druk komen te staan.

In de onderhavige zaak wordt aan het Hof gevraagd of, en zo ja onder welke voorwaarden, het bestaan van filtermechanismen op nationaal niveau verenigbaar kan zijn met de *verplichting* die nationale rechterlijke instanties die in laatste aanleg uitspraak doen, krachtens artikel 267, derde alinea, VWEU hebben om het Hof om een prejudiciële beslissing te verzoeken wanneer in het kader van een bij hen aanhangige procedure een vraag over de uitlegging van het Unierecht wordt opgeworpen.

Nederland heeft met vier andere lidstaten schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof (Grote Kamer): Artikel 267, derde alinea, VWEU staat eraan in de weg dat een nationale rechterlijke instantie waarvan de beslissingen volgens het nationale recht niet vatbaar zijn voor hoger beroep, in een procedure tot behandeling van een verzoek om toestemming voor het instellen van beroep tot herziening waarvan de uitkomst afhangt van het belang dat de door een van de partijen in het geding opgeworpen rechtsvraag heeft voor de rechtszekerheid, de uniforme toepassing van het recht of de ontwikkeling ervan, dat verzoek om toestemming afwijst zonder te hebben beoordeeld of zij niet verplicht was om aan het Hof een prejudiciële vraag voor te leggen over de uitlegging of de geldigheid van een bepaling van Unierecht die ter ondersteuning van het verzoek was aangevoerd.

Artikel 267 VWEU, gelezen in het licht van artikel 47, tweede alinea, Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat een nationale rechterlijke instantie waarvan de beslissingen volgens het nationale recht niet vatbaar zijn voor hoger beroep, in de beslissing waarbij zij overgaat tot afwijzing van een verzoek om toestemming voor het instellen van beroep tot herziening dat ook een verzoek bevat om aan het Hof een prejudiciële vraag over de uitlegging of de geldigheid van een bepaling van Unierecht voor te leggen, moet aangeven waarom zij geen verzoek om een prejudiciële beslissing heeft ingediend, namelijk hetzij omdat de opgeworpen vraag niet relevant is voor de beslechting van het geschil, hetzij omdat de betrokken bepaling van Unierecht reeds door het Hof is uitgelegd, hetzij omdat de juiste uitlegging van het Unierecht zo evident is dat er redelijkerwijze geen ruimte voor twijfel kan bestaan.

- EU-Hof: de hoogste nationale rechter moet bij een verzoek tot herziening een verzoek van een partij om prejudiciële vragen aan het EU-Hof te stellen inhoudelijk beoordelen ([ECER](#))
- An upgrading of the parties to the proceedings in the system of preliminary rulings: judgment of the CJEU in KUBERA ([Johan Callewaert](#))

AANBEVELING

Aanbevelingen aan de nationale rechterlijke instanties over het aanhangig maken van prejudiciële procedures, [PB C, 9.10.2024](#)

Wiki

- [Wiki prejudiciële procedure bij het HvJ](#)

Privacy en persoonsgegevens

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – A.L. en E.J. t. Frankrijk – 17 oktober 2024 – 44715/20 – 47930/21 – ECLI:CE:ECHR:2024:0924DEC004471520 – persbericht – beslissing

Artikel 8 EVRM – Europees onderzoeksbevel – EncroChat – Niet ontvankelijk in verband met openstaande nationale rechtsmiddelen

In 2018 is in Frankrijk een server opgerold van cryptocommunicatiedienst EncroChat. De Franse rechter heeft in 2020 toegestaan om de gegevens te achterhalen van alle apparaten die met EncroChat verbonden waren. Tegelijkertijd hadden de Nederlandse en Franse autoriteiten, die samenwerkten, het Verenigd Koninkrijk op de hoogte gesteld van het plan om de EncroChat-gegevens te achterhalen en aangeboden om de data van Britse gebruikers met het VK te delen voor strafrechtelijke doeleinden. Daarop hebben de VK een 'European Investigation Order' (EIO) afgegeven om alle gegevens te ontvangen die de Franse autoriteiten van de apparaten hadden gehaald die zich op Engels grondgebied bevonden. Dat is ook gebeurd.

Klagers zijn o.b.v. de EncroChat-berichten in de VK opgepakt en werden vervolgd voor o.a. drugsfeiten en de berichten zijn door het OM voor het bewijs gebruikt. Tegenover het EHRM klagen zij dat artikel 8 (recht op eerbiediging van het privéleven) is geschonden door het op afstand achterhalen van de gegevens van alle EncroChat-apparaten en door de overdracht van de gegevens naar de autoriteiten van het VK, omdat getwijfeld kan worden aan de kwaliteit van de wettelijke voorzieningen voor het op afstand achterhalen van gegevens en de noodzaak van een dergelijke inbreuk.

Het EHRM verklaart de klachten echter niet-ontvankelijk, omdat de nationale rechtsgang in Frankrijk niet was uitgeput. Onder de Franse wet bestaat – in een puur binnenlandse situatie – voor de verdachte de mogelijkheid te verzoeken onderzoeksresultaten uit te sluiten van het bewijs. Voor het bewijs dat t.b.v. een EIO is verkregen, geldt hetzelfde: de klagers hadden in Frankrijk kunnen betogen dat het bewijs in strijd met artikel 8 EVRM was verkregen. Klagers hadden aldus een mogelijkheid om de rechtmatigheid en proportionaliteit van de verkrijging en overdracht van het bewijs naar het VK te betwisten. Als de Franse rechter zou beoordelen dat het bewijs in strijd met artikel 8 EVRM is en tot bewijsuitsluiting zou moeten leiden, dan moet de staat die de EIO heeft afgegeven daar volgens een verordening van op de hoogte gesteld worden. De staat die de EIO heeft afgegeven moet vervolgens volgens de wet rekening houden met die beslissing van de Franse rechter in overeenstemming met de eigen nationale wet. Er waren dus passende rechtsmiddelen aanwezig. Door zich niet tot de Franse rechter te richten, hebben klagers de nationale rechtsgang dus niet uitgeput en er zijn geen omstandigheden naar voren gebracht die een uitzondering zouden rechtvaardigen.

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – Schouten t. Nederland – 24 september 2024 – 40969/21 – ECLI:CE:ECHR:2024:0924DEC004096921 – persbericht – beslissing

Artikel 8 EVRM – Vertrouwelijkheid communicatie tussen advocaat en cliënt – Inbeslagname mobiele telefoon van verdachte – Niet ontvankelijk want geen sprake inmenging privéleven van deze klager

In 2018, tijdens zijn detentie, heeft N.B. zijn mobiele telefoon aan zijn advocaat (advocaat nr. 1) gegeven. Deze advocaat wordt vermoord. De telefoon wordt via de deken overgedragen aan de opvolgende advocaat (advocaat nr. 2). Als de tweede advocaat door N.B. wordt ontslagen geeft hij de telefoon terug aan de deken. De rechter-commissaris neemt de telefoon in beslag en laat de telefoon uitlezen. De rechter-commissaris concludeert dat de telefoon communicatie tussen N.B. en zijn eerste advocaat bevat en geeft de opdracht de gegevens te wissen. Klager (advocaat nr. 3) klaagt dat de

rechter-commissaris om zijn standpunt had dienen te vragen voordat hij oordeelde dat de inbeslagname en het uitlezen van de telefoon rechtmatig was geweest.

Het EHRM oordeelt dat klager niet “rechtstreeks getroffen” (zie Lambert e.a./Frankrijk [GC], no. 46043/14, § 89, EHRM 2015 (uittreksels)) is en daarom geen slachtoffer is van enige inmenging in het recht op eerbiediging van *legal professional privilege* (LPP) en, meer in het algemeen, het recht op eerbiediging van zijn privéleven, woning of correspondentie op grond van artikel 8 EVRM.

De door deze bepaling beschermde rechten zijn in beginsel strikt persoonlijk en niet-overdraagbaar (zie Jakovljević v. Serbia (dec.), no. 5158/12, §§ 29-30, 13 oktober 2020, met verdere verwijzingen).

Klager is geen slachtoffer en daarom is de klacht *ratione personae* onverenigbaar met de bepalingen van het Verdrag in de zin van artikel 35, lid 3, onder a), en niet-ontvankelijk.

HvJ – ARREST – C-548/21 (Bezirkshauptmannschaft Landeck) – 4 oktober 2024 – Grote Kamer – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2024:830 – conclusie – arrest (Engelse taalversie)

Richtlijn (EU) 2016/680 – Artikel 52, lid 1 Handvest EU – Verwerking persoonsgegevens in strafprocedure – Toegang politie tot op een mobiele telefoon opgeslagen gegevens in het opsporingsonderzoek

In een pakket geadresseerd aan de beslagene werd na een drugscontrole 85 gram cannabis aangetroffen. Door de lokale politie en later de nationale recherche werd, na inbeslagname van de telefoon, tevergeefs geprobeerd gegevens die op deze telefoon stonden te achterhalen. Hier lag geen bevel van het Openbaar Ministerie of een beschikking van een rechter aan ten grondslag. De beslagene betwistte de inbeslagname. Hij werd op geen enkel moment geïnformeerd dat de politie had verzocht de telefoon uit te lezen. Dit was ook niet gedocumenteerd in het strafdossier en kwam pas aan het licht toen een van de agenten onder ede werd gehoord.

De Nederlandse regering heeft, net als andere lidstaten, schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof (Grote Kamer): Artikel 4, lid 1, sub c, van richtlijn (EU) 2016/680, gelezen in het licht van de artikelen 7 en 8 en artikel 52, lid 1, Handvest EU verzetten zich niet tegen een nationale wettelijke regeling die de bevoegde autoriteiten de mogelijkheid biedt om toegang te krijgen tot de gegevens van een mobiele telefoon met het oog op het voorkomen, onderzoeken, opsporen en vervolgen van strafbare feiten in het algemeen, mits die regeling:

- *de aard of de categorieën van de betrokken strafbare feiten voldoende nauwkeurig omschrijven,*
- *de eerbiediging van het evenredigheidsbeginsel waarborgen, en*
- *het gebruik van die mogelijkheid, behalve in naar behoren gemotiveerde dringende gevallen, vooraf door een rechter of een onafhankelijk administratief orgaan wordt getoetst.*

De artikelen 13 en 54 van richtlijn 2016/680, gelezen in het licht van de artikelen 47 en 52, lid 1, van het Handvest EU verzetten zich tegen een nationale wettelijke regeling op grond waarvan de bevoegde autoriteiten toegang mogen verkrijgen tot gegevens die zich op een mobiele telefoon bevinden, zonder dat de betrokkene in het kader van de toepasselijke nationale procedureregels in kennis wordt gesteld van de redenen waarop de door een rechter of een onafhankelijk bestuursorgaan verleende machtiging tot toegang tot die gegevens is gebaseerd, zodra de mededeling van die informatie de taken van die autoriteiten uit hoofde van die richtlijn niet langer in gevaar kan brengen.

- Europees Hof: persoonsgegevens van klanten verkopen soms toegestaan (nu.nl)
- HvJ 4 oktober 2024 - Toegang tot telefoongegevens in opsporingsonderzoek ([Intro](#), alleen intern)

- 📌 EU-Hof verduidelijkt de voorwaarden waaraan politiediensten moeten voldoen om toegang te krijgen tot gegevens op een mobiel ([ECER](#))
- 📌 Belangrijke (Landeck) uitspraak HvJ EU over de toegang tot gegevens op mobiele telefoons ([bijzonder strafrecht](#))
- 📌 CJUE : l'accès de la police aux données contenues dans un téléphone ([libertés chéries](#))

HvJ – ARREST – C-621/22 (Koninklijke Nederlandse Lawn Tennisbond) – Nederland – Rechtbank Amsterdam – 4 oktober 2024 – ECLI:EU:C:2024:857 – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) 2016/679 (AVG) – Rechtmatigheidsgronden voor verwerking – Begrip 'gerechtvaardigd belang' – Commercieel belang – Sportbond – Doorgeven van persoonsgegevens van leden sportbond aan sponsors zonder de toestemming van die leden

De KNLTB heeft persoonsgegevens van zijn leden meegedeeld aan twee van zijn sponsors, te weten TennisDirect, een vennootschap die sportartikelen verkoopt, en de Nederlandse Loterij Organisatie BV. De KNLTB ontving voor het verstrekken van de betrokken persoonsgegevens aan de sponsors een vergoeding.

Naar aanleiding van klachten van bepaalde leden van de KNLTB heeft de Autoriteit persoonsgegevens (hierna: AP) geoordeeld dat de KNLTB artikel 6, lid 1, eerste alinea, onder a) en f), AVG, gelezen in samenhang met artikel 5, lid 1, onder a), van die verordening, had geschonden omdat de KNLTB de persoonsgegevens van zijn leden had doorgegeven zonder dat deze leden daarvoor toestemming hadden gegeven en zonder dat er een rechtmatige grondslag voor het verstrekken van hun gegevens bestond. Bijgevolg heeft de AP de KNLTB een boete opgelegd van 525 000 EUR.

De KNLTB heeft tegen dat besluit beroep ingesteld bij de rechtbank Amsterdam (Nederland), de verwijzende rechter.

Nederland, Italië en de AP hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 6, lid 1, eerste alinea, onder f), van verordening (EU) 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat een verwerking van persoonsgegevens bestaande in het verstrekken van persoonsgegevens van leden van een sportbond tegen betaling met het oog op de behartiging van een commercieel belang van de verwerkingsverantwoordelijke slechts noodzakelijk kan worden geacht voor de behartiging van de gerechtvaardigde belangen van deze verantwoordelijke in de zin van deze bepaling, indien die verwerking strikt noodzakelijk is om het betrokken gerechtvaardigde belang te behartigen, en de belangen en de fundamentele vrijheden en grondrechten van die leden in het licht van alle relevante omstandigheden niet zwaarder wegen dan dat gerechtvaardigde belang. Hoewel deze bepaling niet vereist dat een dergelijk belang bij wet wordt bepaald, vereist zij dat het aangevoerde gerechtvaardigde belang rechtmatig is.

- 📌 Europees Hof: persoonsgegevens van klanten verkopen soms toegestaan ([nos.nl](#))
- 📌 EU-Hof legt het begrip 'gerechtvaardigd belang' uit de AVG uit ([ECER](#))
- 📌 Latest Updates on The Legitimate Interest Ground for Processing Personal Data (Article 6(1)(f) of GDPR): the latest CJEU Case and EDPB New Guidelines ([EU law analysis](#))
- 📌 HvJ EU: KNLTB ([ICT&Recht](#))

HvJ – ARREST – C-21/23 (Lindenapotheke) – 4 oktober 2024 – Grote Kamer – Duitsland – ECLI:EU:C:2024:846 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#) (Engelse taalversie)

Verordening (EU) 2016/679 (AVG) – Online verkoop geneesmiddelen – Bijzondere categorieën persoonsgegevens – Begrippen ‘gegevens die de gezondheid betreffen’ en ‘gegevens over gezondheid’ – Oneerlijke handelspraktijken

Een onderneming heeft een verbodsactie ingesteld op basis van het in het nationale recht geldende verbod van oneerlijke mededinging teneinde een halt toe te roepen aan de verkoop via het internet van receptvrije geneesmiddelen door een van haar concurrenten. De gestelde oneerlijke mededinging was volgens deze onderneming gelegen in het feit dat de uit de AVG voortvloeiende vereisten met betrekking tot de verwerking van „gegevens over gezondheid” niet in acht werden genomen.

Hof (Grote Kamer): De bepalingen van hoofdstuk VIII van Verordening (EU) 2016/679 verzetten zich niet tegen een nationale regeling die, naast de bevoegdheden tot optreden van de toezichthoudende autoriteiten die belast zijn met het toezicht op en de handhaving van deze verordening en de beroepsmogelijkheden die de betrokkenen ter beschikking staan, de concurrenten van de vermeende inbreukmaker op de bescherming van persoonsgegevens de mogelijkheid biedt om tegen deze inbreukmaker beroep in te stellen bij de burgerlijke rechter, wegens schending van deze verordening en op grond van het verbod van oneerlijke handelspraktijken.

Artikel 8, lid 1, van richtlijn 95/46/EG en artikel 9, lid 1, van verordening 2016/679, moeten aldus worden uitgelegd dat in de situatie waarin de exploitant van een apotheek via een onlineplatform geneesmiddelen verhandelt waarvan de verkoop is voorbehouden aan apotheken, de informatie die de klanten van die exploitant invoeren bij het online bestellen van geneesmiddelen, zoals hun naam, het leveringsadres en de elementen die nodig zijn voor de individualisering van de geneesmiddelen, gegevens betreffende de gezondheid zijn in de zin van die bepalingen, zelfs wanneer de verkoop van die geneesmiddelen niet aan een medisch recept is onderworpen.

- Ⓢ AVG: de lidstaten mogen concurrenten van de vermeende dader van een inbreuk op de bescherming van persoonsgegevens toestaan om die inbreuk voor de rechter aan te vechten als een verboden oneerlijke handelspraktijk ([persbericht](#))
- Ⓢ Inbreukmaker AVG mag aangevochten worden op grond van oneerlijke handelspraktijk ([IT&recht](#))

HvJ – ARREST – C-200/23 (Agentsia po vpisvaniyata) – 4 oktober 2024 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2024:827 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Verordening (EU) 2016/679 (AVG) – Richtlijn (EU) 2017/1132 – Openbaarmaking in handelsregister van een vennootschapsovereenkomst die persoonsgegevens bevat – Niet-verplichte persoonsgegevens – Geen toestemming van de betrokkene – Recht op gegevenswissing – Immateriële schade

De vragen gaan over de wijze waarop de bepalingen inzake de openbaarmaking van vennootschapsakten, die op Unieniveau worden gecoördineerd, zich verhouden tot verordening (EU) 2016/679. Vijf lidstaten hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 21, lid 2, van richtlijn (EU) 2017/1132 moet aldus worden uitgelegd dat een lidstaat op grond daarvan niet verplicht is om toe te staan dat een vennootschapsovereenkomst waarvoor de verplichte openbaarmaking van deze richtlijn geldt, in een handelsregister openbaar wordt gemaakt indien deze overeenkomst naast de minimaal verplichte gegevens ook andere persoonsgegevens bevat waarvan de openbaarmaking naar het recht van die lidstaat niet vereist is.

Verordening (EU) 2016/679, met name artikel 4, punten 7 en 9, ervan, moet aldus worden uitgelegd dat de autoriteit die belast is met het bijhouden van het handelsregister van een lidstaat die in dat register de persoonsgegevens openbaar maakt die zijn opgenomen in een vennootschapsovereenkomst waarvoor de verplichte openbaarmaking van richtlijn 2017/1132 geldt en die haar is voorgelegd in het kader van een verzoek om inschrijving van de betrokken vennootschap in dat register, zowel de „ontvanger” als de „verwerkingsverantwoordelijke” van die gegevens is – met name in zoverre als zij ze openbaar maakt – in de zin van deze bepaling, zelfs indien die overeenkomst persoonsgegevens bevat die niet vereist zijn door deze richtlijn of door het recht van die lidstaat.

Richtlijn 2017/1132, met name artikel 16 ervan, en artikel 17 van verordening 2016/679 verzetten zich tegen een regeling of praktijk van een lidstaat die ertoe leidt dat de met het bijhouden van het handelsregister van die lidstaat belaste autoriteit elk verzoek om wissing van persoonsgegevens in een in dat register openbaar gemaakte vennootschapsovereenkomst die door die richtlijn of het nationale recht van deze lidstaat niet zijn vereist, afwijst indien – in strijd met de procedurevoorschriften in die regeling – aan die autoriteit geen afschrift van die overeenkomst is verstrekt waarin die gegevens onleesbaar zijn gemaakt.

Artikel 4, punt 1, van verordening 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat de met de hand gezette handtekening van een natuurlijke persoon onder het begrip persoonsgegevens in de zin van deze bepaling valt.

Artikel 82, lid 1, van verordening 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat een kortstondig verlies van controle over zijn persoonsgegevens van de betrokkene wegens de terbeschikkingstelling ervan aan het publiek online in het handelsregister van een lidstaat, kan volstaan om „immateriële schade” te veroorzaken, mits deze betrokkene aantoont dat hij daadwerkelijk schade heeft geleden, hoe miniem ook, maar dat voor het begrip immateriële schade niet ook hoeft te worden aangetoond dat tastbare negatieve gevolgen zijn ontstaan.

Artikel 82, lid 3, van verordening 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat een advies van de toezichthoudende autoriteit van een lidstaat dat is verstrekt op grond van artikel 58, lid 3, onder b), van die verordening, niet volstaat om de autoriteit belast met het bijhouden van het handelsregister van die lidstaat die de hoedanigheid van „verwerkingsverantwoordelijke” in de zin van artikel 4, punt 7, van die verordening heeft, te vrijwaren van aansprakelijkheid uit hoofde van artikel 82, lid 2, van die verordening.

HvJ – ARREST – C-446/21 (Schrems) – 4 oktober 2024 – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2024:834 – conclusie – arrest

Verordening (EU) 2016/679 (AVG) – Online sociale netwerken – Overeenkomsten tussen een digitaal platform en een gebruiker – Gepersonaliseerde reclame – Doelbinding – Dataminimalisatie – Bijzondere categorieën van persoonsgegevens – Gegevens betreffende de seksuele geaardheid

Verzoeker is een gebruiker van het sociale netwerk Facebook en is een procedure begonnen tegen Meta Platforms Ireland Ltd, betreffende een gestelde onrechtmatige verwerking door deze onderneming van de persoonsgegevens van deze gebruiker. Verzoeker heeft Meta geen toestemming gegeven om zijn persoonsgegevens, die zij van adverteerders en andere partners ontvangt, met betrekking tot de activiteiten van verzoeker buiten Facebook met het oog op gepersonaliseerde reclame, te verwerken. Bepaalde gegevens over verzoeker zijn echter door Meta verkregen via cookies, sociale plug-ins en vergelijkbare technologieën die op de websites van derden zijn geïntegreerd, en zijn door deze onderneming gebruikt om de Facebookproducten te optimaliseren en gepersonaliseerde reclame tot verzoeker te richten.

In deze procedure is reeds een verzoek om een prejudiciële beslissing ingediend bij het Hof, dat heeft geleid tot het arrest van 25 januari 2018, Schrems (C 498/16, EU:C:2018:37). Na dat arrest heeft de

rechter in die zaak de vorderingen van verzoeker afgewezen. De hoogste rechterlijke instantie van de deelstaat Wenen, waarbij het hoger beroep was ingediend, heeft de vordering ook verworpen. De hoogste federale rechter in burgerlijke en strafzaken, waarbij verzoeker beroep in Revision heeft ingesteld, stelt nu opnieuw prejudiciële vragen. Volgens die rechter is in geding de vraag of verzoeker hem betreffende gevoelige persoonsgegevens kennelijk openbaar heeft gemaakt en aldus toestemming heeft gegeven voor de verwerking ervan op grond van artikel 9, lid 2, onder e), AVG.

Hof: Artikel 5, lid 1, onder c), van verordening (EU) 2016/679 (AVG) moet aldus worden uitgelegd dat het in die bepaling neergelegde beginsel van „minimale gegevensverwerking” zich ertegen verzet dat alle persoonsgegevens die door een verwerkingsverantwoordelijke, zoals de exploitant van een onlinesocialmediaplatform, van de betrokkene of van derden zijn verkregen en zowel op dat platform als daarbuiten zijn verzameld, worden samengevoegd, geanalyseerd en verwerkt met het oog op gerichte reclame, zonder enige beperking in de tijd en zonder onderscheid naar de aard van die gegevens.

Artikel 9, lid 2, onder e), van verordening 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat de omstandigheid dat een persoon zich tijdens een voor het publiek toegankelijk rondetafelgesprek over zijn seksuele geaardheid heeft uitgesproken, de exploitant van een onlinesocialmediaplatform niet toestaat om andere gegevens over de seksuele geaardheid van die persoon te verwerken die in voorkomend geval buiten dat platform zijn verkregen uit apps en websites van derden, met het oog op de samenvoeging en analyse van die gegevens, teneinde hem gepersonaliseerde reclame aan te bieden.

- 📌 EU-Hof: persoonsgegevens mogen niet zonder beperking in de tijd of naar de aard van de gegevens worden verwerkt ([ECER](#))
- 📌 HvJ EU: Schrems/Meta ([IE forum](#))

HvJ – ARREST – C-507/23 (Patērētāju tiesību aizsardzības centrs) – 4 oktober 2024 – Letland – ECLI:EU:C:2024:854 – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) 2016/679 (AVG) – Recht op schadevergoeding en aansprakelijkheid – Onrechtmatige verwerking van gegevens – Begrip ‚schade’ – Vergoeding van immateriële schade – Aanbieden van excuses – Toelaatbaarheid – Doeltreffendheidsbeginsel – Beoordeling van de vorm en omvang van de vergoeding

Verzoeker is in Letland een bekende journalist die gespecialiseerd is in de automobielsector. In een campagne om consumenten bewust te maken van de risico's die verbonden zijn aan de aankoop van een tweedehands voertuig, is door de PTAC op verschillende websites een video verspreid waarin onder meer een personage voorkomt dat verzoeker imiteert. Hij had daarvoor geen toestemming gegeven.

Ondanks zijn verzet tegen het maken en verspreiden van die video is deze online beschikbaar gebleven.

Verzoeker heeft beroep ingesteld teneinde, ten eerste, te doen vaststellen dat de PTAC onrechtmatig heeft gehandeld door zijn persoonsgegevens zonder zijn toestemming te gebruiken en te verspreiden, en, ten tweede, zijn immateriële schade vergoed te krijgen in de vorm van het aanbieden van excuses en een bedrag van 2 000 EUR. Na de handelwijze van de PTAC onrechtmatig te hebben verklaard, heeft deze rechter gelast dat deze zou worden gestaakt en dat aan verzoeker openbare excuses zouden worden aangeboden en een bedrag van 100 EUR zou worden betaald ter vergoeding van de geleden immateriële schade. In hoger beroep is zijn vordering tot schadevergoeding afgewezen. In het cassatieberoep komt verzoeker op tegen dat arrest voor zover daarbij de financiële vergoeding voor zijn immateriële schade is geweigerd.

Hof: Artikel 82, lid 1, van verordening (EU) 2016/679, gelezen in het licht van artikel 8, lid 1, Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat een inbreuk op bepalingen van die verordening op zichzelf niet voldoende is om te kunnen spreken van „schade” in de zin van dat artikel van de verordening.

Artikel 82, lid 1, van verordening 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat het aanbieden van excuses een passende vergoeding voor immateriële schade kan vormen op grond van deze bepaling, met name wanneer het onmogelijk is om de toestand te herstellen die vóór het ontstaan van die schade bestond, mits met deze vorm van vergoeding de door de betrokkene geleden schade volledig wordt vergoed.

Artikel 82, lid 1, van verordening 2016/679 staat eraan in de weg dat rekening wordt gehouden met de houding en beweegredenen van de verwerkingsverantwoordelijke om de betrokkene eventueel een vergoeding toe te kennen die lager is dan de schade die hij daadwerkelijk heeft geleden.

HvJ – ARREST – C-4/23 (Mirin) – 4 oktober 2024 – Grote Kamer – Roemenië – ECLI:EU:C:2024:845 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Artikelen 20 en 21 Handvest EU – Unieburgerschap – Verplichting voor lidstaat van herkomst om voornaams- en genderidentiteitswijziging te erkennen en in te schrijven – Nationale regeling die geen erkenning en inschrijving toestaat – Gevolgen van de terugtrekking van het VK uit de Europese Unie

Mirin, een staatsburger van Roemenië, heeft een nieuwe voornaam en genderidentiteit verkregen in het Verenigd Koninkrijk, waarvan hij eveneens het staatsburgerschap bezit. De Roemense autoriteiten die belast zijn met het bijhouden van de registers van de burgerlijke stand en het beheer van het persoonlijke identificatienummer weigeren zijn nieuwe naam en genderidentiteit te erkennen en in zijn geboorteakte op te nemen.

Het verzoek om een prejudiciële beslissing betreft de uitlegging van artikel 2 VEU, de artikelen 18, 20 en 21 VWEU en de artikelen 1, 7, 20, 21 en 45 van het Handvest.

Duitsland, Nederland, Hongarije, Griekenland, Polen en de Europese Commissie hebben opmerkingen ingediend.

Hof (Grote Kamer): Artikel 20 en artikel 21, lid 1, VWEU, gelezen in het licht van de artikelen 7 en 45 van het Handvest moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich verzetten tegen een regeling van een lidstaat die niet toestaat dat de wijziging die een onderdaan van die lidstaat rechtmatig in zijn voornaam en genderidentiteit heeft laten doorvoeren in een andere lidstaat terwijl hij zijn vrijheid van verkeer en verblijf uitoefende, wordt erkend en wordt ingeschreven in zijn geboorteakte, met als gevolg dat hij in eerstgenoemde lidstaat een nieuwe, gerechtelijke procedure tot wijziging van zijn genderidentiteit moet instellen, waarin geen rekening wordt gehouden met de reeds in die andere lidstaat rechtmatig verkregen wijziging.

Daarbij is niet van invloed dat het verzoek tot erkenning en inschrijving van de voornaams- en genderidentiteitswijziging in eerstgenoemde lidstaat werd ingediend op een datum waarop de terugtrekking van de andere lidstaat uit de Europese Unie reeds van kracht was.

- e** De weigering van een lidstaat om de wijziging van voornaam en genderidentiteit die in een andere lidstaat rechtmatig heeft plaatsgevonden te erkennen, is in strijd met de rechten van de Unieburgers ([persbericht](#))
- e** EU-Hof: in een lidstaat doorgevoerde wijziging van voornaam en genderidentiteit moet worden erkend in andere lidstaten ([ECER](#))
- e** Why does the CJEU talk in hypotheticals? The Mirin case beyond Gender Recognition ([European law blog](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-313/23, C-316/23 en C-332/23 (Inspektorat kam Visshia sadeben savet) – 4 oktober 2024 – A-G Pikmäe – Bulgarije – ECLI:EU:C:2024:859 – [conclusie](#)

Verordening (EU) 2016/679 (AVG) – Artikel 19, lid 1, tweede alinea VWEU – Artikel 47 Handvest EU – Justitiële toezichthoudende autoriteit – Bankgeheim – Tuchtprocedures tegen rechters – Aanblijven van leden van justitiële toezichthoudende autoriteit na afloop mandaat – Begrip ‘Verwerkingsverantwoordelijke’ – Toegang van de justitiële toezichthoudende autoriteit tot gegevens betreffende banktegoeden van rechters

Samenvatting onder: rechtsstaat en rechterlijke macht

NOOT – EHRM ontvankelijkheidsbeslissing 21 mei 2024, [Dian t. Denemarken](#)

Sliding Fast Down the Slippery Slope of Criminalization of Poverty in Strugurel Ion Dian against Denmark([Strasbourg observers](#))

NOOT – bij Gerechtshof Den Haag 23 juli 2024, [ECLI:NL:GHDHA:2024:1248](#)

Medeon Sarl v Siem Industries S.A. A good illustration of the limited scope for refusal of recognition of UK judgments covered by the Hague Choice of Court Convention, post Brexit. ([GAVCLAW](#))

OVERIG

- Guidelines 2/2023 on Technical Scope of Art. 5(3) of ePrivacy Directive ([EDPB](#))
- Latest Updates on The Legitimate Interest Ground for Processing Personal Data (Article 6(1)(f) of GDPR): the latest CJEU Case and EDPB New Guidelines ([EU law analysis](#))
- Guidelines 1/2024 on processing of personal data based on Article 6(1)(f) GDPR – CONSULTATIE ([EDPB](#))
- Into the Data Transfer Thicket: The Dutch Uber Decision and the Relationship Between GDPR Article 3 and Chapter V ([European law blog](#))

Wiki

- [Wiki AVG](#)

EHRM factsheets en guides

- [Guide to the case-Law of the of the ECHR on dataprotection](#)
- [Personal data protection](#)
- [Right to the protection of one's image](#)

Procesrecht en recht op eerlijk proces

EHRM – ARREST – Micha e.a. t. Griekenland – 8 oktober 2024 – 13991/20 – ECLI:CE:ECHR:2024:1008JUD001399120 – persbericht – arrest

Artikel 6 EVRM – Artikel 13 EVRM – Artikel 1, Eerste Protocol bij EVRM – Wijziging bestemmingsplan – Onteigeningsbesluiten – Eigendomsrecht – Ontbreken effectief rechtsmiddel

Samenvatting onder: eigendomsrecht

OVERIG

Two Courts, Two Visions (Verfassungsblog)

The diverging standards of protection concerning the right to a fair trial, as interpreted by the CJEU and the ECtHR, remain a critical obstacle to the EU's renewed attempt at accession to the ECHR. In this field, the two Courts seem to be drifting further apart rather than converging, leading to unresolved conflicts between the standard of fundamental rights protection and mutual trust obligations in the EU.

Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel

EHRM – ARREST – Moskalj t. Kroatië – 15 oktober 2024 – 60272/21 – ECLI:CE:ECHR:2024:1015JUD006027221 – persbericht – arrest

Artikel 6, lid 1 EVRM – Proceskosten – Beperking disproportioneel – Schending

Bij echtscheiding is bepaald dat zoon van zeven jaar oud bij zijn moeder zal wonen, maar zeven jaar later brengt zijn vader hem na een weekend niet meer terug. Gerechtelijke procedures leiden niet tot een einduitspraak voordat de zoon 18 jaar en meerderjarig wordt. Klaagster krijgt van de nationale rechter wel een compensatie van ca. € 300 omdat de procedure zo lang geduurd heeft, maar geen vergoeding van de kosten van juridische bijstand.

Het EHRM oordeelt dat de beperking van toegang tot de rechter disproportioneel was. De kosten voor klagster van de constitutionele procedure overstegen de compensatie die haar werd toegewezen. Volgens de richtlijnen voor advocaten lagen die kosten duidelijk hoger. Dit maakt procederen zinloos, en de toegang tot de rechter theoretisch en een illusie. Het Hof is niet overtuigd dat de kosten van juridische bijstand niet noodzakelijk of niet gerechtvaardigd zouden zijn. De rol van een advocaat is niet beperkt tot het opstellen van een klacht of verzoek, maar omvat ook juridisch advies met betrekking tot de mogelijkheid van remedies en de (formele) vereisten daarvoor. In ieder geval had klagster een gedeeltelijke proceskostenvergoeding toegewezen kunnen worden. Het Hof concludeert tot schending van artikel 6, lid 1 EVRM, en veroordeelt de staat ook tot vergoeding van het geclaimde, en redelijk geachte, bedrag voor proceskosten van de procedure bij het EHRM.

Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht

EHRM – ARREST – Cesarano t. Italië – 17 oktober 2024 – 71250/16 – ECLI:CE:ECHR:2024:1017JUD007125016 – persbericht – arrest

Artikel 7 EVRM - toepassen meest gunstige bepalingen na wetwijziging – geen schending

De artikelen 6 en 7 EVRM. Klager wordt verdacht van massamoord en de maximale strafbedreiging is levenslang *met* isolatie overdag. Klager vraagt om omzetting van zijn levenslange gevangenisstraf in een gevangenisstraf van 30 jaren. Hij baseert zijn verzoek op de 'Scoppola-jurisprudentie' waarin het EHRM heeft bepaald dat bij wijziging van de strafmaat gedurende een strafproces de rechter de voor een verdachte gunstigste strafmaat moet toepassen, ook indien de strafmaat ten gunste van de verdachte na het feit is gewijzigd. Tijdens de behandeling in eerste aanleg werd een wet aangenomen waarbij verdachten (ongeacht de stand van de procedure) konden kiezen voor berechting via een verkorte procedure. Bij een berechting volgens deze procedure kon maximaal 30 jaren gevangenisstraf opgelegd worden. Klager koos hier niet voor. Tijdens het hoger beroep koos hij wel voor de verkorte procedure, maar inmiddels was die wet weer veranderd en was de maximale straf levenslang *zonder* isolatie. Deze straf is aan klager opgelegd.

Twistpunt is of de maximale straf die opgelegd kan worden de gevangenisstraf van 30 jaren is of levenslang. De vraag die aan het Hof wordt voorgelegd, is of, in het licht van de in het arrest *Scoppola* geformuleerde beginselen, de termijn die in aanmerking moet worden genomen voor de vaststelling van het mildste recht *in abstracto* loopt van het plegen van het strafbare feit tot de onherroepelijke veroordeling, dan wel of de termijn in het geval van vereenvoudigde procedures – die afhankelijk zijn van een verzoek van de beklaagde – begint te lopen vanaf de moment waarop een dergelijk verzoek wordt geformuleerd.

EHRM: bij artikel 7 EVRM is van belang het beginsel van de terugwerkende kracht van het mildere strafrecht. In deze zaak heeft klager geen redenen aangevoerd waarom hij niet in staat zou zijn geweest om in eerste aanleg voor de verkorte procedure te kiezen. De klager was nimmer door de autoriteiten de toegang ontzegd tot de verkorte procedure. Nu aan hem een levenslange gevangenisstraf is opgelegd zonder isolatie, is de meest gunstige bepaling toegepast. Geen schending.

Een dissenting opinion van rechter Felici die wel tot een schending van artikel 7 EVRM komt op basis van de *Scoppola*-jurisprudentie.

EHRM – ARREST – Severin t. Roemenië – 8 oktober 2024 – 20440/18 – ECLI:CE:ECHR:2024:1008JUD002044018 – persbericht – arrest

Veroordeling voormalig lid van het Europees Parlement – Journalistiek onderzoek – Bewijsmiddelen – Video-opnames – Verhoor getuigen via video-verbinding

Klager heeft de Roemeense nationaliteit en was lid van het Europees Parlement. In 2011 heeft de Britse krant *Sunday Times* een artikel gepubliceerd over corruptie in het Europees Parlement door verschillende parlementsleden, waaronder klager. Aan het artikel lag een journalistiek onderzoek ten grondslag waarin journalisten zich hadden voorgedaan als medewerkers van een consultancybedrijf en afspraken voor gesprekken maakten met parlementsleden en die afspraken ook filmde. Klager kreeg in het gesprek een betaalde functie aangeboden in de adviesraad van een gefingeerd bedrijf en accepteerde die functie ook. Uit het artikel bleek verder dat klager daarna stappen had ondernomen om, op verzoek van het bedrijf, een aanpassing van een richtlijn te realiseren en had vervolgens een rekening gestuurd aan het bedrijf voor zijn diensten. Na de publicatie van het artikel is een onderzoek gestart naar het mogelijke misbruik van positie van klager als lid van het Europees Parlement. Het

Europees Parlement heeft later ook de immuniteit van klager opgeheven. In 2013 is klager in een strafrechtelijke procedure bij het Roemeense Hooggerechtshof veroordeeld vanwege het aannemen van steekpenningen en is een gevangenisstraf opgelegd van meer dan drie jaar. In hoger beroep is de beslissing in stand gebleven.

Ten aanzien van de undercover-actie van de journalisten geeft het Hof aan dat er daarbij geen sprake is geweest van betrokkenheid van een statelijk actor en dat het Hof in casu dus beoordeelt of de procedure als geheel eerlijk is geweest en daarbij zal kijken naar de beoordeling van de bewijsmiddelen.

Ten aanzien van het gebruik van de video-opnames van de journalisten als bewijsmiddel, constateert het Hof dat het dossier verschillende bewijsstukken bevat, waaronder de video-opnames van de journalisten. Ten tijde van het proces liet het nationale recht het toe om video-opnames als bewijsmateriaal te gebruiken. Ook is het Hooggerechtshof, volgens het Hof, voldoende ingegaan op de klachten van klager over de onrechtmatigheid van het toestaan van dergelijk bewijsmateriaal en was daarbij ook voldoende aandacht besteed aan klagers klachten dat de opnames vals waren. Het Hof vindt dan ook dat niet kan worden gesteld dat het Hooggerechtshof niet de vereiste zorgvuldigheid heeft betracht bij de toelating van het bewijsmateriaal en dat klager voldoende gelegenheid had gekregen om de authenticiteit van de opnames te betwisten en bezwaar te maken tegen het gebruik daarvan. De opnames waren ook niet van doorslaggevende betekenis voor de veroordeling van klager.

Ten aanzien van het feit dat de journalisten (als getuigen) zouden zijn ondervraagd onder omstandigheden die nadelig waren voor klager en zijn verdediging, constateert het Hof dat de journalisten aanvankelijk waren ondervraagd door de Britse autoriteiten (op grond van een rechtshulpverzoek van de Roemeense autoriteiten) en vervolgens via videoverbinding door de rechters van het Roemeense Hooggerechtshof. Klager en zijn advocaten zijn op de zitting in de gelegenheid gesteld om de getuigen te ondervragen. Het gebruik van een digitale verbinding voor de ondervraging is niet in strijd met het verdrag en diende ook een legitiem doel, namelijk het belang van een goede rechtspleging. Klager werd daardoor ook niet geschaad in zijn verdedigingsrechten en heeft in de procedure bij de nationale rechterlijke instantie niet geklaagd over problemen van technische aard. De verklaringen van de getuigen waren ook gedurende de hele procedure consistent, waardoor de nationale rechterlijke instantie voldoende had kunnen beoordelen of de verklaringen geloofwaardig waren. Er kan dan ook niet worden geconstateerd dat de procedure als geheel niet eerlijk zou zijn verlopen.

Het Hof concludeert dat er geen schending is van artikel 6, eerste lid en derde lid onder d) van het EVRM.

 EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – A.L. en E.J. t. Frankrijk – 17 oktober 2024 – 44715/20 – 47930/21 – ECLI:CE:ECHR:2024:0924DEC004471520 – persbericht – beslissing

Samenvatting onder: Privacy en bescherming persoonsgegevens

 EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – Schouten t. Nederland – 24 september 2024 – 40969/21 – ECLI:CE:ECHR:2024:0924DEC004096921 – persbericht – beslissing

Artikel 8 EVRM – Vertrouwelijkheid communicatie tussen advocaat en cliënt – Inbeslagname mobiele telefoon van verdachte

Samenvatting onder: Privacy en persoonsgegevens

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – [Celem t. Nederland](#) – 24 september 2024 – [8715/24](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:0924DEC000871524](#) – [persbericht](#) – [beslissing](#)

Artikel 7 EVRM (geen straf zonder wet) – Voorwaardelijke invrijheidstelling – Wijziging wet

De vraag in de onderhavige zaak is of de gevangenisstraf die aan klager is opgelegd na inwerkingtreding van de nieuwe wet inzake voorwaardelijke invrijheidstelling, in strijd is met artikel 7 EVRM.

Klager, die veroordeeld is voor doodslag meermalen gepleegd klaagt op grond van artikel 7 EVRM dat zijn positie is verslechterd als gevolg van de wetwijziging. Hij wijst erop dat hij meer tijd in de gevangenis zal moeten doorbrengen dan onder het oude recht mogelijk zou zijn geweest en dat zijn kansen op voorwaardelijke invrijheidstelling zijn afgenomen vanwege de strengere regels die onder het nieuwe recht gelden. Volgens hem heeft het Gerechtshof een zwaardere straf opgelegd dan de straf die mogelijk was toen hij de strafbare feiten pleegde.

Het EHRM maakt in zijn vaste rechtspraak onderscheid tussen een maatregel die in wezen een “straf” vormt en een maatregel die de “tenuitvoerlegging” van de straf betreft. Wanneer de aard en het doel van een maatregel betrekking hebben op de kwijtschelding van een straf of een wijziging van een regeling voor vervroegde invrijheidstelling, maakt dit geen deel uit van de “straf” in de zin van artikel 7 EVRM (zie *Hogben tegen het Verenigd Koninkrijk*, nr. 11653/85, beschikking van de Commissie van 3 maart 1986, en *Kafkaris tegen Cyprus* [GC], nr. 21906/04, § 142, EHRM 2008). Dit onderscheid is in de praktijk niet altijd duidelijk (zie *Del Río Prada tegen Spanje* [GC], nr. 42750/09, § 85, EHRM 2013). Om te bepalen of een maatregel alleen betrekking heeft op de wijze van uitvoering van de straf, dan wel de reikwijdte ervan beïnvloedt, onderzoekt het Hof wat de “straf” feitelijk inhoudt (zie *Del Río Prada*, reeds aangehaald, § 90).

In de onderhavige zaak is een gevangenisstraf van vijftien jaar en drie maanden opgelegd. Dat is niet hoger dan de maximumstraf die van toepassing was op het tijdstip waarop klager de strafbare feiten heeft gepleegd. Noch onder het oude noch onder het nieuwe recht stond vast dat klager voorwaardelijk in vrijheid zou worden gesteld. Het feit dat klager onder de nieuwe wet een langer deel van zijn gevangenisstraf moet ondergaan voordat voorwaardelijke invrijheidstelling kan worden verleend, en dat de procedure voor voorwaardelijke invrijheidstelling strenger is geworden, doet niets af aan het feit dat het hier gaat om de tenuitvoerlegging van de straf. Artikel 7 EVRM is derhalve niet van toepassing op klagers situatie. Het verzoek is niet ontvankelijk.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-588/24](#) (*Imballaggi Piemontesi*), verwijzing uit **Italië** over **onderzoek door mededingingsautoriteit, dwingende termijnen en artikelen 41 en 47 Handvest EU**

HvJ – ARREST – [Gevoegde zaken C-767/22, C-49/23 en C-161/23 \(1Dream e.a.\)](#) – 4 oktober 2024 – [Letland](#) – [ECLI:EU:C:2024:823](#) – [conclusie](#) – [arrest](#) (Engelse taalversie)

Kaderbesluit 2005/212/JBZ – Richtlijn 2014/42/EU – Justitiële samenwerking in strafzaken – Niet op een veroordeling gebaseerde nationale strafprocedure tot confiscatie van voorwerpen

De zaak gaat over de toepasselijkheid van richtlijn 2014/42/EU op een nationale regeling die voorziet in een strafprocedure tot confiscatie van illegaal verkregen voorwerpen die niet op een veroordeling is gebaseerd en die parallel aan een procedure tot vaststelling van de schuld van de vermoedelijke pleger van de inbreuk wordt gevoerd. Verder is de vraag of de nationale regels inzake de toegang tot het

dossier van de confiscatieprocedure van personen die een band met de voorwerpen hebben, de bewijsregeling inzake de herkomst van de voorwerpen en het rechterlijk toezicht op de beslissing tot confiscatie verenigbaar zijn met het Unierecht.

Hof: Kaderbesluit 2005/212/JBZ en Richtlijn 2014/42/EU zijn niet van toepassing op een nationale wettelijke regeling die voorziet in de mogelijkheid om in het kader van een strafprocedure ter bepaling of een persoon een strafbaar feit heeft gepleegd, een procedure tot confiscatie van wederrechtelijk verkregen vermogensbestanddelen in te leiden op basis van gegevens uit het strafdossier, wanneer deze confiscatieprocedure geen betrekking heeft op de vaststelling van een dergelijk strafbaar feit en er geen met ziekte of onderduiken verband houdende reden is waardoor de betrokkene niet voor de rechter zou kunnen verschijnen.

HvJ – CONCLUSIE – C-292/23 (European Public Prosecutor's Office/ I.R.O., F.J.L.R.) – 4 oktober 2024 – A-G Collins – Grote Kamer – Spanje – ECLI:EU:C:2024:856 – conclusie (Engelse taalversie)

Verordening (EU) 2017/1939 – Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU – Artikel 47 Handvest EU – Justitiële samenwerking in strafzaken – Europees Openbaar Ministerie – Dagvaarding van getuigen – Nationale wettelijke regeling die zich verzet tegen rechtstreekse rechterlijke toetsing door nationale rechter – Recht op effectieve rechterlijke bescherming – Gelijkwaardigheids- en doeltreffendheidsbeginsel

Het Europees Openbaar Ministerie (EOM) is georganiseerd op twee niveaus: een centraal bureau, met zetel in Luxemburg, en een gedecentraliseerd niveau van Europese (gedelegeerde) officieren van justitie die zijn ingebed in de rechtsstelsels van de lidstaten. De Europese officieren van justitie maken integraal deel uit van het EOM en handelen namens het EOM, maar zijn op operationeel niveau geïntegreerd in hun respectieve nationale rechtsstelsels.

Krachtens artikel 5, lid 3, regelt de EOM-verordening “de onderzoeken en vervolgingen namens het EOM, en is het nationale recht van toepassing wanneer de verordening over een bepaalde aangelegenheid zwijgt. Voorts wordt bepaald dat het toepasselijke nationale recht in beginsel het recht is dat van toepassing is op de behandelende Europese gedelegeerde OvJ. Het HvJ wordt in deze zaak voor het eerst verzocht om uitlegging van artikel 42, lid 1, van de EOM-verordening. Deze bepaling verleent de nationale rechterlijke instanties de bevoegdheid om de wettigheid te toetsen van de procedurehandelingen van het EOM die beogen rechtsgevolgen ten aanzien van derden te sorteren. Met name wordt de vraag gesteld of nationale wetgeving die door het EOM uitgebrachte dagvaardingen van rechtstreekse rechterlijke toetsing uitsluit, verenigbaar is met die bepaling en met de beginselen van gelijkwaardigheid en doeltreffendheid van het EU-recht.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 42, lid 1, van verordening (EU) 2017/1939, gelezen in het licht van artikel 47 Handvest EU, artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU en de beginselen van gelijkwaardigheid en doeltreffendheid, verzet zich tegen een nationale regeling volgens welke personen tegen wie het EOM een opsporingsonderzoek instelt, niet rechtstreeks voor een bevoegde nationale rechterlijke instantie kunnen opkomen tegen een beslissing waarbij de Europese officier van justitie die de zaak behandelt, in het kader van dat opsporingsonderzoek derden oproept om als getuige te verschijnen, wanneer die beslissing rechtsgevolgen jegens die personen beoogt te hebben. Het is aan de nationale rechter om dit te beoordelen door na te gaan of een dergelijke beslissing een handeling is die rechtsgevolgen beoogt te sorteren die bindend zijn voor en de belangen van deze personen kunnen raken doordat zij een duidelijke wijziging in hun rechtspositie teweegbrengt. Daartoe moet de nationale rechter de inhoud van het besluit onderzoeken en de gevolgen ervan beoordelen aan de hand van objectieve criteria, waarbij hij in voorkomend geval rekening moet houden met de context waarin het besluit is genomen en met de bevoegdheden van het orgaan dat het besluit heeft genomen.

- A-G Collins brengt een conclusie uit over de rechtsmiddelen die beschikbaar moeten zijn tegen procedurele handelingen van het Europees Openbaar Ministerie (EOM) ([ECER](#))

HvJ – CONCLUSIE – [C-583/23 \(Delda\)](#) – 4 oktober 2024 – A-G Collins – Frankrijk – [ECLI:EU:C:2024:863](#) – [conclusie](#)

Richtlijn 2014/41/EU – Europees onderzoeksbevel in strafzaken – Materieel toepassingsgebied – Begrip ‘onderzoeksmaatregel’ – Kennisgeving van een tenlastelegging die tevens een bevel tot plaatsing in voorlopige hechtenis en een bevel tot betaling van een borgsom omvat – Verhoor van een beschuldigde

Een Spaanse onderdaan die in Frankrijk een gevangenisstraf uitzat, heeft cassatieberoep ingesteld tegen een beslissing tot afwijzing van het verzoek tot nietigverklaring van het proces-verbaal van verhoor door een Franse onderzoeksrechter naar aanleiding van een door de Spaanse rechterlijke autoriteiten uitgevaardigd Europees onderzoeksbevel.

De vragen gaan o.a. over de draagwijdte van het begrip „onderzoeksmaatregelen” in de zin van de voornoemde bepalingen van richtlijn 2014/41, waarvan door middel van een dergelijk bevel om tenuitvoerlegging kan worden verzocht.

A-G geeft het Hof in overweging: De artikelen 1 en 3 van richtlijn 2014/41/EU moeten aldus worden uitgelegd dat de rechterlijke autoriteit van een lidstaat geen Europees onderzoeksbevel mag uitvaardigen of erkennen dat ertoe strekt om, ten eerste, de betrokken persoon in kennis te stellen van een jegens hem uitgevaardigde tenlastelegging, die tevens een bevel tot hechtenis en een bevel tot het betalen van een borgsom omvat, en, ten tweede, die persoon te horen zodat hij, in aanwezigheid van zijn advocaat, alle relevante opmerkingen kan maken over de in die tenlastelegging vermelde feiten, indien dit verhoor niet daadwerkelijk tot doel heeft om bewijsmateriaal te verkrijgen, waarbij het aan de nationale rechter staat om dit te verifiëren.

HvJ – CONCLUSIE – [C-2/23 \(FL und KM Baugesellschaft\)](#) – 24 oktober 2024 – A-G Szpunar – Oostenrijk – [ECLI:EU:C:2024:924](#) – [conclusie](#)

Artikel 101 VWEU – Richtlijn 2014/104/EU – Richtlijn (EU) 2019/1 – Toegang tot dossier van mededingingsautoriteit – Beperkingen op gebruik van bewijsmateriaal en informatie in dat dossier in het kader van een strafprocedure – Clementieverklaringen en verklaringen met oog op schikking – Onderlinge bijstand tussen nationale autoriteiten

Samenvatting onder: [Mededinging](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-562/24 \(Munik\)](#), verwijzing uit **Slovenië** over **eigendomsrecht** en wederzijdse erkenning op beslissingen tot **confiscatie**
- [C-587/24 \(VOX e.a.\)](#), verwijzing uit **Spanje** of een amnestieregeling voor het plegen van strafbare feiten in het kader van de onafhankelijkheidsreferenda in Catalonië, die is vastgelegd in een nationale wet, strijdig is met **artikel 2 VEU**, **artikel 20 van het Handvest**, **artikel 325 VWEU** en **artikel 4, lid 2, van richtlijn 2017/1371** en of de **financiële belangen van de Unie** daardoor worden.

OVERIG

- Europese Commissie presenteert verslag over de toepassing van de richtlijn procedurele rechten van minderjarige verdachten ([ECER](#))
- A Plea for Common Standards on the Lawyer-Client Privilege in EU Cross-Border Criminal Proceedings in Light of Advancing Digitalisation ([bijzonder strafrecht](#))

EHRM factsheets en guides

- [Police arrest and assistance of a lawyer](#)
- [Guide on article 6 ECHR - right to a fair trial \(criminal limb\)](#)

Recht op effectieve rechtsbescherming en toegang tot de rechter

EHRM – ARREST – [Micha e.a. t. Griekenland](#) – 8 oktober 2024 – [13991/20](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:1008JUD001399120](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 6 EVRM – Artikel 13 EVRM – Artikel 1, Eerste Protocol bij EVRM – Wijziging bestemmingsplan – Onteigeningsbesluiten – Eigendomsrecht – Ontbreken effectief rechtsmiddel

Samenvatting onder: [eigendomsrecht](#)

EHRM – ARREST – 15 oktober 2024 – [Haugen t. Noorwegen](#) – [59476/21](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:1015JUD005947621](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 2 EVRM – Artikel 13 EVRM – Bescherming van psychotische gedetineerde – Suïciderisico – Recht op daadwerkelijk rechtsmiddel

Samenvatting onder: [recht op leven](#)

HvJ – ARREST – [C-144/23 \(KUBERA\)](#) – 15 oktober 2024 – **Grote Kamer – Slovenië – [ECLI:EU:C:2024:881](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)**

Artikel 267, derde alinea, VWEU – Artikel 47 Handvest EU – Verwijzingsverplichting – Uitzonderingen – Cilfit-rechtspraak – Filtermechanisme – Hoogste rechterlijke instantie van een lidstaat – Toestemming voor instellen van beroep tot herziening – Beslissing waarbij een verzoek om toestemming voor het instellen van beroep wordt geweigerd – Recht op eerlijk proces – Toegang tot de rechter

Samenvatting onder: [Prejudiciële procedure HvJ](#)

HvJ – ARREST – C-476/23 (STAR POST” EOOD) – 24 oktober 2024 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2024:921 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 97/67/EG – Artikel 47 Handvest EU – Postdiensten in de Europese Unie – Begrip ‘aanbieder van postdiensten die door een besluit van een nationale regelgevende instantie is getroffen’ – Recht om beroep in te stellen

Samenvatting onder: diensten

GERECHT – ARREST – 2 oktober 2024 – T-797/22 (Nederlandse Orde van Advocaten bij de Balie te Brussel/Raad) – ECLI:EU:T:2024:670 – persbericht – arrest

Artikelen 7, 47 en 52, lid 2, Handvest EU – GBVB – Beperkende maatregelen – Situatie in Oekraïne – Verbod voor advocaten om diensten op het gebied van juridisch advies te verlenen aan de Russische regering en aan in Rusland gevestigde entiteiten – Onafhankelijkheid van de advocaat – Rechtsstaat – Evenredigheid – Rechtszekerheid

Samenvatting onder: GBVB

Recht op leven en verbod op foltering en onmenselijke behandeling

EHRM – ARREST – Validity Foundation namens T.J. t. Hongarije – 10 oktober 2024 – 31970/20 – ECLI:CE:ECHR:2024:1010JUD003197020 – persbericht – arrest

Artikel 2 EVRM – Management en toezicht geestelijke gezondheidszorg – Bewijslast – Schending

Een vrouw die in een inrichting verbleef voor geestelijke gezondheidszorg is na een longontsteking in het ziekenhuis overleden. De NGO ‘Validity Foundation’, die in het voorafgaande jaar de betreffende instelling had bezocht, start een procedure die resulteert in de (nationale) rechterlijke uitspraak dat de autoriteiten onvoldoende toezicht hebben gehouden op en leiding hebben gegeven aan de inrichting. De waardigheid van de bewoners is geschonden. De NGO stelt, en de overheid heeft dat niet betwist, dat in dat jaar tenminste tien bewoners in het tehuis zijn overleden.

Het EHRM herhaalt dat staten verplicht zijn tot het maken van regelgeving die ziekenhuizen, zowel publiek als privé, verplicht om maatregelen te nemen ter bescherming van het leven van de patiënten. Betrokkene was volledig afhankelijk van de nationale autoriteiten; zij had voortdurende hulp nodig, die haar familie kennelijk niet kon verschaffen, en was aangewezen op de inrichting voor de meest basale menselijke behoeften. Zij had wel een juridische voogd toegewezen gekregen, maar door de ernstige tekortkomingen in het nationale voogdij-systeem bleven kwetsbare patiënten zoals betrokkene, in de praktijk zonder effectieve juridische bijstand of bescherming. Derhalve was het aan de autoriteiten om verantwoording af te leggen over de behandeling van betrokkene, en om te bewijzen dat zij voldoende bescherming genoot in het tehuis. De autoriteiten hebben echter, hoewel deze heel goed op de hoogte waren van de alarmerende omstandigheden in het tehuis, geen maatregelen genomen om deze te verbeteren. Uit niets blijkt ook dat het management hierover zorg heeft uitgesproken. Het Hof concludeert unaniem tot schending van artikel 2 EVRM, recht op leven, en kent de NGO een kostenvergoeding toe van € 10.000.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EHRM – ARREST – Haugen t. Noorwegen – 15 oktober 2024 – 59476/21 – ECLI:CE:ECHR:2024:1015JUD005947621 – persbericht – arrest

Artikel 2 EVRM – Artikel 13 EVRM – Bescherming van psychotische gedetineerde – Suïciderisico – Recht op daadwerkelijk rechtsmiddel

De zoon van klager was veroordeeld tot een verplichte psychische behandeling vanwege een poging tot moord en andere strafbare feiten, gepleegd terwijl hij in een psychose zat. Nadat zijn situatie verbeterde is hij overgeplaatst naar een inrichting met minder beveiligingsmaatregelen. Vervolgens heeft hij een medepatiënt vermoord. Er was een hoog suïciderisico. Aanvankelijk stond hij onder volledig toezicht. Toen acute suïciderisico minder werd, is hij weer op normale afdeling geplaatst. Enkele dagen heeft hij zelfmoord gepleegd. Klager heeft bij de politie aangifte gedaan, maar er is niemand vervolgd. Klager wendt zich vervolgens tot het EHRM.

Het EHRM oordeelt dat artikel 2 EVRM (recht op leven) is geschonden. Het suïciderisico was de autoriteiten bekend. De overheid heeft betoogd dat de mentale staat van X daarna zodanig was verbeterd, dat er geen zorgen meer waren voor suïcide. Een diepgaande beoordeling van het suïciderisico is echter nagelaten. In de aanwezige omstandigheden hadden de autoriteiten moeten weten dat X in een bijzonder kwetsbare situatie zat en er een risico was op zelfbeschadiging, waar speciaal toezicht voor nodig was. Er waren aanzienlijke tekortkomingen in de coördinatie van de medische zorg en in de communicatie tussen de verschillende autoriteiten, met als gevolg dat X slechts beperkte medische zorg kreeg na zijn terugkomst uit het ziekenhuis. De Noorse autoriteiten hebben dus niet alles gedaan dat van hen kon worden verwacht om het leven van X te beschermen.

Het EHRM oordeelt daarnaast dat artikel 13 EVRM (recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel) is geschonden, omdat klager geen adequate mogelijkheid had om een oordeel te krijgen over zijn beschuldiging dat het recht van leven van zijn zoon niet was beschermd en om compensatie te krijgen voor zijn geleden schade.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EHRM – ARREST – Hesselink t. Nederland – 22 oktober 2024 – 24008/20 – ECLI:CE:ECHR:2024:1022JUD002400820 – persbericht – arrest

Artikel 3 EVRM – Gebruik nekklem door buitengewone opsporingsambtenaren – Geen effectief onderzoek – Nationale autoriteiten moeten aantonen dat gebruik van geweld noodzakelijk was - Schending

Twee opsporingsambtenaren hebben het erf van klager betreden om een derde persoon aan te spreken wiens landbouwvoertuig op weg naar de boerderij van klager olie had gelekt op de openbare weg. Klager deelde de ambtenaren mee dat zij niet welkom waren op zijn erf en moesten vertrekken. Toen de ambtenaren vertrokken, reden zij met hun auto een klein stukje over een pas ingezaaid grasveld van klager. Klager is toen heel boos geworden. De ambtenaren hebben hem aangehouden wegens verzet tegen een ambtenaar die zijn wettelijke taken uitoefent en poging tot beschadiging van hun auto. Tijdens de aanhouding heeft een van de ambtenaren een nekgreep toegepast. De politie heeft klager naar het politiebureau gebracht, waar hij is ondervraagd en dezelfde avond is vrijgelaten.

De Officier van Justitie heeft klager meegedeeld dat hij ten onrechte als verdachte was aangemerkt en dat de zaak tegen hem niet zou worden voortgezet.

Het Gerechtshof oordeelde dat niet kon worden vastgesteld dat het door de ambtenaren gebruikte geweld disproportioneel was geweest. Daarbij merkte het hof op dat één getuige het incident niet vanaf het begin had waargenomen en dat op basis van de verklaring van de andere getuige onvoldoende kon worden vastgesteld dat de ambtenaren disproportioneel hadden gehandeld. Het merkte verder op dat

de ambtenaren in hun proces-verbaal hadden verklaard dat klager zich zeer agressief tegen hen had gedragen.

Klager klaagt dat de ambtenaren onevenredig geweld hebben gebruikt door hem bij de nek vast te houden en een armslot toe te passen en dat er geen effectief onderzoek is geweest door de nationale autoriteiten naar het gebruik van geweld door de ambtenaren.

Volgens het EHRM hadden de nationale autoriteiten naar aanleiding van de klacht van klager de verplichting om een doeltreffend officieel onderzoek in te stellen. Uit de aan het Hof overgelegde documenten blijkt dat de nationale onderzoeken geen blijk gaven van een serieuze inspanning om de relevante feiten vast te stellen. Het Hof merkt verder op dat de bewering van klager dat geweld tegen hem was gebruikt, waaronder een nekgreep, is bevestigd door getuigenverklaringen en dat de regering deze bewering niet heeft betwist. De bewijslast rust dus op de autoriteiten om aan te tonen dat het gebruik van geweld tegen klager niet in strijd was met artikel 3 EVRM. Meer in het bijzonder moet de regering aantonen dat het gebruik van fysiek geweld strikt noodzakelijk was door het eigen gedrag van het slachtoffer (zie Bouyid, reeds aangehaald, § 83). Schending van artikel 3 EVRM.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-588/24 (Imballaggi Piemontesi), verwijzing uit Italië over onderzoek door mededingingsautoriteit, dwingende termijnen en artikelen 41 en 47 Handvest EU

Rechtsstaat en rechterlijke macht

HvJ – ARREST – C-349/23 (Zetschek) – 17 oktober 2024 – Duitsland – ECLI:EU:C:2024:889 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2000/78/EG – Verbod van discriminatie op grond van leeftijd – Verplichte pensioenleeftijd – Nationale wettelijke regeling die elk uitstel van pensionering van federale rechters uitsluit – Mogelijkheid voor federale ambtenaren en rechters van de deelstaten om uitstel van pensionering aan te vragen – Verschil in behandeling op grond van beroepsgroep of arbeidsplaats

Verzoeker in het hoofdgeding is rechter in het Bundesgerichtshof en is als federale rechter onderworpen aan een verplichte pensioenleeftijd, die is vastgesteld op 67 jaar. De Duitse wetgeving biedt geen enkele mogelijkheid om uitstel van de pensionering te krijgen en bepaalt dat voor personen die in 1960 zijn geboren, de wettelijke pensioenleeftijd 66 jaar en 4 maanden bedraagt. Verzoeker heeft de president van het Bundesgerichtshof verzocht om hem de datum waarop hij met pensioen moet gaan mee te delen bij een voor beroep vatbaar besluit. Bij brief van 7 oktober 2021 heeft de president hem laten weten dat zijn pensioen ingaat na het bereiken van de wettelijke pensioenleeftijd van 66 jaar en 4 maanden. Aangezien verzoeker zijn ambt van rechter in het Bundesgerichtshof na de wettelijke pensioenleeftijd wil blijven uitoefenen, heeft hij tegen deze brief bezwaar gemaakt. Na afwijzing van het bezwaar, heeft verzoeker beroep ingesteld bij de bestuursrechter in eerste aanleg (verwijzende rechter) en voert aan dat hij wordt gediscrimineerd omdat federale ambtenaren, wier wettelijke pensioenleeftijd dezelfde is als de zijne, hun pensionering met maximaal drie jaar kunnen uitstellen, en ten tweede rechters van de deelstaat Baden-Württemberg om uitstel van hun pensionering kunnen verzoeken voor een periode van maximaal één jaar.

De vraag is of artikel 2, lid 2, onder a), van richtlijn 2000/78 aldus moet worden uitgelegd dat een nationale regeling volgens welke federale rechters hun pensionering niet kunnen uitstellen, terwijl

federale ambtenaren en rechters van de deelstaten dit wel kunnen, tot een rechtstreeks op leeftijd gebaseerd verschil in behandeling in de zin van deze bepaling leidt.

Hof: Artikel 2, lid 2, onder a), van richtlijn 2000/78/EG moet aldus worden uitgelegd dat een nationale regeling volgens welke federale rechters hun pensionering niet kunnen uitstellen, terwijl federale ambtenaren en rechters van de deelstaten dit wel kunnen, niet tot een rechtstreeks op leeftijd gebaseerd verschil in behandeling in de zin van deze bepaling leidt.

- EU-Hof vindt geen directe discriminatie op grond van leeftijd in zaak over begin van pensioen voor Duitse federale rechters (ECER)

HvJ – CONCLUSIE – C-313/23, C-316/23 en C-332/23 (Inspektorat kam Visshia sadeben savet) – 4 oktober 2024 – A-G Pikmäe – Bulgarije – ECLI:EU:C:2024:859 – conclusie

Verordening (EU) 2016/679 (AVG) – Artikel 19, lid 1, tweede alinea VWEU – Artikel 47 Handvest EU – Justitiële toezichthoudende autoriteit – Bankgeheim – Tuchtprocedures tegen rechters – Aanblijven van leden van justitiële toezichthoudende autoriteit na afloop mandaat – Begrip ‘Verwerkingsverantwoordelijke’ – Toegang van de justitiële toezichthoudende autoriteit tot gegevens betreffende banktegoeden van rechters

De toezichthoudende autoriteit bij de Hoge Raad voor de magistratuur heeft op 15 mei 2023 bij de rechter in eerste aanleg een verzoek ingediend tot opheffing van het bankgeheim met betrekking tot het vermogen van verschillende rechters, openbare aanklagers en hun familieleden. Deze autoriteit, die in 2007 bij een wijziging van de Bulgaarse grondwet is opgericht, bestaat uit een inspecteur-generaal van de rechterlijke macht en tien inspecteurs die door het Bulgaarse parlement worden gekozen voor een periode van respectievelijk vijf en vier jaar. In casu zijn de ambtstermijnen van de inspecteur-generaal en van alle inspecteurs in 2020 verstreken zonder dat het parlement nieuwe leden heeft gekozen.

Deze zaak biedt het Hof de gelegenheid om zich uit te spreken over de verenigbaarheid van een nationale regeling waarbij de leden van een inspectiedienst van de magistratuur – die bevoegdheden heeft op het gebied van tuchtprocedures tegen rechters en openbare aanklagers – de facto en voor onbepaalde tijd hun taken na de wettelijke duur van hun ambtstermijn kunnen blijven uitoefenen, verenigbaar is met artikel 19 VEU. Ook zal het Hof zijn uitlegging van verordening (EU) 2016/679 kunnen voortzetten door ten eerste zijn rechtspraak inzake de aanwijzing in het nationale recht van de verantwoordelijke voor de verwerking van persoonsgegevens te verduidelijken en ten tweede het voorwerp van het in artikel 79, lid 1, van die verordening bedoelde beroep in rechte nader te bepalen.

De A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU, gelezen in samenhang met artikel 47 Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een regeling, zoals uitgelegd in de nationale rechtspraak, op grond waarvan leden van een orgaan – die door het parlement zijn gekozen voor een ambtstermijn van een vooraf bepaalde duur die niet aansluitend kan worden verlengd en die bevoegd zijn om de werkzaamheden en de integriteit van rechters en openbare aanklagers te controleren en een voorstel kunnen doen om een tuchtprocedure tegen hen in te stellen – hun taken voor onbepaalde tijd de facto mogen blijven uitoefenen na het verstrijken van hun ambtstermijn, zonder dat de nodige zorgvuldigheid wordt betracht om de impasse van de verlengingsprocedure van de leden van dat orgaan op korte termijn te doorbreken, wanneer die regeling niet aldus is opgezet dat zij bij de justitiabelen geen gewettigde twijfels kan doen rijzen over de vraag of de bevoegdheden en de functies van dat orgaan niet worden gebruikt als instrument om druk of politiek toezicht uit te oefenen op de activiteit van deze rechters en openbare aanklagers.

Artikel 4, punt 7, van verordening (EU) 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat de rechterlijke instantie – die een overheidsinstantie toegang verleent tot het rekeningsaldo van rechters, openbare aanklagers en hun familieleden uitsluitend onder de voorwaarde dat vooraf wordt nagegaan of dit verzoek is ingediend door een dergelijke autoriteit en of het betrekking heeft op personen die verplicht zijn om een verklaring af te geven over hun vermogen, gelet op de rol, de taken en de bevoegdheden

die haar door het nationale recht zijn toebedeeld – niet kan worden aangemerkt als verwerkingsverantwoordelijke van die persoonsgegevens.

Artikel 79, lid 1, van verordening 2016/679, gelezen in samenhang met artikel 47 van het Handvest moet aldus worden uitgelegd dat de rechterlijke instantie die overeenkomstig het nationale recht naar aanleiding van een niet-contradictoire procedure moet beslissen op een verzoek tot openbaarmaking van het rekeningsaldo van rechters en openbare aanklagers en hun familieleden, niet gehouden is ambtshalve na te gaan of de verwerkingsverantwoordelijke de nodige maatregelen heeft getroffen om elke verdere inbreuk inzake de beveiliging van die persoonsgegevens te voorkomen. Het nationale recht moet evenwel ervoor zorgen dat de procedureregels voor beroepen in rechte, die de betrokkenen op wie die openbaarmaking betrekking heeft krachtens dat artikel 79, lid 1, kunnen instellen jegens de verwerkingsverantwoordelijke, het recht op een doeltreffende voorziening in rechte in de zin van artikel 47 van het Handvest van de grondrechten waarborgen.

GERECHT – ARREST – 2 oktober 2024 – T-797/22 (Nederlandse Orde van Advocaten bij de Balie te Brussel/Raad) – ECLI:EU:T:2024:670 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikelen 7, 47 en 52, lid 2, Handvest EU – GBVB – Beperkende maatregelen – Situatie in Oekraïne – Verbod voor advocaten om diensten op het gebied van juridisch advies te verlenen aan de Russische regering en aan in Rusland gevestigde entiteiten – Onafhankelijkheid van de advocaat – Rechtsstaat – Evenredigheid – Rechtszekerheid

Samenvatting onder: [GBVB](#)

OVERIG

- Efficiency and quality of justice in Europe: the Council of Europe publishes its 2024 report ([coe](#))
- European Commission's Rule of Law Report 2024: Gap Analysis ([liberties](#))
- New European Rule of Law Litigation Guide ([ECHR blog](#))
- Opinion 27: Disciplinary liability of judges ([CCJE](#))
The Committee of Ministers has entrusted the CCJE for 2024 with the preparation and adoption of an opinion for the attention of the Committee of Ministers on the topic of disciplinary liability of judges. The draft opinion will be submitted for adoption at the 25th plenary meeting of the CCJE, on 4-6 December 2024.

WIKI

- [Wiki - Rechtsstaat en rechterlijke macht](#)

EHRM factsheets en guides

- [Independence of the justice system](#)

Sport

HvJ – ARREST – [C-650/22 \(FIFA\)](#) – 4 oktober 2024 – België – ECLI:EU:C:2024:824 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#) (Engelse taalversie)

Artikel 101 VWEU – Artikel 45 VWEU (vrij verkeer van werknemers) – Mededinging – Transfer van profvoetballers – Door FIFA vastgestelde regels – Voortijdige beëindiging van arbeidsovereenkomst door speler – Aan speler opgelegde vergoeding – Hoofdelijke aansprakelijkheid nieuwe club

Samenvatting onder: [arbeid](#)

HvJ – CONCLUSIE – [C-365/23 \(Arce\)](#) – 4 oktober 2024 – A-G Rantos – Letland – ECLI:EU:C:2024:865 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Richtlijn 93/13/EEG – Oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten – Begrip ‘consument’ – Overeenkomst waarbij een verkoper diensten op het gebied van sportontwikkeling en loopbaanondersteuning verleent – Minderjarige beloftevolle sporter die door zijn ouders wordt vertegenwoordigd – Beding met de verplichting om een vergoeding van 10 % van de inkomsten van de sporter af te dragen – Eigendomsrecht

Samenvatting onder: [Consumenten](#)

NOOT – Gecommuniceerde zaak 25 maart 2024, [F.D. en I.M. e.a. t. Frankrijk](#)

Third Party Intervention to the ECtHR in [F.D. and I.M. and three others \(les Hijabeuses\) v. France](#) ([Strasbourg observers](#))

OVERIG

Athens conference on sport focuses on inclusion and good governance ([COE](#))

Staatssteun

HvJ – CONCLUSIE – [Gevoegde zaken C-244/23 P tot en met C-246/23 P](#) – 4 oktober 2024 – A-G Szpunar – ECLI:EU:C:2024:867 – [conclusie](#)

Artikel 107 VWEU – Staatssteun – Luchtvaartsector – Luchthaven Timișoara – Maatregelen ten gunste van Wizz Air en luchtvaartmaatschappijen die van die luchthaven gebruikmaken – Criterium van de particuliere marktdeelnemer

De exploitant van de luchthaven van Timișoara, heeft in 2008 overeenkomsten met Wizz Air gesloten om low cost vliegtuigmaatschappijen aan te trekken. Carpatair heeft in 2010 een klacht ingediend bij de Europese Commissie over vermeende staatssteun aan Wizz Air.

De Commissie heeft geconcludeerd dat de kortingen op luchthavengelden geen ongeoorloofde staatssteun vormden. Verder gaven de overeenkomsten volgens de Commissie Wizz Air geen ongeoorloofd voordeel, aangezien ze in lijn waren met wat een private marktdeelnemer zou doen.

Na een beroep van Carpatair heeft het Gerecht het besluit van de Commissie nietig verklaard. Het Gerecht heeft in het bijzonder geoordeeld dat, om te beginnen, de Commissie het recht onjuist had toegepast door niet te onderzoeken of de in punt 7.3 van de luchthavengids 2010 voorziene korting op luchthavengelden, afzonderlijk beschouwd, selectief was en voorts dat de Commissie haar conclusie dat de overeenkomsten van 2008 en 2010 Wizz Air geen economisch voordeel hadden opgeleverd dat deze onderneming onder normale marktvoorwaarden niet zou hebben verkregen, niet rechtmatig gemotiveerd had.

Partijen verzoeken het Hof om nietigverklaring van het arrest van het Gerecht. Centraal bij al de grieven staat de vraag hoe moet worden aangetoond dat een met staatsmiddelen bekostigde maatregel ten gunste van een onderneming in overeenstemming is met het beginsel van de marktdeelnemer handelend in een markteconomie om vast te stellen of die maatregel een voordeel in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU kan opleveren voor de begunstigde onderneming. Meer bepaald rijst de vraag of de Commissie zich bij de toepassing van dit beginsel mag baseren op economische analyses die zijn verricht *nadat* de betrokken maatregel is vastgesteld en waaruit de winstgevendheid ervan blijkt maar die uitsluitend zijn gebaseerd op informatie die beschikbaar was *op het tijdstip* van de vaststelling van de maatregel en voor zover er vóór de vaststelling van die maatregel geen soortgelijke analyse is verricht.

A-G geeft het Hof in overweging: het enige middel in zaak C-244/23 P te aanvaarden, het vierde middel in zaak C-245/23 P te aanvaarden, het derde en het vierde middel in zaak C-246/23 P te aanvaarden, en bijgevolg het arrest van het Gerecht in zaak T-522/20 te vernietigen voor zover het Gerecht het tweede middel in deze zaak heeft aanvaard en de zaak terug te verwijzen naar het Gerecht.

HvJ – CONCLUSIE – C-453/23 (Prezydent Miasta Mielca) – 17 oktober 2024 – A-G Kokott – Polen – ECLI:EU:C:2024:898 – [conclusie](#)

Artikel 107 VWEU – Staatssteun – Selectief voordeel door bij wet vastgestelde belastingvrijstelling – Verstoring van de mededinging – Bepaling van het referentiestelsel – Bij wet vastgestelde belastingvrijstellingen als onderdeel van het referentiestelsel – Toetsingsmaatstaf – Coherentie – Rechtvaardiging door niet-fiscale redenen

Aan het verzoek ligt de Poolse wet inzake onroerendezaakbelasting ten grondslag, die in een belastingvrijstelling voorziet. De belastingvrijstelling is met ingang van 1 januari 2017 uitgebreid en geldt sindsdien niet meer alleen voor openbare, maar ook voor private spoorweginfrastructuur. Voor de vrijstelling kan iedere grondeigenaar in aanmerking komen, voor zover hij deze infrastructuur voor gebruik ter beschikking stelt aan een spoorwegonderneming. Ook verzoekster voldoet aan de voorwaarden om voor de vrijstelling in aanmerking te komen. Desondanks heeft de Poolse belastingdienst geweigerd de vrijstelling te verlenen omdat er zijns inziens sprake was van een onrechtmatige steunmaatregel in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU, die in strijd met artikel 108, lid 1, eerste volzin, VWEU niet vooraf was aangemeld.

Onder welke voorwaarden vormt een belastingvrijstelling in de nationale wet inzake onroerendezaakbelasting verboden staatssteun in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU?

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 107, lid 1, VWEU moet aldus worden uitgelegd dat er slechts sprake is van een afwijking van het referentiestelsel middels een bij wet vastgestelde belastingvrijstelling wanneer de betrokken nationale bepaling kennelijk incoherent is. Indien dit niet het geval is, maakt de vrijstelling deel uit van het relevante (nationale) referentiestelsel en kan zij geen selectief voordeel vormen. Een bepaling is in deze zin incoherent, wanneer zij volgens kennelijk discriminerende

parameters is ontworpen om het verbod op staatssteun in artikel 107, lid 1, VWEU te omzeilen. De nationale rechter moet beoordelen of dit het geval is. Evenwel ontbreken duidelijke aanwijzingen dat artikel 7, lid 1, punt 1, onder a), u.p.o.l., op grond waarvan eigenaren van terreinen met spoorweginfrastructuur van onroerendezaakbelasting zijn vrijgesteld, niet op coherente wijze in de Poolse wet op de onroerendezaakbelasting zou passen.

LITERATUUR

G.A. van der Wal, Staatssteun - Bepaling van de begunstigde van staatssteun in de context van een vennootschapsconcern, in: *NtEr* 2024/3.5

Strafrecht

EHRM – ARREST – Daugaard Sorensen t. Denemarken – 15 oktober 2024 – [25650/22](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:1015JUD002565022](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Geen vervolging verkrachtingszaak als gevolg van fouten OM. Schending positieve verplichtingen onder artikelen 3 en 8 EVRM.

Klaagster heeft aangifte gedaan van verkrachting, waarna een onderzoek is gestart. De zaak wordt vervolgens geseponeerd vanwege onvoldoende bewijs. Deze beslissing wordt in beroep vernietigd. Door een aantal fouten van het Openbaar Ministerie, vindt geen betekening of kennisgeving van deze beslissing binnen een bepaalde termijn aan de vermeende dader plaats en wordt de vervolging vervolgens gestaakt. Klaagsters verzoeken tot schadevergoeding zijn afgewezen.

Het EHRM constateert dat door het Openbaar Ministerie drie opeenvolgende fouten zijn gemaakt die ertoe hebben geleid dat de vermeende dader niet meer kon worden vervolgd. Als gevolg hiervan is klaagster beroofd van een effectieve vervolging of rechterlijke toetsing van de verkrachting waarvan zij aangifte heeft gedaan bij de politie. Op basis hiervan concludeert het Hof dat er dermate significante tekortkomingen zijn in de procedurele reactie op de beschuldigingen van verkrachting van klaagster dat er sprake is van een schending van de positieve verplichtingen van de staat op grond van de artikelen 3 en 8 van het EVRM.

EHRM – ARREST – [Amerisoc Center S.R.L. t. Luxemburg](#) – 17 oktober 2024 – [50527/20](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:1017JUD005052720](#) – [persbericht](#) – [arrest](#) (Franse taalversie)

Artikel 1, Eerste Protocol bij EVRM (eigendomsrecht) – Bevriezing bankrekening

samenvatting onder: [eigendomsrecht](#)

EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – [Ramsoender t. Nederland](#) – 24 september 2024 (publ.14.10.2024) – [6628/24](#) – [subject matter of the case](#)

Artikel 5 EVRM – Voorlopige hechtenis – Motivering van recidivegevaar

Samenvatting onder: [detentie](#)

EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – [Adnan t. Nederland](#) – 8 oktober 2024 – [4643/24](#) – [subject matter of the case](#)

Artikel 5 EVRM – Voorlopige hechtenis – Motivering – Recidiverisico – Rapport van reclassering

Samenvatting onder: [detentie](#)

HvJ – ARREST – [C-412/22 \(Autoridade Tributária e Aduaneira\)](#) – 4 oktober 2024 – Portugal – [ECLI:EU:C:2024:855](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Uitvoeringsverordening (EU) 2016/278 – Dumping – Invoer van bevestigingsmiddelen van oorsprong uit de Volksrepubliek China – Intrekking van bij verordening (EG) nr. 91/2009 ingestelde antidumpingrechten Invoer voorafgaand aan datum intrekking – Navordering van antidumpingrechten ihkv strafrechtelijk onderzoek

Samenvatting onder: [handel](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-601/24 \(Gotka\)](#), verwijzing uit **Polen** over het **strafrechtelijke vervolgen van een consument** vanwege de **invoer (zonder vergunning) van een geneesmiddel** in de EU dat een extract bevat van de 'hippocampus japonicus' terwijl de consument dit middel **legaal heeft gekocht in een apotheek in een derde land** buiten de EU.

EHRM factsheets en guides

- [Domestic violence](#)
- [Police arrest and assistance of a lawyer](#)
- [Protection of minors](#)
- [Secret detention sites](#)
- [Trafficking in human beings](#)
- [Violence against women](#)
- [Guide on article 7 ECHR - no punishment without law: the principle that only the law can define a crime and prescribe a penalty](#)

Toegang tot documenten

GERECHT – ARREST – T-332/22 (TotalEnergies Marketing Nederland/Commissie) – 2 oktober 2024 – ECLI:EU:T:2024:660 – arrest

Verordening (EG) nr. 1049/2001 – Artikel 101 VWEU – Toegang tot documenten – Documenten inzake een procedure op grond van artikel 101 VWEU – Weigering van toegang – Uitzondering in verband met de bescherming van het doel van inspecties, onderzoeken en audits – Uitzondering in verband met de bescherming van de commerciële belangen van een derde – Algemeen vermoeden van vertrouwelijkheid

De Commissie heeft bij beschikking vastgesteld dat verschillende ondernemingen, waaronder verzoekster, hadden deelgenomen aan een inbreuk op artikel 101 VWEU, en een geldboete opgelegd (hierna: „Bitumenzaak”). Verzoekster heeft vijf verzoeken om toegang tot documenten ingediend.

De Commissie heeft die verzoeken afgewezen omdat de opgevraagde documenten onder de uitzonderingen als bedoeld in artikel 4, lid 2, derde streepje, en artikel 4, lid 3, van verordening nr. 1049/2001 vielen, waarbij zij zich heeft gebaseerd op een algemeen vermoeden van vertrouwelijkheid dat zou gelden ten aanzien van documenten die deel uitmaken van het administratieve dossier inzake een procedure op grond van artikel 101 VWEU.

Verzoekster vraagt het Gerecht om het bestreden besluit nietig te verklaren en ervoor te zorgen „dat de betreffende documenten alsnog openbaar worden gemaakt.

Gerecht: het beroep wordt verworpen.

Vennootschapsrecht

HvJ – ARREST – C-200/23(Agentsia po vprisvaniyata) – 4 oktober 2024 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2024:827 – conclusie – arrest

Verordening (EU) 2016/679 (AVG) – Richtlijn (EU) 2017/1132 – Openbaarmaking in handelsregister van een vennootschapsovereenkomst die persoonsgegevens bevat – Niet-verplichte persoonsgegevens – Geen toestemming van de betrokkene – Recht op gegevenswissing – Immateriële schade

Samenvatting onder: Privacy en persoonsgegevens

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-567/24 (Svema Trade), verwijzing uit **Slovenië** over openbaar **overnamebod**, **uitstoting van minderheidsaandeelhouders**, **billijkheid** en **weerlegbaar vermoeden** - ECER

Vervoer, reizen en rijbewijs

HvJ – ARREST – gevoegde zaken C-541/20 t/m C-555/20 (Litouwen e.a./ Europees Parlement en Raad) – 4 oktober 2024 – **Grote Kamer – ECLI:EU:C:2024:818 – conclusie – arrest (Engelse taalversie)**

Verordening (EU) 2020/1054 – Verordening (EU) 2020/1055 – Richtlijn (EU) 2020/1057 – Artikelen 11, 91 en 94 VWEU – Artikel 37 Handvest EU – Mobility pack – Wegvervoer – Rijtijden – Rusttijden – Cabotagevervoer – Termijn voor installatie van slimme tachografen (V2) – Detachering bestuurders Vestigingseis – Vereiste inzake de terugkeer van voertuigen naar de exploitatievestiging in de lidstaat van vestiging — Evenredigheidsbeginsel – Effectbeoordeling – Non-discriminatiebeginsel – Milieubescherming – Rechtszekerheidsbeginsel

In deze zaak zijn vijftien beroepen ingesteld door zeven lidstaten die strekken tot nietigverklaring van een aantal bepalingen of, soms subsidiair, van alle bepalingen van drie wetgevingshandelingen die deel uitmaken van een „reeks maatregelen inzake mobiliteit”, ook bekend als het „mobiliteitspakket” („Mobility Pack”). Daartoe behoren o.a. een voorstel voor een richtlijn inzake detachering, een voorstel voor een verordening inzake rijtijden en rusttijden, en een verordening inzake tachografen. Zelden heeft een wetgevingsinitiatief in de Unie zo’n heftige gezamenlijke procedurele reactie uitgelokt. De vijftien beroepen die de zeven verzoekende lidstaten tegen de drie bestreden handelingen hebben ingesteld, raken aan alle aspecten van een aantal fundamentele Unierechtelijke bepalingen en beginselen.

Op 31 mei 2017 heeft de Europese Commissie een aantal voorstellen aangenomen die deel uitmaken van een „reeks maatregelen inzake mobiliteit” en strekken tot wijziging van een aantal aspecten van de Uniewetgeving voor de vervoersector.

Op 7 april 2020 is binnen de Raad gestemd over de aanneming van die wetgevingshandelingen, die werden gesteund door een gekwalificeerde meerderheid van de lidstaten; de volgende negen lidstaten hebben zich evenwel tegen de aanneming ervan verzet: Bulgarije, Cyprus, Estland, Hongarije, d Letland, Litouwen, Malta, Polen en Roemenië.

Op 15 juli 2020 hebben het Parlement en de Raad de definitieve tekst van de drie bestreden handelingen goedgekeurd.

Nederland steunt het EP en de Raad. België heeft geïntervenieerd aan de zijde van de lidstaten.

Hof (Grote Kamer): In de zaken C-541/20 (Litouwen/Parlement en Raad), C-543/20 (Bulgarije/Parlement en Raad), C-544/20 (Bulgaria/Parlement en Raad), C-546/20 (Roemenië/Parlement en Raad), C-548/20 (Roemenië/Parlement en Raad), C-550/20 (Cyprus/Parlement en Raad), C-553/20 (Polen/Parlement en Raad) en C-555/20 (Polen/Parlement en Raad) wordt het beroep verworpen.

In zaken C-542/20 (Litouwen/Parlement en Raad), C-545/20 (Bulgarije/Parlement en Raad), C-547/20 (Roemenië/Parlement en Raad), C-549/20 (Cyprus/Parlement en Raad), C-551/20 (Hongarije/Parlement en Raad), C-552/20 (Malta/Parlement en Raad), C-554/20 (Polen/Parlement en Raad) wordt artikel 1, punt 3, van verordening 2020/1055 nietig verklaard voor zover daarbij lid 1, sub b, wordt ingevoegd in artikel 5 van verordening nr. 1071/2009.

HvJ – ARREST – C-546/22 (Schauinsland-Reisen) – 4 oktober 2024 – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2024:847 – geen conclusie – arrest

Richtlijn (EU) 2015/2302 – Pakketreizen – COVID-19 – Officieel negatief reisadvies voor het land van bestemming – Onvermijdbare en buitengewone omstandigheden?

G.F. heeft een pakketreis naar de Malediven geboekt die vervolgens door de reisorganisatie werd geannuleerd vanwege een negatief reisadvies. In die periode was de op de Malediven gemelde incidentie van het virus lager dan in Oostenrijk (34,7 nieuwe infecties per 100 000 inwoners in tegen 220 per 100 000 inwoners). De aanbesteding voor de reis is terugbetaald.

G.F. vordert schadevergoeding van 21 821,82 EUR voor hemzelf en zijn echtgenote vanwege derving van vakantiegenot, en de inkomstenderving als gevolg van de sluiting van zijn praktijk wegens de geplande reis. Hij heeft aangevoerd dat het negatieve reisadvies geen onvermijdbare en buitengewone omstandigheid vormde die de reisorganisatie verhinderde om de pakketreisovereenkomst uit te voeren, temeer daar de incidentie van het virus op de Malediven op het tijdstip van de beëindiging van de reisovereenkomst geringer was dan die in Oostenrijk.

Hof: Artikel 12, lid 3, onder b), van richtlijn (EU) 2015/2302 moet aldus worden uitgelegd dat een reisorganisator, om aan te tonen dat hij een pakketreisovereenkomst niet kan uitvoeren als gevolg van onvermijdbare en buitengewone omstandigheden in de zin van die bepaling, zich mag baseren op de publicatie door de bevoegde autoriteiten van een officieel negatief reisadvies voor het betrokken gebied, ook al heeft de reiziger verklaard zijn reis toch te willen ondernemen en ook al was het voor de organisator objectief gezien niet onmogelijk geweest om die reisovereenkomst uit te voeren. Een dergelijk advies kan in dat verband echter geen onweerlegbaar bewijs vormen.

Vrij verkeer

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-626/24 (PRAGON), verwijzing uit **Tsjechië** over de verenigbaarheid met het Unierecht (voornamelijk met **artikel 34 VWEU**), van nationale regelgeving die afnemers van voedingssupplementen uit een ander land de **verplichting** oplegt om ten minste 24 uur van tevoren de autoriteiten te informeren over de levering van de goederen.

Vrijheid van meningsuiting, persvrijheid en smaad

EHRM – ARREST – Kajganić t. Servië – 8 oktober 2024 – 27958/16 – ECLI:CE:ECHR:2024:1008JUD002795816 – persbericht – arrest

Artikel 8 EVRM – Artikel 6 EVRM – Smaad – Tijdschriftartikel over advocaat – Onredelijke lange duur van civiele procedure

Klaagster stond in 2004 als advocaat iemand bij in een strafzaak die verdacht werd van een moordaanslag op de premier. Datzelfde jaar werd klaagster er in een tijdschrift van beschuldigd dat zij voor haar cliënt de status van 'meewerkende getuige' had verkregen via 'haar oude vrienden', te weten de toenmalige minister van binnenlandse zaken en de directeur van de veiligheidsdienst. Deze beschuldigingen werden ondersteund door geluidsopnames. In hetzelfde jaar is klaagster een civiele procedure gestart tegen de auteur van het artikel en heeft zij een vergoeding gevorderd vanwege geleden eer- en reputatieschade. In 2008 heeft klaagster gelijk gekregen. In 2010 is er door de

tegenpartij hoger beroep ingesteld, waarna klagster in het ongelijk is gesteld en de ingestelde cassatieprocedure is op 9 november 2015 afgewezen.

Het EHRM oordeelt dat artikel 8 (recht op privéleven) niet is geschonden, omdat het een zaak van openbaar belang betreft en publicatie van dergelijke artikelen een taak van de media is in een democratische samenleving. Het artikel zag ook enkel op haar rol als advocaat en niet op haar privéleven. De nationale rechter heeft geoordeeld dat de journalist vertrouwelijke informatie heeft gebruikt waarmee hij zorgvuldig is omgegaan, welke hij heeft geverifieerd, terwijl klagsters reactie op de beschuldigingen ook in het artikel is opgenomen. De nationale rechter heeft de belangen van klagster dus zorgvuldig afgewogen tegen de vrijheid van meningsuiting van de journalist en heeft dit goed gemotiveerd.

Artikel 6 EVRM (recht op een eerlijk proces) is wel geschonden, omdat de civiele procedure te lang heeft geduurd. De zaak was niet bijzonder ingewikkeld en klagster is niet zelf verantwoordelijk voor de lange proceduretermijn aangezien zij maar één keer een aanhoudingsverzoek heeft gedaan. Het tijdsverloop van meer dan 7 jaren en 7 maanden in eerste aanleg en hoger beroep is buitensporig en is in strijd met de bepaling dat binnen een redelijke termijn recht moet worden gesproken.

 EHRM – ARREST – Gadzhiev en Gostev t. Rusland – 15 oktober 2024 – 73585/14 – 51427/18 – ECLI:CE:ECHR:2024:1015JUD007358514 – persbericht – arrest (Franse taalversie)

Artikel 10 EVRM – Uitlatingen in de media

Gadzhiev heeft zich op vier momenten in de media uitgesproken over corruptie in de regionale politie-eenheid. Hem wordt verweten dat hij dit niet vooraf met de verantwoordelijke afdeling van het ministerie van Binnenlandse zaken had overlegd. Na een disciplinair onderzoek werd hij ontslagen. Gostev heeft als voorzitter van de vakbond van de Moskouse metro een demonstratie georganiseerd om de aandacht te vestigen op de veiligheidsrisico's. Gostev gaf als vakbond voorzitter later twee interviews aan internetmedia.

EHRM: Gadzhievs aantijgingen zagen op corruptie en zijn van groot maatschappelijk belang. Van het verbod voor ambtenaren om publiekelijk uitlatingen te doen zonder voorafgaand overleg met het relevante departement gaat waarschijnlijk een afschrikwekkend effect op de vrijheid van meningsuiting van ambtenaren uit. Zijn uitlatingen werden onderschreven door de politievakbond. Daaruit blijkt dat zijn uitlatingen een breder gevoelde zorg in de organisatie reflecteren. Schending van artikel 10 EVRM.

Gostevs uitlatingen over – in zijn visie – gebrekkig materiaal bij de metro en ernstige en terugkerende incidenten waren eveneens zaken die van belang zijn voor een groot aantal mensen. De juistheid van zijn uitlatingen zijn nooit ontkend door zijn werkgever of de nationale rechter. Anderzijds konden de uitlatingen schadelijk zijn voor zijn werkgever. In dit geval had Gostevs zich als vakbondsvoorzitter uitgelaten. Voor het zinvol en effectief uitoefenen van vakbondsrechten is het noodzakelijk dat disproportionele sancties vakbondsvertegenwoordigers niet ontmoedigen om de belangen van hun leden uit te drukken en te verdedigen. Er is daarom weinig marge om het debat over zaken van publiek belang te beperken. Ontslag is de meest verstrekende sanctie in het arbeidsrecht. Schending van artikel 10 EVRM.

EHRM – ARREST – Aghajanyan t. Armenië – 8 oktober 2024 – 41675/12 – ECLI:CE:ECHR:2024:1008JUD004167512 – persbericht – arrest

Artikel 10 EVRM – Ontslag werknemer na kritiek op werkgever – Schending

Klager was onderzoeker bij een fabriek die chemische stoffen produceert. Hij wordt ontslagen omdat hij in een interview met een journalist heeft gesproken over tekortkomingen in de werkwijze van zijn werkgever en zorgen heeft geuit over milieukwesties met betrekking tot chemisch afval. Na publicatie van het interview is hij zonder voorafgaande kennisgeving ontslagen vanwege schending van vertrouwelijkheid en het schaden van de reputatie van de fabriek. Het Hof oordeelt dat zijn ontslag naar aanleiding van dat interview zijn recht op vrijheid van meningsuiting heeft geschonden.

- E EHRM uitspraak benadrukt belang beschermen vrijheid van meningsuiting in arbeidscontext (bijzonder strafrecht)

EHRM – ARREST – Kobaliya e.a. t. Rusland – 22 oktober 2024 – 39446/16 – ECLI:CE:ECHR:2024:1022JUD003944616 – persbericht – arrest

Artikel 8, 10 en 11 EVRM – Maatregelen tegen ‘buitenlandse agenten’ creëren klimaat van wantrouwen – Jurisdictie ondanks uitblijven reactie – Schending

NGO's, media organisaties en individuen die zijn aangemerkt als ‘buitenlandse agenten’, klagen dat de betreffende wetgeving, en de toepassing daarvan in de praktijk, hen beperkt in hun vrijheid van meningsuiting en vrijheid van vereniging, en hun recht op bescherming van het privéleven. Het EHRM oordeelt tot schending van artikelen 10 en 11 EVRM ten aanzien van alle klagers en schending van artikel 8 EVRM ten aanzien van de individuele klagers. Mede gelet op de disproportionele strafsancities heeft deze regelgeving bijgedragen aan verkleining van de democratische ruimte, door het creëren van een klimaat van verdenkingen en wantrouwen ten aanzien van onafhankelijke stemmen vanuit de samenleving. Het Hof merkt op dat de betreffende regering geen schriftelijke reacties meer heeft ingediend in zaken die na 16 maart 2022 onder de aandacht zijn gebracht. Het niet deelnemen aan de procedures staat niet in de weg aan de beoordeling van de zaak; het Hof is bevoegd om de klachten te behandelen.

- E EHRM: Rusland schendt mensenrechten met wetgeving ‘buitenlandse agenten’ (NJB)

HvJ – ARREST – C-633/22 (Real Madrid) – 4 oktober 2024 – **Grote Kamer – Frankrijk – ECLI:EU:C:2024:843 – conclusie – arrest (Engelse taal versie)**

Verordening (EG) nr. 44/2001 (Brussel I) – Artikel 11 Handvest EU (persvrijheid) – Erkenning en tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen – Intrekking verklaring van uitvoerbaarheid van rechterlijke beslissingen – Gronden voor weigering – Exceptie van openbare orde – Veroordeling krant en journalist wegens aantasting reputatie sportclub – Schadevergoeding

Samenvatting onder: IPR

NOOT – bij EHRM 12 september 2024, APNEL (Association pour la Promotion du Naturisme En Liberté) t. Frankrijk

La CEDH met un frein au droit de se promener nu, à vélo (libertés chéries)

OVERIG

European Media Freedom Act and the Jigsaw of the “Parliamentarized” Italian RAI ([Verfassungsblog](#))

EHRM factsheets en guides

- [Hate speech](#)
- [Protection of journalistic sources](#)
- [Protection of reputation](#)
- [Guide on article 10 ECHR - freedom of expression](#)

Vrijheid van vereniging en demonstratierecht

EHRM – ARREST – [Central Unitaria de Trabajadores/as t. Spanje](#) – 17 oktober 2024 – [49363/20](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:1017JUD004936320](#) – persbericht – [arrest](#)

Artikel 11 EVRM – Verbod 1 mei-demonstratie in beginfase Covid 19-pandemie – Afweging gerechtvaardigd

Vakbond wilde voor 1 mei een demonstratie organiseren waarbij deelnemers met hun eigen auto door de stad zouden rijden, maar kreeg van de lokale autoriteiten in 2020 geen toestemming vanwege corona. Het EHRM oordeelt dat in de omstandigheden een juiste afweging is gemaakt tussen vakbondsrechten en volksgezondheid, zonder schending van artikel 11 EVRM (vrijheid van vergadering en vereniging).

Deel II – Algemeen

Cursus en opleiding

Studiemateriaal over Europees recht gratis online beschikbaar; links naar EJTN, ERA en HELP ([Intro](#))

Raad van Europa - **HELP** (Human rights education for legal professionals) **Online (gratis) cursussen over mensenrechten** met focus op EVRM ([Help](#))

[New! Human Rights in the Armed Forces](#)
[NEW! Introduction to Corruption Prevention](#)
[NEW! Cybercrime and Electronic Evidence](#)
[Access to Justice for Women](#)
[Alternative Measures to Detention](#)
[Alternatives to Immigration Detention](#)
[Asylum and Human Rights](#)
[Children's Rights - Key Challenges](#)
[Child-friendly Justice](#)
[Combating Trafficking in Human Beings](#)
[Data Protection and Privacy Rights](#)
[Ethics for Judges, Prosecutors and Lawyers](#)
[Family Law and Human Rights](#)
[Freedom of Expression](#)
[Hate Crime and Hate Speech](#)
[Internal Displacement](#)
[International Cooperation in Criminal Matters](#)
[Introduction to the ECHR and the ECtHR](#)
[Introduction to the European Social Charter](#)
[Judicial reasoning and human rights](#)
[Pre-trial Investigation and the ECHR](#)
[Procedural Safeguards in Criminal Proceedings and Victims' Rights](#)
[Property Rights](#)
[Protection and Safety of Journalists](#)
[Refugee and Migrant Children](#)
[Rights of Persons with Disabilities](#)
[Right to Liberty and Security](#)
[Right to the Integrity of the Person \(Bioethics\)](#)
[Right to Respect for Private and Family Life](#)
[The Environment and Human Rights](#)
[Violence Against Women and Domestic Violence](#)
[Violence Against Women and Domestic Violence for Law Enforcement](#)
[Introduction to the European Convention on Human Rights](#), a 5-hour interactive training course aimed at legal professionals, public authorities, civil society and students.

Overzicht van trainingen op het gebied van Europees Strafrecht ([Bijzonder Strafrecht](#))

Dit overzicht staat ook op de [Wikipagina Cursus en opleiding Europees en Internationaal recht](#)

[ERA trainingen](#)

[Series of pan-European legal seminars](#)

[Series of language seminars](#)

-

How to Challenge Insufficient EU Climate Action Before the European Court of Justice? Joint Creative Thinking on Overcoming the Well-known Obstacles

<u>Datum</u>	<u>Onderwerp</u>	<u>Titel</u>
21 nov 2024	HANDVEST EU	ECER-BZK seminar over het belang en de toepassing van het EU-Handvest in de rijksoverheidspraktijk , 14:30-17:00 uur in Den Haag Sprekers: Janneke Gerards, Henri de Waele, Paul van Sasse van IJsselt
28 en 29 nov 2024	BTW	ERA, Annual Conference on European VAT Law , Trier & Online
4 en 5 dec 2024	ASIEL & MIGRATIE	Webinar Hofjurisprudentie asiel: wat u niet leest in de samenvatting , van 14.00 tot 16.15 uur, Stichting migratierecht
16 en 17 okt 2024	ASIEL & MIGRATIE	Webinar Actualiteiten jurisprudentie Hof van Justitie EU , van 14.00 tot 16.15 uur, Stichting migratierecht
19 november 2024	STRAFRECHT	De betekenis van de rechtspraak van het EU-Hof voor het opsporingsonderzoek
13 december	MILIEU	How to Challenge Insufficient EU Climate Action Before the European Court of Justice? Joint Creative Thinking on Overcoming the Well-known Obstacles
17 en 19 december 2024	ASIEL & MIGRATIE	Webinar Het belang van het kind in het migratierecht, Stichting migratierecht , van 14.00 tot 16.15 uur

Nieuwsbrieven

Algemeen

- [Knowledge Sharing platform \(ECHR-KS\)](#)
- [Maandelijks Bulletin HvJ](#)

AI

[Nieuwsbrief van de kennisgroep AI & recht \(alleen intern\)](#)

Bestuursrecht

- [Jurisprudentienieuwsbrief bestuursrecht Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak](#)

Dataproductie

- [European data protection supervisor \(EDPS\) nieuwsbrief](#)

Strafrecht

- Nieuwsbrieven (Europees) Strafrecht, o.a. over cybercrime, ([Bijzonder Strafrecht](#))

Vreemdelingenrecht

- [EUAA \(European Union agency for asylum\)](#)
- [Centrum voor Migratierecht van de Radboud Universiteit Nijmegen: CJEU Overview of judgments and pending cases](#)

[NEMIS: newsletter on European migration issues](#)

[NEAIS: newsletter on European asylum issues](#)

[NEFIS: newsletter on European free movement issues](#)

Databank op het gebied van asiel: www.dicta.eu

Databanken en zoeksystemen

- [EUAA](#) (asiel en migratie)
- [Dicta](#) (asiel en migratie)
- [European database of asylum law](#) (asiel en migratie)
- [Statelessness Case Law Database](#) (sinds juli 2021)
- [EDAL – European database of asylum law](#)
- [Refworld UNHCR](#)
- [FRA](#) (Handvest EU) – onderverdeeld per artikel uit het Handvest EU
- [EFRIS](#)
- [HUDOC \(EHRM\)](#)
  - [HUDOC - Part I - Simple search - EN \(ECHR-CEDH\) - YouTube](#)
- [HUDOC User Manual](#)
- [Social Security Coordination Regulations database](#)

NL zaken bij het HvJEU

datum	zaaknr.	naam	NL verwijzing	conclusie	arrest	einduitspraak	onderwerp
4-10	C-585/22	Staatssecretaris van Financiën	ECLI:NL:HR:2022:1121		ECLI:EU:C:2024:822		Vennootschapsb elastig; kunstmatige constructie
4-10	C-621/22	Koninklijke Nederlandse Lawn Tennisbond	ECLI:NL:RBAMS:2022:5565		ECLI:EU:C:2024:857		AVG
4-10	C-387/24 P PU	Bouskoura	ECLI:NL:RBDHA:2024:8499		ECLI:EU:C:2024:868	ECLI:NL:RBDHA:2024:16568 11.10.24	Asiel en migratie; vreemdelingenbewaring

17-10	C-409/23	Riverty	ECLI:NL:HR:2023:1006		ECLI:EU:C:2024:895		Consumentenkre diet; totale kosten
17-10	C-156/23	Ararat	ECLI:NL:RBDHA:2023:3154		ECLI:EU:C:2024:892		Asiel en migratie; non-refoulement
22-10	Gevoegd e zaken C-244/24 en C-290/24	Kaduna Abkez en	ECLI:NL:RBDHA:2024:4394 ECLI:NL:RVS:2024:1742	ECLI:EU:C:2024:911			Richtlijn Tijdelijke Bescherming – Terugkeerbesluit – Derdelander uit Oekraïne
24-10	C-227/23	Kwantum NL en Kwantum België	ECLI:NL:HR:2023:508		ECLI:EU:C:2024:914		IE; auteursrecht; stoel; Bernerconventie

NL prejudiciële verwijzingen

Een volledig overzicht van Nederlandse prejudiciële verwijzingen wordt apart gepubliceerd op [rechtspraak.nl](#) en staat op de [Wiki Prejudiciële procedure bij het Hof van Justitie EU](#).

Een overzicht van *alle* prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten is te vinden op de [website van het Expertisecentrum Europees recht van het Ministerie van buitenlandse zaken](#) of in de [Databank van het HvJ](#) (curia-website).

Datum	Instantie	ECLI	Onderwerp
8-10	CBb	ECLI:NL:CBB:2024:678	Tabaksrichtlijn

NL zaken bij het EHRM

Een volledig overzicht van Nederlandse zaken bij het EHRM wordt apart gepubliceerd op [rechtspraak.nl](#).

Datum	Soort zaak	naam	Nummer	Artikel	Onderwerp
22-10	ARREST - VIOLATION	Hesselink	24008/20	3 EVRM	Gebruik geweld (nekklem) door opsporingsambtenaren
24-9	ONTVANKELIJKHEIDS- BESLISSING	Schouten	40969/21	8 EVRM	Vertrouwelijkheid communicatie tussen advocaat en cliënt
24-9	ONTVANKELIJKHEIDS- BESLISSING	Çelem	8715/24	7 EVRM	Geen straf zonder wet; wetswijzing; voorwaardelijke invrijheidstelling
24-9	GECOMMUNICEERDE ZAAK	Ramsoender	6628/24	5 EVRM	Voorlopige hechtenis
8.10	GECOMMUNICEERDE ZAAK	Adnan	4643/24	5 EVRM	Voorlopige hechtenis

Verzoeken Protocol no. 16 EVRM

Een advies kan alleen worden gevraagd in het kader van een bij de nationale rechter aanhangige zaak. Het al dan niet in behandeling nemen van het verzoek staat ter beoordeling van de rechtbank. Een panel van vijf rechters beslist of het verzoek wordt ingewilligd en motiveert de redenen voor elke weigering.

Adviezen, gegeven door de Grote Kamer, zijn gemotiveerd en niet bindend. De adviezen worden gepubliceerd en meegedeeld aan de verzoekende rechterlijke instantie en aan de betrokken Hoge Verdragsluitende Partij. Rechters hebben het recht een afzonderlijk advies uit te brengen. Het panel en de Grote Kamer omvatten ambtshalve de rechter die is gekozen voor de Hoge Verdragsluitende Partij waartoe het verzoekende gerecht behoort.

Het doel van Protocol nr. 16 is om de interactie tussen het Hof en de nationale autoriteiten te versterken en daardoor de uitvoering van de rechten en vrijheden van het Verdrag te versterken.

Zie ook: Toon Moonen & Laurens Lavrysen, 'Abstract but Concrete, or Concrete but Abstract? A Guide to the Nature of Advisory Opinions under Protocol No 16 to the ECHR', Human Rights Law Review, 2021, Vol. 21, Issue 3, pp. 752–785.

Zie: Research Report on Protocol 16 in Judicial Practice ([ECHRblog](#))

Datum	Land	Onderwerp	Artikel	zaaknummer	Adviezen
6.2.24	Roemenië	Eigendomsrecht en recht op eerlijk proces; inbeslagneming van som geld van ambtenaar	Artikel 6 EVRM	<u>P16-2024-001</u>	26.6.24 <u>Afwijzing van het verzoek</u>
13.4.23	België	Godsdienstvrijheid	Artikel 9 EVRM	<u>P16-2023-001</u> <u>Persbericht</u> <u>16.5.23</u>	<u>ADVIES</u> 14.12.2003
10.10.22	Finland	Familierecht - Adoptie van volwassen kind - Rechten van biologische moeder	Artikelen 6 en 8 EVRM	<u>P16-2022-001</u> <u>Persbericht</u> <u>8.11.22</u>	<u>ADVIES</u> 13.4.23 <u>persbericht</u>
19.4.21	Frankrijk	Jagersvereniging	Artikel 1, Eerste Protocol EVRM	<u>P16-2021-002</u> <u>Persbericht 2.6.21</u>	<u>ADVIES</u> 13.7.22
11.3.21	Armenië	Politiebehandeling; verjaring marteling – uitvoering EHRM arrest	Artikelen 3 en 7 EVRM	<u>P16-2021-001</u> <u>Persbericht</u> <u>12.5.21</u>	<u>ADVIES</u> 26.4.2022
19.11.20	Slowakije	Onderzoek naar misdaden door de politie	Artikelen 2, 3 en 6 EVRM.	<u>persbericht</u> 4.12.2020	<u>Persbericht:</u>

					afwijzing van het verzoek 1.3.2021
5.11.20	Litouwen	Afzettingsprocedure parlementslicd	Artikel 3, Eerste Protocol EVRM	P16-2020-002 <u>Persbericht</u> 28.1.21	<u>ADVIES</u> 8.4.2022 <u>persbericht</u>
2.8.19	Armenië	Geen straf zonder wet - Terugwerkende kracht van een strafbepaling – Verwijzing naar andere bepaling	Artikel 7 EVRM	P16-2019 -001	<u>ADVIES</u> 29.5.2020 <u>persbericht</u>
12.10.18	Frankrijk	Draagmoederschap; geboorteregister	Artikel 8 EVRM	P16-2018-001	<u>ADVIES</u> 10.4.2019 <u>Menneson t.</u> <u>Frankrijk</u>